

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Május 7.

19. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A király beszéde.

Örömteljes érzelmektől áthatva, jelentünk meg e történelmi időszakot jelző kiállítás megnyitását.

Különösen fokozza pedig az örömet, hogy a magyar állam ezer éves fennállásának dicsőítésére, a hasznos munka, a szellemi, és anyagi teremtő erő évszázados fejleményeinek bemutatásával, ily valódi béke-ünnepély áll első sorban.

E kiállítás, mint remélem, tanusítani fogja ország-világ előtt, hogy a magyar nemzet fentartván ez államot sok viszontagság között dicsőségesen egy évezreden át: nem csak a harctéren tudta vitézségével a trónt, és hazáját mindenkor megvédeni, hanem a mívelődés terén is méltó helyet vívott ki magának, és foglalhat el a mivelt nemzetek között.

Tanusítani fogja továbbá azon buzgalmat, és áldozat-készséget, melylyel az egész ország e kiállítás létrehozatalán fáradozott, valamint a külföldnek azon hálára kötelező készségét, és rokonszenvét is, melyet a sok értékes, és történelmünk szempontjából megbecsülhetetlen tárgynak e kiállítás számára történt átengedése által nyilvánított.

És tanusítani fogja végre, hogy habár a politikai küzdőtéren sokan különböző, és eltérő utakat választanak is hazafias érzelmeik érvényesítésére: a magyar szent korona iránt való hűségben, a hasznos munkánál, a tudományok terjesztésénél, s ez által az ország javának, és dicsőségének előmozdításánál, a hazának minden polgárát egyesítve, és teljes egyetértésben találjuk

Őszintén kívánom, hogy ezen öszhang, és testvéries egyetértés terjedjen ki áldást hozólag mindarra, a mi szeretett Magyarországom boldogítására, s jövőjének biztosítására szolgálhat, s hogy az eddig elért siker, minden elbizakodás nélkül, inkább hathatós ösztönül szolgáljon a további munkásságra, és haladásra, kérvén az istent, hallgassa meg esedezésünket, s kísérje áldásával, és oltalmával e kiállítást, a melyet ezennel megnyitottnak nyilvánítok.

Püspöki jelentés.

(Vége.)

Egyházkerületünk lélekszáma volt a múlt év végén 382,639. Ebből a múlt évben születtek 15,302-en; ezekkel szemben, meghaltak 10,951, s így a tényleges gyarapodás 4,351, sőt ennél is több, mert ávertáltak ugyan 63-ar, de áttértek 391-en, s így e címen is gyarapodott lélekszámunk 308-al, s így a tulajdonképpen gyarapodás: 4,559. Örvedetes tünet az, hogy a tőlünk ávertáltak száma, összehasonlítva az előző évével, ötvennel csökkent. Házasságra lépett 3,797 pár; itt már apadás van 247-el, a minek valószínű magyarázata az, hogy a múlt év októberétől kezdve történtek kizárólag polgári kötések is. Tankötelesek száma 69,439 volt, 1,197-el kevesebb, mint az előző évben. E csökkenés magyarázata az lehet, hogy a tankötelesek számának összeírása nem lett mindenütt kellő pontossággal keresztülvive. Iskolákba jártak 57,627-en; ebben örvedetes a gyarapodás, és pedig 1,689-el. A tankötelesek 78·3⁰/₁₀-ka tényleg iskolába járt, s az emelkedés e tekintetben 3·7⁰/₁₀, a mi igen örvedetes jelenség. Felekezeti iskolánk volt 367; ez a szám, állami iskolák felállítására folytán, harmincegy csökkenést mutat. Egyes egyházközségeinkben ugyanis, a részint egészen állami, részint az államilag segélyezett iskolák száma fölemelkedett 260-ra, összehasonlítva az előző évi állapottal, múlt évi emelkedés negyvennégy. Konfirmáltak összesen 6,379-en, az előző évinél is 694-el kevesebb. Ez egy igen szomorú tünet, mert teljességgel nincs meg a kellő arány, viszonyítva a lélek-számmal.

Nem tudom, eléggé figyelmébe ajánlani pártársaimnak e szomorú tünetet, s kérni őket, hogy e tekintetben a lelki gondozást lelkiismeretes gyakorolják, mert az egymás nyomába lépő nemzedékeknek vallásunk szellemében alapos oktatása, s nevelése: egyházunk jövődjének első rangú létérdeke. Általában véve, megjegyzem, hogy egyházkerületünkben a konfirmálás gyökeres reformra vár, s kötelelégemnek tartom, e tekintetben kezdeményező lépéseket tenni.

Egyes egyházközségekben a bor- és magtárak, s kepe-váltási alapok értéke kerek számban 1.245,000 forint; ugyanazok különböző egyházi építkezésekbe befektettek 205 ezer 678 forintot, 61,500 forinttal többet, mint az előző évben. Ez összegben, azonban, nem szerepelnek az egyházkerület által végrehajtott nagyobb szabású épít-

kezési befektetések. A kerület theol. fakultásának építési, s berendezési költsége megközelíti a 200,000 forintot, s a budapesti építkezésekbe kerek számban 700,000 forintot fektettünk be, úgy hogy az összes építkezések értéke meghaladja az egy millió forintot. Kegyadományok, szorgalmi jövedelmek, s perselypénzek címén begyűlt 122,910 forint, 48 kr. Egyházközségeink épületei 1.649,492 forint értékig voltak biztosítva. Ez értékben sem szerepelnek az egyházkerület tulajdonát képező épületek biztosított értékei.

A püspöki hivatalhoz beérkezett ügymarabok száma 2,020; az előző évihez képest a szaporodás: 280.

Templomot a múlt évben csak egyet szentelhettem föl, és pedig a hosszufalusi körlelkészség díszes templomát, október 6-án. Épült, azonban, a múlt év folyamán még több új templomunk, melyek fölszentelésre várnak. Megemlítem a többek közt: a toplicai, erzsébetvárosi, lőrincfalvi, magyardellői, maksai templomokat, melyeket, hozzá számítva a múlt évi jelentésben jelzettekhez, a közelmúlt tizenegy évben épült új templomaink száma fölemelkedett hatvanra, s ezeken kívül, épült összesen tizenhét im. ház. Az a domborművü térkép, mely, mint jelentésem elején említém, a millenáris kiállításon be lesz mutatva, a múlt év ez újabb alkotásait nem tünteti föl. Az azon feltüntetett alkotások értéke 3.069,139 korona. A dombormű elkészítésének tetemes költségét, 1,500 forintot, Feszti Gyula, budapesti műépítész volt szives nemes áldozatkészséggel sajátjából fedezni. Kötelelégemnek tartom, a főtiszt. és mélt. kerületi közgyűlés előtt e jóságos cselekedeteért hálás elismerésemet fejezni ki, mely annyival is indokoltabb, mert a nemesen áldozó nem hitsorsosunk.

Fölemlítem még, hogy esperesi karunkban nagyon kevés változás történt, s haláleset folytán, istennek hála, egy sem. Nt. Tókos Sándor, gyulafehérvári egyházmegyénknek érdemes esperese, tizenhét évi hű közszolgálat után, megérdemelt nyugalomba lépett, s helyébe az egyházmegye addigi főjegyzője, nt. Elekes Viktor, dr. gyulafehérvári lelkész, aa. lett egyhangulag megválasztva. A nyugalomba vonult iránt elismeréssel tartozunk, mert egyházmegyéjét lelkiismeretes hűséggel kormányozta, s azt a sok sebet, melyet azon egyházmegye testén a szabadság-harc folyamán vandal rombolások ejtettek: meggyógyítani, buzgón törekedett. A helyébe lépett új esperes sikeres szolgálatteteleinek biztosítékait multjában rejti. Fő-

jegyzővé tiszt. Ferenci István, zalathnai pap, aa. lett megválasztva. Az új munkatársakat szeretettel üdvözlöm. Lemondott hivataláról Sándor János, a nagy-enyedi egyházmegye esperese is, ez idő szerint, törvényeink értelmében, az eddigi főjegyző, Jancsó Lajos, mint helyettes esperes fungál. Az esperes lemondását sajnálattal vettük tudomásul. Ő benne egykori tanuló-társamat, karátomat tisztelem, és szeretem, s az egyházmegyei adminisztráció terén kipróbált erejét nem szívesen nélkülözöm.

Jelentésemet be is fejezem. Azzal a megnyugtató öntudattal, hogy az istentől megáldott évre vetett visszapillantásom keretében, tőlem telhető erővel én is igyekeztem, hivatásom kötelességét teljesíteni, hálás köszönetemet fejezem ki azon hathatós támogatásért, melyben engemet az egyházmegyéknek, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek, s az egyházkerületi kormányzatnak egész tisztviselői kara részesített; arra kérem a segedelem, a kegyelem örökké élő istenét, hogy anyaszentegyházunkat a haza javát, s az isten országának terjesztését célzó nemes törekvésében, az immár megkezdődött második ezred-évben is segítse, vezérelje, és áldja meg.

Szász Domokos.

Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

(Folytatás.)

5. Detreheimi körlelkétségünk a múlt év elején nyerte új lelkészét, t. Fehér István aát. ki nagy buzgósággal és lelkesedéssel látott teendői végzéséhez, az egyház anyagi ügyeinek rendezéséhez s a szorosabb értelemben vett lelkészi funkciók teljesítéséhez. Működésének eredményét nagyban javította azon körülmény, hogy a körlelkétség központján állami iskola szervezetett s ennek folytán a tanítás terhe alól a körlelkész, ki másnemű elfoglaltatása miatt amugy is csak fél munkát végezhetett, fölszabadult. Az anyagi zavarok elenyésztetését, vagy legalább is mérséklését, a kiutalt központi segélyek tették lehetővé, mert ezen körlelkétségünk közhivei, nagy szegénységük miatt, alig képesek, valamivel járulni az egyház fenntartásához; egyik és egyedüli áldozatkész hívünk pedig a megelőző körlelkésszel történt személyes surlódások miatt, visszavonult az egyházi ügyek intézésétől; a körlelkétséghez tartozó községekben birtokos főurak pedig, egy kivételével, rideg elzárkózottságban s az egyház negligálásában vetélkednek s így e körlelkétségünk még a rendes közszükségletek fedezését illetőleg is állandó központi segélyre szorul.

6. A marosludasi körlelkétség, tetemes építkezési adóssága miatt, eddigelő szintén folytonos anyagi zavarokkal küzdött. Az 1894. év végén oda helyezett körlelkész, t. Ujvári István aa. azonban, a tőle megszo-

kott erélylyel és buzgósággal rendezi az anyaegyház vagyoni ügyeit s a hivek dicséretes áldozatkészsége folytán sikerült is olymértü egyházi adót megállapítani, mely az egyház fentartását, sőt az adósságok kamatainak részben való törlesztését is biztosítja; de ez utóbbi célra még e körlelkétségünk is állandó külsősegélyre szorul. Szintén az új körlelkész érdeme az, hogy éppen az egyházi adózás miatt lábrakapott elégedetlenséget s ebből keletkezett sajnálatos zavarokat tapintatos bánásmóddal lecsillapította s a belbékét teljesen helyreállította. Szellemi téren az egész körben öröndetes előhaladás mutatkozik. A hivek buzgó templomgyakorlók, az egyház ügyei iránt érdeklődők s így bizton remélhetjük, hogy kedvező körülmények között, ezen körlelkétségünkben rövid idő alatt minden rendbe jön.

7. Patai körlelkétségünk életében valamely kiemelkedőbb mozzanat nem fordult elő. Kiss Péter, körlelkész aa. sok igyekezettel s a bénítólag ható vagyoni viszonyokhoz mérten, kellő eredménnyel végzi kötelességeit. Öröndetes eseményként említhetjük meg a patai állami iskola múlt évben történt felállítását, mely által a rendszeres népoktatás kiszámíthatatlan jó következményeitől eltekintve, egyházunkra kétszeres nyereség hárult, a mennyiben t. körlelkész aa. a tanítás terhétől megszabadulva, a tulajdonképpeni lelkészi teendők végzésére több időt szentelhet s másfelől az állami tanítóban egyházunk kántort is nyert, ki e tiszt viselésére az állam által mindenkor köteleztetni fog.

8. Ördögkúti körlelkétségünkben a vallás-erkölcsi élet dicséretesnek mondható. Ugy a központon, mint a filiákban, illetőleg, szórványokban lakó hívők, sőt a más vallásu magyarok is, állandóan szép számmal és buzgón látogatják az istentiszteleteket és erkölcsös életet élnek. A vagyonnal rendelkező ördögkúti és vármezői egyházak helyzete szintén kedvezőnek mondható, a mennyiben kiadásaitak közadakozásból alapított magtáraik jövedelméből és ugy a hitsorsos, mint más felekezeti birtokosok adományaiából fedezhetik. E missziói kör új lelkésze, t. Kusztós Gyula aa. elismerésre méltó szorgalommal végzi teendőit, de bénítólag hat működésére a tanítás kötelezettsége, melyet, tanítói állomás hiányában, magának kell a más teendők által engedett mértékben végeznie. Kilátásba van ugyan most helyezve egy állami iskola szervezése, melyre Ördögkúton nemcsak általános nemzeti, de különös felekezeti szempontból is, nagy szükség volna s ezzel meg is lenne adva nevezett körlelkétségünknek minden eszköz, melylyel fontos küldetésének célját sikeresen munkálhassa.

9. Az ilósvai körlelkétség egyike a legszegényebb missziói állomásoknak, mely a körlelkésségek alakításához kiadott tetemes olcsó egyházkerületi kölcsönből nem részesült s ezért még ma is a berendezkedés nehézségeivel küzd. Templomát kell renoválnia, új papi házat kell építenie s különben is omló félben állott, de legközelebről le is égett iskoláját kellett volna újra építenie, ha az állami iskola szervezése munkába nem vétetett volna. Ezen igen kedvező körülmény és nagyon szegény hiveinek dicséretes áldozatkészsége folytán azonban a templom-restaurálás erre az évre már biztosítva van, de papi házat csak kedvezményes köl-

csönnel lesz képes felépíteni s ennek megnyerhetése végett ezer frtnak megfelelő tőke kamatsegély kiutalásáért folyamodott az idei konventhez, mely kérésének kedvező ellátását a főt. és mélt. egyet. konvent szives figyelmébe ajánlottuk. Borbély Sándor, körlelkész aa. működése elismerésre méltó; a hivek vallásos buzgósága példás s e buzgóság élesztésére és általában a műveltség fejlesztésére nagy befolyással van a körlelkész azon dicséretes eljárása, hogy hiveinek a téli időszak alatt vallásos és közgazdasági irányu és szellemi látóköriüknek megfelelő felolvasásokat rendez. Az ily felolvasások, a mennyiben nem merőben egyoldalúak és fellengősek, és nem is az ünnepélyes isteni tiszteletek helyettesítésére célzó, bizonyára kiváló szolgálatot tesznek a nép vallásos érzületének fejlesztésére és általános művelésére.

10. Görccsoni körlelkészünk papja, t. Versényi Miklós aa. szintén elismerésre méltó buzgósággal teljesíti kötelességeit s működésének kedvező eredménye a hivek vallásos buzgóságában, egyházuk iránti őszinte ragaszkodásában örömmel tapasztalható is. Anyagi tekintetben sem ad aggodalomra okot e körlelkészünk helyzete. Már szervezése alkalmával is, szerencsés volt az anyaegyház br. Wesselényi Miklós, patronus aa. jelentékeny segélyét élvezni, ki ez évben ismételtelen is megörvendezettette az egyházat azzal, hogy kissé szűk papi lakását, háromszáz frtot meghaladó költséggel, kiépíttette s külsőleg is rendbe hozatta. Ugy az anya, mint leányegyház hivei különben általában szegények s ezért a csekély papi bért is nehezen fizetik, de még sem igen áll elő annak szüksége, hogy ellenük külhatóság beavatkozása vétessék igénybe, a mit különben a folyton leselkedő és alattomosan csábítgató kath. plébános térítgetési törekvésére tekintettel alkalmazni, nem is volna tanácsos.

11. A pelekeszii körlelkész, az elmúlt két év alatt, úgy az anyagiakban, mint a szellemiekben, rendkívül sokat haladt. A vallás-erkölcsi élet mindenik egyházban lényegesen javult s ma úgy a peleiek, mint ér-körösiek és sző-demeteriek példás templom-gyakorlók, az egyház ügyei iránt érdeklődők, sőt magánéletükben is kezd az egymás iránti gyűlölség fokozatosan helyet adni a keresztyéni türelemnek s felebaráti szeretetnek. A megelőző sajnálatos állapotok illetően megváltozására t. Csák Emil, körlelkész aa. tapintatos eljárása és szelid bánásmódja vezetett; ki másfelől a gondjaira bízott egyházak vagyoni ügyeit is erélyesen rendezte. Pelében diszes új paplakot építtetett és Sző-Demeteren 500 frt. költséggel a templomot csinosan helyreállíttatta. Csikszentsimoni Lakatos Ida, róm. kath. vallású urnő egy tizenkét változatu orgona-harmoniumot ajándékozott a sző-demeteri egyháznak, mely kegyes ajándék szintén nagy befolyással volt a hivek vallásos érzületének emelésére. Pelében és Ér-Körösön felekezeti és Sző-Demeteren állami iskola teljesíti a törvényes követelményeknek mindenben megfelelően fontos feladatát.

12. Ördög-Kereszturi körlelkészünk már teljesen rendezett és fontos hivatását minden irányban betöltő missziói állomásnak mondható. Kiválóan buzgó lelkésze, Irsay József, aa., a körlelkész megalapítása óta fáradhatlanul működött az oláhság között szétszór-

tan élő ref. hivek összegyűjtésén, visszamagyarosításán és felekezetünk számára leendő megtartásán; berendezte a körlelkészégi egyházakat templomokkal, iskolákkal s az egyházi tisztviselők lakházaival, de a csekély tanítói javadalmak miatt folyton változott s gyakran igen hosszasan üresen állott tanítói állomások megerősítését még sokáig nem lett volna képes eszközölni, ha az állam segítségünkre nem jön s a magyar-fodorházi és ördögkereszturi iskolákat, egyházi érdekeinknek mindenben megfelelően, nem államosítja. De a múlt év folyamán az is megtörtént s ma Ördög-Kereszturon és M.-Fodorházán ref. vallású és a kántori teendőik végzésére is kötelezett állami tanítók, Kis-Esküllön pedig a viszonyoknak eléggé megfelelően berendezett felekezeti iskolánkban, felekezeti kántor-tanító áll a körlelkész segítségére, biztosítva a haza és anyaszentegyházunk javára eddig is oly kedvező eredménnyel folytatott missziói munkálkodás állandó sikerét, felekezetünk és nemzetiségünk térhódítását.

13. Szinyei körlelkészünk nézve, a múlt év szintén az előhaladás éve volt. Ósrégi templomát, mely már csaknem használhatatlan volt, a hivek közmunkájával és egyházkerületi segélyvel teljesen helyreállította, sőt egyik kegyes és áldozatkész birtokos, Ujfalvi Lajos aa. megígérte az egyháznak, hogy a templomot ez év nyarán, saját költségén kipadoltatja, mi által a belső berendezés tartóssága is biztosítva lesz. A körlelkész, Kovács Gábor aa. nagy buzgósággal és lelkiismeretes pontossággal végzi teendőit. pedig a körhez tartozó községek látogatása, a rossz utak miatt, csak rendkívül nagy fáradsággal, gyalog eszközölhető. Nagyban nehezíti a körlelkész teendőit a tanítás kötelezettsége is, de tiszteletes körlelkész aa. azt is szorgalommal és szép sikerrel teljesíti, sőt vallásos irányu és általános ismeretterjesztő felolvasások tartásával a felnőttek oktatásában is dicséretes működést fejt ki. Különben, a körhez tartozó községek közül csak az anyaegyházban van templom, paplak és iskola, de máskülönben maga az anyaegyház is oly szegény, hogy építkezési kölcsöne, kamatainak fedezhetése végett, állandó segélyre szorul.

14. Kidei körlelkészünk három egyháza közül Kide, és Gyula vagyoni helyzete kielégíthetőnek mondható, szükségleteiket fedezni bírják, de Csomafája, mely külön felekezeti iskolát is tart fenn, állandóan külsősegélyre szorul, mert semmi alaptőkéje nincs, és hivei annyira szegények, hogy rovattal nem vállalhatnak. Az iskola különben a múlt év folyamán, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által ajándékozott tanszerekkel, s főtiszt. püspök, aa. 25 frtos adományával teljesen felszereltetett, s abban Bartha János, buzgó tanító vezetése mellett, eredménnyel foly a tanítás. Ide járnak a gyulai tankötelesek is, míg Kideben állami iskola áll fenn. Egyébkint a hivek mindhárom egyházban vallásosak, buzgó templom-gyakorlók, erkölcsösen békés természetűek, és gyermekeiket pontosan járatták iskolába. A körlelkész, Hatházi Ferenc, aa. működése dicséretre méltó.

15. Esztényi körlelkészünk, Pataki Gábor, aa. szintén elismerésre méltó buzgósággal végzi teendőit, de az anyaegyház hivei között a kívánt vallásos buzgóságot, és az egyház ügyei iránti érdeklődést felkölteni,

azért nem bírja, mert az egyház hiveivel adósságos viszonyban áll, a mi pedig az elszegényedett népet igen gyakran képes az egyházi intézmény iránti ellenszenvre hangolni. E sajnos viszonyt a helybeli, és szomszédos községek róm. kath. lelkészei teljesen ki is használják, s lelketlen izgatásokkal igyekeznek körlelkész aa. munkásságát ellensúlyozni. A körhöz tartozó többi községekben béke, és rendezett anyagi viszonyok vannak, de remélhető, hogy az anyaegyházban dülő zavarok is elenyésznek, mihelyt az adósságos viszony már folyamatba tett megszüntetésével, s a kepeváltás szintén előkészített keresztülvitelével körlelkész, aa. nem lesz kénytelen hivel szemben a gyűlölt végrehajtói szerepet viselni. Egyébkint a körlelkészesség összes egyházaiban megnyugtató vagyoni viszonyok állanak fenn, és a körlelkészesség szervezése előtti időhöz viszonyítva, oly fokú szellemi előhaladás mutatkozik, melynek alapján egy szebb jövő bizony remélhető.

16. A k a c k ó i körlelkészesség, mely erdélyi missziói állomásaink között a legrégebb, teljesen rendezett anyagi viszonyok között él. A körlelkészesség három jelentékenyebb egyháza közül: Kackó, az anyaegyház közelebről renoválta templomát. és paplakát; Szelecske a múlt évben fejezte be részben központi segélyvel épített csinos imaházát; Nagy-Ilonda pedig serényen gyűjti az alapot egy egészen új imaház építésére. Ez utóbbi helyen már régebb idő óta, Szelecskén pedig a múlt év őszétől kezdve állami iskola szolgálja a népoktatásügy fontos érdekeit; Galgón pedig Simó Lajos, főgondnok, és pátronus, aa. által alapított felekezeti iskolánk áll fenn, melynek kántortanítója egyuttal a szomszédos községekben is segédkezik körlelkész aa.-nak az isten-tisztelet végzésében. Ince Lajos, körlelkész, aa. ki ezen állomásra 1894-ik év elején helyezettett át, kitűnő buzgalommal, és szép eredménnyel látja el kötelességeit.

(Folytatása következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. ápril. 15 én.

(Vége.)

Ekkor főt. Szász Domokos, püspök aa. az üléstől távoztván, dr. Kolozvári Sándor, elnökhelyettes aa. foglalta el az elnöki széket, fölhevén az előadókat a napirenden levő tárgyak előterjesztésére, mire a következő ügyek nyertek elintéztést.

Az ujtordai papi állomásra kandidált és megválasztott Egerházi Lajos aa. képesítettsége ellen emelt kifogás leküldetni határozottat az enyedi egyházmegye espereséhez az ügy megvizsgálása és jelentéstétel végett.

Sepsi egyházmegyénk kérdést intézvé hatóságunkhoz az egyházkerületi papi özvegy-árva alap javára eddig gyűjtött házassági illetékek további szedése tárgyában, azt a választ nyerte, hogy a változott viszonyok folytán a házaspárok utáni 40 kr. illeték nem követelhető ugyan, de üdvös rendeltetési céljánál fogva, az jövőre is kérendő, illetve, az önkint fölajánlóktól elfogadandó.

Nagy-Teremi egyházközségünk ama kérése, hogy központi kezelés alatt álló pénzei, keblki kezelésre kiadassanak, nem teljesítettett.

Körösbányai egyházközségünk haszonbéri szerződésai, melyek mellett két pusztá belső telkét és egy drb. szántóföldjét, telkeknek kifarcellázva, ötven évre bérbe adta, kiegészítésre visszaküldettek.

Sófalvi egyházközségünk kepeváltó szabályzata, melynek értelmében napszám- és szalmás-kepejét, a kepeváltó-alap és magtár jövedelme terhére évi 118 frt. 5 krban megváltotta: jóváhagyatott s az ily értelemben módosult díjlevél megerősítettett.

Hosszuaszói egyházközségünk kérésére, régi papi telkének kellő értékesítése céljából, egy bérház építése csak azon feltétellel engedélyeztetett, ha az egyház kellőleg kimutatja, hogy a nyereendő jövedelemből a befektetett tőkét husz év alatt restituálni tudja.

Málomi egyházközségünk részére szintén engedélyeztetett a papi kepeváltás, a hatezer frtot meghaladó kepeváltó-alap terhére, oly föltétellel, hogy kamat csökkenés esetén a hivesk rovatalból lesznek kötelesek a hiányt pótolni.

Segesvári egyházközségünk felebbezésének mellőzésével, indokainál fogva, jóváhagyatott az udvarhelyi egyházmegye tanácsának ama másodfokú határozata, melylyel dr. Kömöcsi József, volt segesvári egyháztag 17 frt. 50 kr. adótartozásának törlését rendelte el.

Pávai egyházközségünk pénz- és vagyonkezelési szabályzata, az egyházmegyei tanács módosításainak elfogadásával, megerősítettett.

Fiátfalvi egyházközségünk kérésére megengedett, hogy 28 frt. 24 krnyi regálékártalanítási tőkéjét, tagosítási költségek fedezésére, tiz év alatt leendő visszahelyezés föltétele mellett, elkölthesse.

Kissolymosi egyházközségünk pedig arra nyert engedélyt, hogy 76 frt. 36 krnyi adóssága törlesztésére, saját alapjából kölcsönt vehessen, szintén tiz év alatt leendő visszahelyezés föltétele mellett.

Végül, zilahi kollégiumunk új államsegélyi szerződése nyert megerősítést s ezzel az ülés, az idő előhaladottsága miatt, bezárattott.

r. s.

Kolozsvár, 1896. ápril. 27.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jegyzett: Kádár János, s.-titkár. Jelen voltak: Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, ig. tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok és Maksay János, számvevő.

Az ülés megnyitása után a következő ügyek nyertek elintéztést:

Nagyenyedi egyházközségünk be akarván tölteni II. papi állomását, az e célból kiállított díjlevelet terjesztette föl megerősítésre, mely is a kollégium, mint pátronus, megjegyzéseinek figyelmen kívül hagyásával, megerősítettett. A papválasztó jogosultak névsorának megállapítására vonatkozó vitás ügyben azonban Ig.-Tanácsunk végleg nem dönthetett, hanem az ügy minden oldalról leendő megvilágítása érdekében némi kiegészítéseket rendelt el.

Magyar-bölkényi egyházközségünk lelkészi buza-kepejének megváltása engedélyeztetett.

Sarmasági egyházközségünk kérésére évi ötven frt. államsegélyt szavazott meg Ig.-Tanácsunk öt évre

oly célból, hogy ezen összeggel a nevezett egyház részére kiadott 250 frt. házipenzári segély visszahelyeztessék.

Gr. Bethlen Pál, egyházmegyei fő- és algonodnok aának állásáról való lemondása, sajnálattal tudomásul vétetett s a nagysajói és deési egyházmegyéek esperesei utasítottak a jelölések megejtésére.

Kutyfalvi egyházközségünk ama határozata, mely szerint a hiveket a tanítói kepe fizetése alul fölmentette, s a tanítót évi 60 véka gabonával a magtárból kárpótolta: jóváhagyó tudomásul vétetett.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk Előljáráóságának amaz elhatározása, hogy a kollégium nagynevű alapítójának és három jelesebb főgonodnokának arcképét ezer frt. költséggel megfesteti: jóváhagyó tudomásul vétetett, elfogadtatván az Előljáráóság ama jelentése is, hogy a szerződést azért kellett külföldi festővel (müncheni) megkötnie, mert a hazai művészek sokkal magasabb árakat követeltek.

Az egyházkerületi közalap külmagyar utca 13. sz. alatti házának mintegy tizezer forint költséggel leendő kibővítése elvileg elhatározott, az esetre, ha a jelenlegi bérlő a megfelelő bérösszeget legalább is hat évre biztosítja.

Székelv-Kereszturi egyházközségünk bérház-építési terve, és költségvetése, műszaki előadó, aa. módosításával, megerősített, s az építkezés engedélyeztetett.

A műszaki követelményeket kielégítőnek találtott a sajó szent-andrási egyház templom-terve is, mely szerint Fejérvári Károly, egyházmegyei főgonodnok, aa. építi kizárólag saját költségén a 7,716. frtba kerülő templomot ezen egyházunknak.

Az egyházkerületi közgyűlés által fölvenni enge-

délyezett kölcsön utolsó részletének a pesti magyar kereskedelmi banktól leendő fölvétele előnyösnek találtatván: a bemutatott 140.000 forintos kötelezvény elfogadtott, s főtiszt. püspök, aa. fölkeretett a kölcsönösszeg fölvetelére.

A dr. Mátyus-alap mult évi számadása elfogadtott, oly megjegyzéssel azonban, hogy a 10 frt. 50 kr. esperesi tiszteletdíj törlendő, mert az alapítványt nem az esperes kezeli, s hogy jövőre a vagyoni egyensúly mindenesetre helyreállítandó.

A hadrévi imaház építése alkalmából fölmerült tulajadás, a fölterjesztett számadásokból, s bevett jelentésekből láthatólag, sem a jelenlegi, sem a volt körlelkész nem terheli, s ezért a számadásból való törlése engedélyeztetett.

Bikafalvi egyházközségünk kérésére, 200 frt. regálékártalanítási tőkéjének papitelek vásárlásra való fölhasználása, tiz év alatt leendő visszahelyezés föltétele mellett, megengedtetett.

Magyar-Goroszlói egyházközségünk, indokolt kérésére, a zsinati törvény 266. §-sa értelmében, engedélyt nyert arra, hogy közalapi adótartozását a legközelebbi öt évre, évi 10 frt. 20 kr. átalány-összegben állapítsa meg, mely összeg eddigi járulékanak is megfelelő, és a hivek egyenes állami adójának egyszázalékanál nagyobb.

Deák József, egyházkerületi pénztárnok, aa. kérésére, örömmel engedélyezte Igazgató-Tanácsunk, hogy évjáradék-ígéretének megváltásául, kolozsvári theol. fakultásunk javára, 50 frt. alapítványt tehessen le, melylyel az eddig befizetett évjáradéki adományát 100 forintra egészíti ki.

Végül, még néhány apróbb átmeneti ügy nyert elintézt, s ekkor az ülés, a tárgysorozat kimerítésével, bezárattott.

r. s.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

I.

Apafiné, Bornemisza Anna fejedelem-asszony levele Telekihez. 1663.

Anna Bornemisza, ect.

A Kolozsvárott lakó, vallásunkon való püspöknek, V e r e s m á r t i uramnak, ugyanott eddig lakott P o r c s h a l m i nevű schola mesternek, s egy M a g y a r o s i nevű papnak, ki ott ekkedig hely, vagy megye nélkül nyomorgott, rendelt uram ő keglme bizonyos helyeket. Kedvesen vesszük keglmedtől, szerezzen a Szakmári Generáltól levelet az kolosvári Commendantra, hogy bocsássa el őket háznépestől. Ezeken kívül is pedig az mely sok éhelhalásra jutott szegény kolosvári embereket az Commendans ki nem bocsát, istenesen cselekedné keglmed, ha azoknak kibocsáttatása felől is törekedné, ne hálnának meg ott éhel. Tartsa meg isten kegyelmedet jó egészségben. Datum in Castello nostro Ebesfalva, die 29 martii, auno 1663. Anna Bornemisza, mpr.

Külcim: Generoso Michaeli Teleki, arcis et praesidii Kővár Capiteano, fratri nobis dilecto.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 349. szám alatt.

II.

Bornemisza Anna fejedelemné két levele Teleki Mihályhoz, Dr. Enyedi Sámuel, enyedi tanár ügyében. 1663.

I.

Anna Bornemisza, ect.

Becsületes E n y e d i S á m u e l, orvos Doktor uram jövőn hozzánk, alázatosan kére bennünket, irnánk kegyelmednek, hogy Pringer Tamás, Major-Capitánnak elébbi fele-

ségétől maradt, és ott Kővárban levő javait ki ne adná Pringer Tamásnak, mivel az az asszony testamentom-tétel nélkül meghalván, nem őtet, hanem Enyedi Mártont illetnék, a ki Enyedi Sámuel uramot, ugy mint atyjafiát, plenipotentének is vallotta volna azoknak a jóknak megszerzésére. Kglmet azért intjük keglmen, és ugyan serio hagyjuk, ki ne adja azokat az előbbi feleségétől maradt jókat; az mi közit tartja hozzá, keresse törvénynyel; ha ezzel elnyeri, ugy nyulhasson hozzá, ne különben, hogy az asszony atyjafiái kárt ne valjanak. Nec secus facturus. Datum in Castello nostro Radnot, die 18 junii, 1663. Anna Bornemisza, mpr.

2.

Anna Bornemisza, ect.

Az elmúlt napokban is irtuk vala keglmednek E n y e d i S á m u e l, Medicus Doctor hivünk requisitiojára, hogy hugának, Pringel Tamás elébbi feleségének ott Kővárban levő javait ki ne adná magának Pringel Tamásnak is, a ki mostan halalos sebben feküvén, eddig is meg fogott halni, s nem kapdos rajta, és hogy a Német és Török között való hadakozás megindulván, azok az jók praedára ne keljenek, azért keglmed ez levelünk által Enyedi Sámuel hivüktől megtaláltatván, mindazokat a Pringel Tamás Capitánné javait adja ki ő keglmének, hogy viselhesse gondját, és hozhassa be is atyjafiainak. Éltesse isten keglmedet jó egészségben. Datum in Civitate nostra Alba-Julia, die 21 junii, 1663. Anna Bornemisza, mpr.

Mindkét levél Teleki Mihálynak szól.

Eredetijök a Teleki-levéltárban, 349. szám alatt.

III.

*Apafi Mihály útasítása Bánffy Déneshez Bécsbe,
a ref. vallás ügyében. 1665.*

Michael Apafi, ect.

Generose Fideiis nobis Sincere dilecte. Salutem et gratiam, ect.

Nóha kgldek adatott instructioban is vagyon emlékezet felőle, szóval is kgldek megparancsoltuk, ugy tudjuk mindazáltal, lelkünk ismeretiben járván az dolog, el nem mulathattuk mostan is ne írának. Kgl. római császár ő Felsége Tanácsi előtt aperte mondja meg, ültesse le ő Felsége Rákóczi Ferenc uramat, ne persequálja religionkat, egyébiránt protestalunk isten előtt, teljes tehetségünkkel azon leszünk, hogy ugy leültetjük, másnak is példa lészen, irásunkat ne is itilje senki könnyen elmuló dolognak; mert nóha egyéb dolgokban talám kelleti felett is sokat szoktunk túrni sokaknak: de midőn conscientiónkban jár az dolog, az hosszas türésnek különböző gyümölcsét fogják tapasztalni. Nem csak minden javainkat, hanem életünket fogyasszák el elébb, ugy nyuljanak igaz religionknak persecutiojához. Kgldek hozzánk tartozó kötelességére, sőt lelke üdvösségére parancsoljuk, hogy ez szerént mondja meg. Cui de reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Civitate nostra Alba-Julia, 3 mensis maji, anno 1665.

Aláírás, és cim nélkül a Teleki-levéltárban, 745. sz. a.

NB. Ugy látszik, hogy az eredetit felküldötték Bánffy Dénesnek, ki akkor Bécsben volt, mint követ, s így Teleki másolatot vétetett arról.

IV.

*Apafi Fehérvárra hívja az enyedi kollégium gondnokait
a diákság kihágása miatt. 1680.*

Michael Apafi, Dei gratia, ect.

Spectabiles, Generosi, Reverendi et clarissimi ac egregii, fideles nobis, ect. Salutem et gratiam, ect.

Az közelebb elmúlt innepi napok előtt való héten szombaton, az méhek kirakására menvén Fel-Enyedre, nagyenyedi Collegiumunknak tisztartója mellett bíró enyedi lakos nemes emberrel, azon Collegiumunkban lakó m.-vásárhelyi Miklós nevű deák részegen minémű insolentiakat, s rendkívül való excessusokat követett el, és az Collegiumban küldvén több deákokért, az Contra Scriba is fegyveres kézzel egy néhányad magával oda érkeztén, mit cselekedtenek: csudálkozással értjük. Pajkosok is, éktelenség lett volna azokban elegyedni. Nem is tudjuk, hól vették magoknak az kglteket illető authoritást ő kglmek. Igen serio parancsoljuk azért kegyelmeteknek, így levén az dolog, legyen olyan dispositioval ezen deákok felől, hogy isten bennünket Fehérvárra vivén, az közel következő nemes országgyűlés alkalmatosságával magunk előtt akarjuk igazításba vétetni, s addig közülök valamely felé ne elabáljanak. Secus non facturi. Datum in arce nostra Fogaras, die 27 aprilis, 1680. Apafi.

Külcim: Spectabilibus, generosis, reverendis et Egregiis Collegii nostri Nagy-Enyediensis supremis et Vice Curatoribus politicis et ecclesiasticis, ect.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 7687. szám alatt.

V.

Pataki István, kolozsvári ref. tanár Teleki Mihályhoz. 1683.

Tekintetes úr, nekem uram patronusom!

Jó egészséges étellel áldja annyi terhei között, mennyei erejével segítse, és szerencsés előmenetellel boldogítsa isten kegyelmedet.

Az alkalmatosság adatván, nem akarám elmulasztanom kötelességem szerént uram, hogy avagy csak jó kívánságomat kgldekhez alázatosan ne küldeném

Kolozsvárott az szállás meglevén, arra jöttem ki, hogy az urfiak bevitele felől az asszonyonyal ő keglmével concludáljak, az ezután két héttel leszen, a mikor ismét kijövök. Az urfiaknak jó egészségek, a bejövetelhez is, ugy látom, jó kedvek van. József urfinak a balkeze kezdett dagadni, s valami kezdett rajta pattanni, s ugy látszik, ki is akar fakadni, mely ha ugy leszen, nagyon egészségére használni fog.

Tek. Apafi Miklósné asszonyom, isten jóvoltából jobban var, jó kedve, s vidám társalkodása, kétszer már az asztalhoz is kijöve ő kglme közinkbe. A Praeceptor, Cántor, s az egész Scholai szép társaság mind jó egészségben, s jó rendben van.

A mely 30 frtot. szokott volt uram kgl. esztendőnkint adni Baranyába, a Veresmarti Scholára, arra mostan is expedialta ide emberét az odavaló praedicatori szegény társaság, melyről én informálván az asszonyt ő keglmét, a pénzt ő kglme megadatá. A töröknek előmentinek, s az odavaló keresztyénségnek rettenetes romlásának itt elég szomorú hiri van, mégis némely emberek gondolkoznak ugy, hogy tovább való reservátára tartja magát a német. Istennek nagy dolgainak, s itéletinek látására vitte, s tartotta isten kglteket, s ezeknek mind így kell lenni, mert isten e világnak bírása, mind az ő neve, s mind mások iránt ki kell magát mutatni. Minekünk annál inkább istenben kell biznunk, hogy ő Felsége ennyire kimutatja magát; mert ő Felsége mikor ugy tudja jónak, a tengert is megcsendesitheti, ha pedig nem, megtudja a habok, s szélvészkek között is az ő barkedjét tartani. Az isten-házán kezdetett itilet így szokott általmenni másokra is, csak mi jobban-jobban élesítsük könyörgésinket. Ezzel a fegyverrel élvén, mind magunknak, s mind a világnak ugy szereshetünk nyugodalmat. Isten kgldek éjjeli, s nappali törődéseit, s fáradságait tekintse meg, és a mint eddig, ugy ezután is erős lélekkel áldja meg rajta való nagy terhének elbírására.

In Szent-Péter, die (?) augusti, anno 1683.

Kgldek, mint uramnak, patronusomnak alázatos szolgálja: Pataki István, mpr.

Cim: A Tekintetes urnak, Teleki Mihály uramnak (cum honore pleni tituli), nekem jó uramnak, pátronusomnak adassék.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 716. szám alatt.

közli: Kontz József.

Különfélelek.

= Nagy, világokra kiható nagy ünnepe van Magyarországnak, a mi édes, drága, szent hazánk. Ezer esztendő fennállásának öröme hálát adó nagy ünnepet szentel. Az ég és föld együtt örül azzal a néppel, mely nem tapodta meg e földet, hanem megszentelte, és méltóvá tette, hogy megnyugodjék rajta istennek kimerithetetlen áldása, végére mehetetlen kegyelme. E nagy ünnepek alatt megdobbannak a hazafias szivek, melyeknek részébe jutott istennek ajándéka, hogy tanui lehessenek e világ csodának, mely szerint egy maroknyi harcos nép virágzó nemzeté nő, államot teremt, és követendő példájává izmosul az ismert földrészeknek, hogy bátorság, erő, bölcsesség, és hazaszeretet mivé tehetnek egy népet, mely szereti a szabadságot, tiszteli az emberi jogokat, és hiszen küldetésében. És megdobbannak a szivek ott alatt, melyek hosszú századok alatt szerették e földet forrón, lángoló, és meg tudtak halni érette hősiesség, bátorsággal, homlokukon a vértanuság tövi-

seivel, és öntudatukban a legszentebb kötelesség teljesítésének megnyugvásával. És balszamossá szűrődik a levegő, virágok nőnek a völgyeken, halmokon; madár-dal tölti be a mindenseget a kegyelet és hála kifejezéseül azoknak, kik meghaltak, buzdító például azoknak, kik élnek, hogy ha kell, nyomukba lépni merjenek Oh, szép, nagy napok ezek! Ölekezése a földnek az éggel; a dicsőséges multnak a minden reménységre feljogosító jövővel. Nincs hazafias szív, mely ne érezze ez ünnepségek nagy jelentőségét. A trónustól a kunyhóig minden lélek leborul, hálát ad, zsolozsmát énekel, imádkozik, és áldja azt, a ki előtt ezer esztendő annyi, mint a tegnapi nap. Érti a király is, ki egész fenséges családjával vesz részt az ország szívében, Budapesten, a nemzeti ünnepségekből, melyeket a lapunk élén olvasható magasztos beszéddel nyitott meg boldogító kijelentéseül amaz őszhangnak, mely van a koronás király, és a koronázó nemzet közt. Együtt érzünk mi is, evangyeliom szerint reformált egyház, az egész hazával, és folyó hó 10-én megnyílik ajtaja még a legkisebb egyház templomának is, és külső fény, és pompa, és ragyogás nélkül, de arcra hullva, leborulva, lélekben és igazságban mutatjuk be hazát-szerető szívünknek hála áldozatát annak a jó istennek, ki lelkének erejével vezetett át ezer esztendő dicsőségén, és megpróbáltatásain, és a kiben bizunk, hogy atyánk marad újabb ezer éveken keresztül. Dicsőség a magasságban istennek. Halleluja, halleluja!

— **A korábban megállapított utasítások szerint,** a kolozsvári ev. ref. egyház méltóan fogja megszentelni a millenáris ünnepeket. Mindkét templomunkban isten-tisztelet fog tartatni, és pedig folyó hó 9-én reggel nyolc órakor a népiskolák, és minden rendű nevelő intézetek növendékei számára, honnan kimenve, minden iskola saját helyiségeiben fog hazafias érzelmeinek kifejezést adni, és eltörülhetetlen benyomásokat venni a jövődre. Folyó hó 10-én pedig templomi isten-tisztelet lesz, melyek közül a belsőfarkasutcai templomban imádkozik főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. beszédet mond Herepei Gergely; a külmagyar utcaiban végzi az isten-tiszteletet Molnár Lőrinc, püspöki titkár. Istentisztelet után közvetlenül, a belfarkasutcai templomban egyházi közgyűlés tartatik, főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor elnökte alatt, melynek egyetlen tárgya: az ezeréves emlék-ünnep jegyzőkönyvi megörökítése leendő.

— **Kolozsvári kollégiumunkban** a vizsgálatok már kezdetüket vették. A VIII. g. osztály vizsgálatai május 3, 4, 5, 11. és 12. napjain, az érettségi írásbeli május

14—18. napjain, a szóbeli érettségi vizsgálatok, a melyekre 35 ifju jelentkezett, június 16, 17. és 18. napjain tartatnak meg, br. Bánffy Ernő, kollégiumi gondnok elnökte alatt, dr. Öreg János, debreceni tanár aa. mint kormányképviselő jelenlétében. Az osztályok vizsgái június 6—15-ig rolynak, a melyeket a magántanulóknak írásbeli és szóbeli vizsgálatai június 1—5-ig megelőznek. Június 20-án az ifjuság azon része, mely az orsz. kiállítást megtekinteni óhajtja, a kollégium tanárainak vezetése alatt Budapestre megy. A kirándulás előre látható szép sikerét mutatja, hogy a jelentkezett tanulók száma a 100-at eddig is jóval túlhaladja.

— **A páncélcsehi ev. ref. egyház ápril. 26-án** választotta meg lelkészének egyhangulag Szakács István, ajtoni pap aát. Az aratásra való gabona bizony hogy sok: szívünkben óhajtjuk, hogy találtassanak kezek is a munkához, és hogy a munkások mindig ébren is legyenek. Az a vidék valóban sok buzgóságot, igaz lelkesedést, erős akaratot követel, de a ki mindezeket magával viszi, és érvényesíti, az megörökíti emlékezetét. Legyen istennek áldása a munkásokon, és a munkán!

— **Halálozás.** G. Balogh Károly, a gerendkeresztúri egyházközség énekvezére ápr. 29-én meghalt, kísérvé hiveinek áldó szeretete és kegyeletos könyei által. Ime, a kicsi ember a társadalomban példát ad, hogy a hiven betöltött kötelesség-teljesítés útján megörökítheti nevének emlékezetét. Legyen nyugodalma csendes!

— **Értesítés.** A kolozsvári ev. ref. kollégium 1896. május 9-én d. e. 9 órakor az intézet belső udvarán millenáris ünnepélyt tart. Az ünnepély sorrendje: 1. Himnusz, éneklé az ifjusági énekkar. 2. Ima, tartja Tárkányi György, kollégiumi vallás-tanár. 3. Három színű zászló lobog, előadja az ifjusági énekkar. 4. Beszéd, tartja dr. Török István, igazgató 5. Őseink emléke, előadja az ifjusági ének- és zenekar. 6. Ima, a hazáért, Pósa Lajostól. Szavalja Csoma Zsigmond, VIII. gimn. osztályos. 7. Szózat, éneklé az ifjusági énekkar. 8. Rákóczi induló, előadja az ifjusági zenekar. Az igazgatóság.

— **Nyilvános nyugtázás** A legutóbbi közlés óta az »Erd. ev. ref. egyházkerületi Papi Értekezlet« 1895. évi tagsági díjában bevettem: t. Farkas Károly, lelkész urtól 6 frtot, nt. Menyhárt András, udvarhelyi esperes urtól 40 frtot, nt. Nagy József, nagyszebeni esperes urtól 14 frtot és nt. Jancsó Lajos, enyedi h. esperes urtól 10 frtot. Kolozsvár, 1896. május 3. Dr. Borcsa Mihály, pénztáros.

HIVATALOS RÉSZ.

1648—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollégium
m. t. Előljáráóságának.

Tudomásvétele végett, értesítjük a m. t. Előljáráóságokat, hogy a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter ur folyó évi 12,602. szám alatt kelt intézvényével, a folyó tanév végén tartandó érettségi vizsgálatokhoz kormány-képviselőül a zilahi, és kolozsvári főgimnáziumokhoz dr. Öreg János, debreceni főiskolai tanárt, a marosvásárhelyi, és szász-városi főgimnáziumokhoz dr. Szádeczy Lajos, kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt, a székely udvarhelyi főgimnáziumhoz Szinyei Gerzson, sárospataki főiskolai tanárt, a nagy-egyedí főgimnáziumhoz Géresi Kálmán, debreceni főiskolai tanárt, a sepsiszigyörgyi főgimnáziumhoz dr. Schilling Lajos, kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt küldötte ki.

Kolozsvártt, 1896. apr. 27-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Vályi Gábor,
az elnök helyett.

700—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebeleztet feldobolyi egyház énekvezéri állomására, most harmadizben, pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson, és kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 135 forint, 80 kr. kepe, kanonika-porcio haszonélvezete; ezen kívül egy köbölfejejú szántó-föld haszonélvezete, ajándékozó Baric Sámuel halála után.

Pályázati határidő: május 20. Folyamodványok nt. Zágoni Pál, esperes, aa.-hoz, N.-Borosnyóra küldendők.

Kolozsvártt, 1896. május 3. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

705—1896

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyébe kebeleztet bardoci énekvezér-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, 123 frt. államségély, és termény-kepe, stóla, tandij, sat. 277 frt. egyházilag föl-vett értékben.

Pályázati határnap: 1896. máj. 30. Folyamodványok nt. Kövér András, esperes, aa.-hoz, Közép-Ajtára (u. p. Nagy-Ajta) küldendők.

Kolozsvártt, 1896. május 6. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Május 14.

20. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az isten előtt.

Világok teremtője, népek, nemzetek sorsának mindenható ura, mindnyájunknak megtartó, gondviselő istenünk! Ezer esztendő öröklétedben annyi, mint a tegnapi nap, mely elmúlt; mint egy éjszakának negyedrésze. Letűnő századok romjai fölött trónod meg nem ing; változhatatlan föntségben, romolhatatlan dicsőségben, s örök szeretetben örökké uralkodol.

Ezer esztendő egy nemzet életében nagy, ritka hosszú idő. A visszapillantó tekintet, a szárnyaló emlékezet, bizony, elalél, míg annak végétől kezdetéig, alkonyátul hajnaláig eljut. Ezer esztendő alatt az idő vén fája lehullatja leveleit, s nem csak egyes nemzedékek, egész nemzetek sirjukba hanyatlanak, s az enyészet martalékaik lesznek, a földnek színéről tova tűnnek, s csak a történetírás tartja fenn emlékezetüket.

Te, örök kegyelemnek örökké élő istene, a népek nagy családjában a mi nemzetünket, kezdetben egy maroknyi népet, mely a távol keletnek ismeretlen homályából, élén hős vezérek diadalmas fegyverivel új hazát keresni, előre tört; a mi nemzetünket, melynek szívébe plántáltad a haladás nemes szenvedélyét, a magasrendű érdekekért az önfeláldozás készségét, a szabadság szeretetét: a mi nemzetünket örökös hatalmad csodálatos erejével körülölelted, letűnt nemzeteknek fölébe magasztaltad, megsegítetted, hogy az új hazát, az új haza drága földjét, melyet nemes véreink hullásával szerzett, szentelt, s termékenyített meg, ezer esztendő annyi viszontagságai közepette meg is tarthassa. Igaz, a keserőségek árja gyakran már-már elborította, rettentő vívódásoknak sötét mélységei nyilatkoztak meg előtte, az ellenségek egész légiói támadtak ellene, s nem egyszer önkezével ásni kezdte saját sirját!

De, te uram, ki nem csak a ragyogó ég boltozatán a csillagmilliárdok körforgását mélységes bölcsességgel vezérled, hanem itt, a földszínen is a népek, nemzetek sorsát örök szereteted örök törvényei szerint kormányozod: te ugy akarád, hogy a mi nemzetünk számára a keserőségekből is édességek fakadjanak, a mélységekből a magasságokba emelkedjék, s ellenségek, avagy önkeze ásta sirjából az addiginál szebb, virulóbb, dicsőbb életre támadjon föl, s küldetése útján haladjon mindig tovább-tovább. Te ugy akarád, hogy nem egyszer a nálánál sokkal nagyobb, hatalmasabb nemzetek számára a trón, és az alkotmány iránti törhetetlen hűségnek, az önfeláldozó hűségnek, a szabadság, és haza szeretetének fönstéges példányképeül szolgáljon. Mert soraiból az idők rendjén mindig elküldötted választottjaidat, kik jártak a mi nemzetünknek előtte. Hatalmas, és jóságos királyokat, kik az első magyar király dicső trónját, s koronáját még ragyogóbbá tették. Bölcs törvényhozókat, kik a hit, és lelkiismeret szabadságának isteni igazságait törvényekbe iktatták. Prófétákat, kik látnoki lélekkel vezérelték nemzetünket az ígéret földje felé. Bajnokait a tudományoknak, kik lobogtatták a világozóság szövétnekét. Apostolait az emberiségnek, a női erényekben tündöklő édes anyákat, kik szent neved félelmében nevelték föl fiaikat, leányaikat, s a honszerelem szent oltárai körül mindig örömmel sereglettek össze.

Te akartad, te cselekedted mindezt, erőben, hatalomban, szeretetben kifogyhatatlan gazdagságu istenünk, jóságos mennyei atyánk, ki előbb szeretted minket, hogysem mi tégedet, mert

elküldötted szent fiadat, az úr Jézus Krisztust, hogy lenne a mi nemzetünknek is megtartója, megváltója, üdvösségre vezérlője.

Leborulunk azért előtted, mert szívünk a csordulásig megteljesedett a hála érzetével irántad, óh, mindenható, ki nemzetünk fölött kezdettől fogva gondviselő szeretettel örködtél, honszerző küzdelmeiben diadalra segített, jártál előtte tűznek, és felhőnek oszlopában, éltetted őt mennyei segedelmed harmatcsöppjeivel, megáldó kegyelmed termékenyítő sugaraival, s a villámok fényében, a mennydörgés morajában szólottál hozzá: Ne félj, én veled vagyok; én vagyok a te urad, istened, s neked adtam örökségül e hazát, hogy légy szabad nemzet szabad földön, emeld föl magadhoz e hazában lakó többi népeket, hogy legyenek azok is hitőkben, nyelvükben szabadokká.

Ezért borul le előtted, s hála-ünnepet szentel egész nemzetünk, s ennek soraiban a mi anyaszentegyházunk is, melynek hite, reménye, szeretete elválhatatlanul egygyé forrott e haza dicső fényével, s gyászával, örömeivel, és búbanatával, virulásával, és hanyatlásával. Dicsérünk téged, felséges isten, az erőért, a szabadításért, a vigasztalásért, melyet nemzetünknek a letűnt századok nehéz küzdelmeiben, nem egyszer élet-halál harcaiban részökbe juttattál. Dicsérünk téged a verőfényes napokért, melyekkel nemzetünknek arcukat beragyogtad, s megvidámitottad. Dicsérünk téged még a könnyhullatásokért is, melyeknek nem egyszer egész tengerét árasztottad nemzetünkre, hogy megtisztítsad azt. Dicsérünk téged ama legdrágább lelki ajándékodért, melyet ingyen kegyelmedből szent fiad, az úr Jézus Krisztusban adtál nekünk, kinek isteni evangélioma volt kezdettől fogva a mi egész nemzetünk számára világosság, igazság, szeretet, és vigasztalás forrása. Bizony, uram, kisebbek vagyunk minden jótéteményeidnél, melyeket cselekedtél velünk a letűnt ezer évben. Tiéd a hála a múltért, s feléd szárnyal az esdeklő fohász a jövőért. Ime, az első ezerév alkonyát fölváltotta immár a másodiknak hajnala, s kitől kérhetnénk segedelmet, áldást ebben is, ha nem tőled, ki megsegítetted, s megáldottad nemzetünket eddig.

Áldd meg mindenként fölött szeretett hazánk drága földjét, völgyeit, halmait virulással, népét megelegetéssel, jóléttel, békességgel. Áldd meg a legelső magyar embert, a királyt, kinek különös kegyelmed megengedte, hogy az első ezerévből átvezérelhesse őt rajongó szeretettel körülölelő népeit a másodikba. Együtt örül ő, együtt ünnepel most hű magyar nemzetével, s nagy nemzetek hatalmas uralkodói tisztelettel hajolnak meg előtte, mert benne szemlélik eszményi képét a legbölcsebb, legjobb, legalkotmányosabb királynak. Áldd meg, óh, áldások istene, hazánk nagy asszonyát, felséges királynénkat, kinek örök gyásza sötét éjjelét iránta hálával, s hódolattal telt szivek millióinak mélyéből feléje sugárzó fény töri át. Áldd meg, áldások istene, az uralkodó házat, annak minden tagját, kik magas díszük egész pompájában sereglettek össze hogy részt vegyenek nemzetünk öröm-ünnepében. Áldd meg a felséges korona hű tanácsosait, kik odaadó hűséggel, önfeláldozó készséggel, s hazafias érzülettel hordják az egész ország kormányzásának nehéz gondját. Áldd meg e haza minden népét, bármely hitű, bármely nyelvű, s ihlesd a sziveket, hogy szünjék meg a viszály, hogy forrjanak egygyé, megvíthatatlan erősséggé a felséges trón iránti hűségben, közös édes anyánk, a magyar haza szeretetében. Vedd körül hatalmas oltalmaddal, örködő gondviseléssel hazánk minden egyházát, templomát, akár kereszt, akár csillag csillogjon azoknak tornyain; a különböző iskolákat, a közművelődés, és ember-szeretet minden intézményét, hogy magasrendű küldetésük szent céljaira fönnálljanak, s viruljanak. Áldd meg, kegyelmes istenünk, áldásaid bővségével e nemes várost, ennek minden rendű, rangú polgárát, hogy lehessen itt az egymás nyomába lépő nemzedékeknek békességes lakozása. Áldd meg e nemes városban a mi Sionunkat, idvességünknek erős várát, a mi gyülekezetünket élő hittel, buzgó indulattal, s munkás szeretettel.

Nincsen nekünk rajtad kívül más istenünk, kiben bizodalunkat vethetnők. A múlt záloga a jövőnek. Te voltál megtartó, megsegítő, megáldó istene hazánk, nemzetünknek kezdettől fogva. Te légy továbbra is erősségünk, vigaszunk, s láttassék meg a második ezerévben is jóravezérlő bölcsességednek, megáldó kegyelmességednek kiapadhatatlan bővsége mirajtunk, hogy áldjunk, s magasztaljunk téged mi is, s szálljon át a dicséret ajakról ajakra, nemzedékről nemzedékre mindaddig, míg a kezdet után eljön a vég, s lesz új ég, új föld, midőn égi trónod körül megzendül a mennyei seregek örök dicsérete szent fiad, az úr Jézus Krisztus által. Ámen.

Szász Domokos,
püspök.

Dr. Kolosvári Sándor, gondnok

elnöki megnyitó beszéde a kolosvári ev. ref. egyház millenáris közgyűlésén, máj. 10-én.

Tisztelt képviseleti közgyűlés!

Rendkívüli időben, rendkívüli helyen, itt, istennek e négy évszázadot számláló ódon templomában gyűltünk egybe ma, hogy imádkozva szeretett magyar hazánk ezeréves fenállásának lélek-emelő, magasztos, s az európai államok, és nemzetek történetében páratlan ünnepén, az egész valónkát villanyáramként mélyen átható, és átregző lelki érzelmeinket, az utókor számára, a mennyiben azt emberi gyöngye ajkunk szóval kifejezheti: jegyzőkönyvünkben megörökítsük.

Első szavunk a mindenható jó isten iránt érzett véghetetlen hála-adásának, és az őt imádásnak buzgó fohászzkodása volt, hogy az őseink kardjának jogán megszerzett hazát, ennek égbe nyuló bérceit, dúsvízű folyamoktól átszelt, és kalászt ringató végtelen rónáit ezer esztendőn át »magyarnak« megtartotta.

Mert ő tőle, a minden erő, minden hatalom örökkön élő, és a milliárd világok felett uralkodó legtetséesebb istenünk kegyelmességétől függ a népek, nemzetek, és államok napjainak, századainak, és évezredeinek a meghosszabbítása. Legyen áldott, ezerszeresen áldott az ő szent akarata, a mely eme kegyelmességét magyar nemzetünkre, és hazánkra oly bővségesen kiárasztotta!

Ha képzeletünk visszaszáll viszontagságteljes ezer éves multunkra, és annak eseményeit attól kezdve, hogy őseink kezében Munkácsnál először fölengett a zászló, megvillant a kard és szilaj paripák lábai alatt megrengett a haza szent földje, a jelen korig, a mikor egy ezer esztendő leteltén, a honfoglaló ezrek helyett már milliók állanak őrt az elfoglalt haza, és megalkotott magyar állam véghatárainál: a csodálat fogja el lelkünket affölött, hogy nem csak megmaradtunk, hanem számban gyarapodva, erősödünk, és erősödve magyar államiságunk bár sok ellenséges hullám-csapástól nyaldosott, de meg nem rendíthetett biztos fundamentomát is lerakhattuk.

Az első alapkövet őseink a keresztyén hit fölvelében illesztették az alapba.

A krisztusi szeretet, erkölcs, és emberiség szellemétől áthatottan konstruált alkotmány nyal beléptek az európai nyugati államok családjába.

Magukkal hozott szabadság-szeretetükkel, és szabad intézményeikkel megmentették magukat mindenféle földi hatalom rabszolgaságától.

Összeségük főhatalmát önmaguk adták királyaiknak kezébe, de azt tisztelni, és megbecsülni is megtanulták; a mely erényüket a trón-öröklés törvénybe iktatása után is szent hitbizományként hagytak át utódaikra.

Hitüket, és lelkiismeretüket békóba verni, nem engedték, s ennek következtében, sziveikben a Krisztus tiszta evangéliomával való visszaélésekből kisarjadzott reformációnak is kaput tártak, hogy az elfajult mellékhatásokba beleoijthassák azt a nemes rügyet, a melynek neve: protestántizmus, állaga: a megújulás, célja: a megigazulás, kihatása pedig: a szabadság, a mely a lelkekben, és szivekben egygyé forrt

legnagyobb világi közületünk, a mi édes hazánk, és magyar államunk politikai szabadságával.

Létükért, szabadságukért, függetlenségükért, s államalkotmányuk szabad intézményeiért harcoltak kelettel; harcoltak nyugattal, és harcoltak, fájdalom, egymással is, kívülről hol segítve, hol magukra hagyva. Patakkint ontották vérüket a haza szent földjére. Látták elhullani hőseiket. Elveszni végváraikat. Uralni hosszú időn át idegen hatalmat, és koldus-kenyérre jutni a kimerült magyart. De, láttak fényes napokat is ragyogni a magyar égen. Nagy királyokat, a kiknek dicsősége, és az ország határain túl terjedő nagy hatalma beragyogta a haza határait, és a nemzet testét, hogy megszemélyesítésében a főhatalom, és ennek erőforrása, király, és a nép egy fényárban úszva, vesse át tündöklő sugarait a késő századokra.

Az őket megértőket nem bántották soha. Nyelvét, nemzetiségét, és hitét megtarthatta, és megőrizhette minden népfaj mellett. Sőt, keblére emelte, és kiváltságokban részesítette az idegent, a ki jó szándékkal keresett otthont e haza földjén. És ha bár kezükben volt a hatalom, az itt talált, és bevándorolt népfajokat még sem olvasztották magukba, és nem juttatták a longobárd, frank, normann, sat. más germán népek sorsára, a melyek elvesztek az erősebb latinajok nagy tengerében.

Az államot alapítani nem tudó, és meghódított szláv, és sok másféle nép-keverékektől elsajátították a földmivelés békés foglalkozását, a nyugattól pedig a civilizációt szerezték.

Erejük fókuszát, élethalálharcaik közepette, eleintén a szabadsággal egybe kapcsolt személyes honvédelmi kötelezettségben, s majd, az idők rendjén, saját szerűen kifejlesztett, de ama kötelezettségtől külön nem választott rendi szervezetbe helyezték el. Eme szervezetből, azonban, senkit ki nem zártak, a ki a haza iránt érdemeket szerzett.

És a midőn eljött az időnek teljessége, rendi szervezetük földadásával, a szabadság, és a jogok élvezetében, meg a kötelességek hordozásában való egyenlőség zászlója alatt, a népképviselő, és a felelős parlamentáris rendszer szerint átalakított állam-alkotmány keretében újat nyitottak arra, hogy a haza sorsának, belső és külső állami életének intézetésében mindenki, a ki e hazának fia, részt vehessen.

Ezek szerint az őserő, és jellegzetes nacionális karakter; a vallásosság, és a keresztyénségben a krisztusi magasztos tanok iránt való fogékonyság; a hit, és lelkiismereti szabadság megvédelmezése, és fentartása; a más hitet vallók, és más nyelvet beszélők iránt tanusított türelmesség; a harcokban a vitézség, és önfeláldozás, a békében a békés foglalkozás, és a nyugati civilizáció után való törekvés; az állami intézmények megalkotásában, átalakításában, és tovább fejlesztésében a kor intó szavának idején való megértése, és követése; a földmivelés, ipar, és kereskedelem fejlesztése, és mindenek fölött a hazának, és a szabadságnak végtelen szeretete voltak azok a tényezők, a melyek isten kedvező kegyelméből hazánknak az ezer éves életet megadták.

Csak ezek lehetnek a következő évezrednek is biztosítékai azzal a különbséggel, hogy nekünk, és a mi

utódainknak a kard, és fegyver helyett, könyvet kell kezünkben tartanunk.

Ma-napság a népeknek, nemzeteknek, és államoknak az ereje, és hatalma a miveltségükben van.

A tudást semmi sem pótolhatja, és azzal szemben az inferioritástól meg nem menthet semmiféle földi hatalom sem egyes embert, sem nemzetet, sem államot; de, annak birtoka, a többi tényezőkkel együtt, erős végvára leendő a jövő ezredeknek, a melynek falait be nem veheti az irigység, kajánság, hazugság, és ellenséges rosz indulatok soha. Ugy legyen!

A kolozsvári egyház képviselői közgyűlésének Jegyzőkönyve.

1896. május 10-én.

Elnök: főgondnok dr. Kolozsvári Sándor, aa. az ünnepi isten-tisztelet után rövid, vallásos buzgósággal, és hazafias lendülettel telt megnyitó beszédében előadja, hogy édes Magyar Hazánk ezer éves fennállásának öröme mi is, mint a kolozsvári ev. ref. egyháznak hivei, és mint hű tagjai a sok megpróbáltatást kiállott magyar Nemzetnek, vallásos Hitünknek emez ősi templomában, hálateljes vallásos, és hazafias érzeimektől áthatottan megtartván a Gondviselőt áldó ünnepi isten-tiszteletünket, a jövő nemzedékeket is hazaszeretetre, és vallásos Hitre ösztönző buzdításul, és emez a nemzeteknek életében ritka alkalomnak lehetőleg maradandó emlékezetűl, azt jegyzőkönyvünkben megörökítjük.

Hogy pedig maradandóbb alkotásokat is hagyjunk ez ünnepi alkalomnak emlékezetűl, egyházunk képviselői közgyűlése, tudvalevőleg, külső templomunk tornyába, a meglevő két harang mellé (kétezer forintba kerülő) egy kisebb harangot öntetett egy budapesti jónevű harangöntővel, mely már készen is van, és melynek körirata ez:

Isten dicsőségére, a Honfoglalás ezredik esztendőjének emlékére öntette a kolozsvári ev. ref. egyház. 1896.

Szász Domokos, püspök, Szász Gerő, esperes, Herepei Gergely, jegyző, mint helybeli fungens papok, és dr. Kolozsvári Sándor, főgondnok idejében.

E két felírás közé, a harmadik oldalra, egyházunk címere öntetett, »Liliom a tövisek között« ismeretes jelvénynyel.

E harang, mint említők, készen is van, és a kiállítás után ünnepélyesen helyére fog tétetni.

Továbbá, képviselői gyűlésileg az is elhatározott, hogy az egyházkerület segélyével, és hiveink között gyűjtendő mintegy hatvanezer forint költséggel, egyházunknak hidelvei kerületében egy harmadik templom, s a mellett papi lakás, és ugyanott az egyházkerületi papi fiu-árvák számára egy árvaház fog építtetni.

E templom alapja értelmileg már letétetvén, s ha isten megsegít, fundamentomának is legáltalabb szegletköve még e millenáris év folyamán, s annak örök emlékezetűl le fog tétetni.

Határozat:

Ünnepi, népes közgyűlésünk, főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor, aa. javaslatát, és előterjesztését egyhangulag teljesen magáévá teszi.

Hálateljes szívvel, és igaz vallásunknak meleg buzgóságával, és őszinte szeretetteljes hazafias indulattal jegyezzük fel, hogy:

az úrnak 1896-ik évében, május 10-én, mint a mi édes Magyar Hazánk ezer éves fennállásának öröme tartott fölemelő ünnepen, egyházunk minden jelenlevő tagjának szívét-lelkét, az isteni Gondviselés iránt teljesen átérzett, és ünnepi isten-tiszteletünkben a szolgálatot végzett püspök, Szász Domokos ihletett imájában, és Herepei Gergelynek a Zsoltár-író CXVIII. r. 19—23—24. verse alapján Hazánk ezer éves fennállása felett föltétellel, 1. ítélhetnénk teljes igazsággal, és 2. érezhetnénk vallásos örömmel részek alatt lélektani alapon fejtegető szónoklatban is kifejezett hálás indulat töltötte el.

Valamint az ezen alkalommal ismételve jelentett maradandó alkotásokban, a buzgó vallásossággal és meleg hazaszeretettel telt hiveknek, hisszük, az úr előtt kedves áldozatai is.

Istennék gondviselő kegyelme legyen az új ezer évben is édes Magyar Hazánkban, és Vele együtt viragozzék abban a mi »Tövisek között levő liliomunk«, szettetett Egyházunk is!

Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

(Folytatás.)

17. A noszolyi körlelkészség helyzetéről csak vallásérkölcs szempontról szólhatunk megnyugtatólag. A körhöz tartozó mindhárom községben szorgalmas templom-látogatók a hivek, rendesen élnek urvacsorával, s vallásos érzületük magánéletükben is megnyilatkozik. Az anyagiakat illetőleg, azonban, úgy az anyaegyház Noszoly, mint a két leányegyház, Cege, és Gőc teljesen szegénynek mondható, úgy annyira, hogy a noszolyi, és gőci templomok helyreállítására egyáltalában nem képesek, pedig mindkettő omló félben van, és teljes újjáépítést igényel. Az egyházkerület folyósított a múlt évben 250 frt. építkezési segélyt. de ezen összeg a szegény hivek által megajánlott hozzájárulással együtt is oly kevés, hogy még az anyag beszerzésére sem elég. Nagyobb összegű külső segély nélkül ezen egyházak jövő fennállása kétes. Bedeházi János, körlelkész aa. különben nagy buzgósággal végzi teendőit, de nagyobb akciót éppen a vagyoni erőtlenség okán s mert az anyaegyházban tanítani is kell, ki nem fejthet. Felekezeti iskolát tart még fenn a cegei egyház, de itt is üres a tanítói állomás és míg a fizetés állami kipótlása meg nem történik, betölthető sem lesz.

18. Pulyoni körlelkészségünk, mint általában a mezőségi körlelkészségek, szintén egyike a leggyengébb anyagi viszonyok közt élőknek. A pulyoni anyaegyház temploma szűk és annyira rozszant, hogy hatósági bezáratástól kell tartani, más egyházi épületek is teljesen használhatatlan állapotban voltak, de a múlt év folyamán kiutalt 350 frt. egyházkerületi segélylyel s a különben szegény hivek dicséretre méltó hozzájárulásával megfelelően helyreállítottak. A szent-egyedi templom is romhalmaz s restauráláshoz semmi remény. A körlelkész, Baló Bálint aa. csak a múlt év elején helyezettett

át ezen állomásra s azóta kielégítő szorgalommal és odaadással végzi sokoldalú és fáradságos teendőit. A hívek vallásossága kívánni valót alig hagy fenn és a missziói állomás áldásos hatása a korábbi idők alatt eloláhosodott hívők visszatérésében s a magyar nyelv elsajátítása iránti törekvésekben szép eredménnyel mutatkozik.

19. Szamosújvári körlelkészségünk a teljesen megerősödött missziói állomások közé sorozható. Ugy maga az anyaegyház, mint a sz.-némethii és kis-ikládi leányegyház önerején fedezheti szükségleteit s csak a vizsilvási leányegyház vagyoni ügyei várnak még rendezésre, hol is a múlt időkben kellő biztosíték nélkül kikölcsonzott követelések egy része veszendőben van. A tancsi missziói állomásról ide előléptetett körlelkész, Kovács Ákos aa. kitünő buzgósággal teljesíti mindenemű kötelességeit, de az állami főgimnázium felállítással teendői annyira fölszaporodtak, hogy a népiskolai és gimnáziumi hitoktatás pontos végzése mellett, másnemű teendőit csak úgy lesz képes fennakadás nélkül ellátni, ha szamosújvári egyházunkban egy segédlelkész, vagy énekvezéri állomás szerveztetik, a mire most már annyival is inkább szükség van, mert az ottani fogdánál alkalmazott és papi képesítéssel bíró tanító, kit a körlelkészek saját költségükön kisegítő szolgálatra használtak föl, közelebbről végképp eltávozik. Felekezeti iskolát tart fenn a vizsilvási egyházközség, de elaggott tanítója már nem képes eredménnyel végezni kötelességeit s miután az egyházközség sem iskoláját berendezni, sem oly fizetést adni, nem bír, melyre képesített tanító találatnék, csak állami iskola létesítése által lesznek az e tekintetben fennálló hiányok orvosolhatók. Kis-ikládi egyházunk a múlt évben adta át iskoláját az államnak, évi 120 frt. haszonbér mellett, mely összeggel anyagi viszonyait teljesen rendezheti s még a körlelkészeknek is juttathatott belőle évi 30 frt. utazási általányt. A hívek vallásos buzgósága az egész körben példás.

20. A besztercei körlelkészség működési köre a besztercei városi anyaegyházra, kisbudaki és tihucái szórványokra s a szomszédos községekben még elszórva lakó ref. hívek gondozására terjed ki. Rendes isteni isztelek azonban inkább csak az anyaegyházban tartathatók, de itt azután a körlelkész különböző iskolákban való hitoktatással, a katonaság lelki gondozásával, nemkülönben ezek részére külön isteni isztelek végzésével, nagymértékben van elfoglalva. Vagyoni ügyekről szintén csak az anyaegyházat érdeklőleg lehet szó és itt e tekintetben oly szép előhaladás észlelhető, mint a tetemes építési kölcsönrel berendezkedett ezen egyházban alig volt remélhető. Balázs József, kiválóan buzgó körlelkész aa. működése óta mindennemű hátralékok törlesztettek s ma már a rendes évi kiadások fedezése mellett fölöslege is van az egyháznak. Szellemi téren szintén örvendetes előhaladás mutatkozik. A hívek buzgó templomgyakorlók, úgy, hogy különben szép és tágas templomuk gyakran szűknek bizonyul. Ilyfoku előhaladás mellett s a hívek dicséretes áldozatkészségére tekintettel, bizton remélhető, hogy a többi okból mármár nélkülözhetlen rendes kántori állás szervezése is mielőbb sikerülni fog az egyháznak.

21. A szászbrétei körlelkészség papjáról, Meny-

hárd Elek, aáról szintén kedvezően nyilatkozhatunk. A gondjaira bizott kicsiny egyházban teljes rend uralkodik, s a különben szegény nép vallásos buzgósága, s az egyház iránti szeretete, példányszerű. A szász-fellaki leányegyházban most adtuk át iskolánkat az államnak oly előnyös szerződés mellett, hogy 50 forint csekély honoráriumért az állami tanító lévitái teendőket is köteles végezni. Szász-Brétén szintén állami iskola áll fenn. Ugy az anya-, mint a leány-, illetve fiók-egyházak vagyoni helyzete teljesen rendezettnek mondható, a mennyiben rendszeres kiadásait saját erejükből fedezni tudják s egyházi épületeik jókarban vannak. Csak az anyaegyház templomépítési kérdése vár megoldásra, mert régi fatemploma már-már összedülő félben van s különben is oly szűk, hogy az áhítatos hívek felerésze alig fér be. Tervbe is vétetett egy új kőtemplom építése s e célra segélyekből, valamint a hívek buzgó áldozatkészségéből 1600 frtot meghaladó összeg áll már rendelkezésre, de legalább is 2000 frt. kellene még, melyet az egyház tőkeamat-segély címén az idei konventtől kért is és Igazgató-Tanácsunk a kérést kedvező ajánlattal terjesztette föl.

22. Nagy-ölyvesi körlelkészségünk a legújabbban szervezett missziói állomások egyike. Az anyaegyház és hozzátartozó filiák, illetve, szórványok kényes felekezeti helyzete ugyan rég ismeretes volt főhatóságunk előtt, de a papifizetés csekély volta miatt csak az 1894. év végén volt betölthető az állomás, Szalma Lajos aával, ki nagy buzgósággal és kedvező sikerrel végzi azóta teendőit. Ma is egyike azonban e missziói állomásunk a leggyengébben dotált körlelkészségeknek, és nagyon sulyosítja a helyzetet az is, hogy a főtiszt. konvent a korábban 100 frtban megszavazott missziói segélyt 50 frtra szállította volt les a múlt évben előterjesztett kérésünk dacára sem állította vissza az eredeti és a körlelkészeknek díjlevelileg megígért összeget.

(Folytatása következik.)

A jövődő Magyarország innepe.

Május kilencedikéről van szó.

Oh, szép napok voltak azok ott fenn Budapesten! Fény, ragyogás, lelkesedés, áhítat, kegyelet, elhatározás. Egykor egy maroknyi, nagy tettekkel elhivatott, s ezer esztendő napsugarában, és zivatarjai között mostanáig nagyra nőtt nemzet ölelkezett felséges királyával, hajolt meg felséges trónja előtt, és pecsételte meg változhatatlan hűségét: itt éljed, halnod kell! Szívünk dobogott a túláradt érzelmektől; lelkünk szárnyakat öltött, és emelkedett az örökkévaló világok felé, és isteni részünk szemeink tengernyi könnyhullásában hozta meg áldozatát e szent napon, mely lezáró pecsétje ezer esztendő elmúltának.

Oh, szép napok voltak azok! És mégis, ez a nap! Ez a május kilencedike! Bolondokat beszél az, a ki realizmusról beszél, mint egyedül üdvözítőről. Édes bor ül részeg az, a ki megfélekedvén az égről, a földet magasztalja csupán. Jöttek volna csak oda ezek a felvilágosodott szellemek a belsőfarkasutcai, meg a külsőmagyarutcai templomba; látták volna csak szemeik előtt azt a néhány száz, egy pár ezer gyermeket, iskolás növendéket, a mint a verőfényes reggeli nyolc órakor jöttek lengő-lobogó zászlók alatt, mel-

lűken nemzeti színű csokorral, vagy emlék-éremmel; látták volna szemükben azt a ragyogó tüzet, melynek melege majd ezután fog igazán hevíteni; látták volna a szülők örömet, hogy ők is eszközök a gondviselés kezében a jövődő Magyarország fenmaradásában: és megalázodva hajtottak volna térdet az előtt a szent, felséges, örök bölcsesség, és hatalom előtt, ki erő, akarat, szentség, eszmény, isten, atyánk a Jézus Krisztus nevében.

Szépek voltak azok a budapesti napok! A trón, a korona, felséges urunk, királyunk dicsőséges személye, mint a nap a világegyetem központjából, szórták a fényt ez őseink elhullatott vére által megszentelt földre; de mint a nap sugarai által teszi termékenynyé a völgyeket, halmokat, bérceket, kalász-termővé a barázdát, beszédessékké a folyókat, a patakokat, a forrásokat: úgy ezek az iskolai ünnepélyeségek azok a fontos momentumok, melyek a központi fénynek majd egykor-valamikor meghozzák kibeszélhetetlen gazdag aratását.

A mint, hogy nem is lehetett másképpen: egyike volt a legszebb gondolatoknak a millenáris ünnepségek közé beilleszteni az iskolák e sátoros-ünnepét, melynek lefolyása elfeledhetetlen benyomást hagyott hátra úgy a felnőttek, mint a növendékek szívében. Ime, röviden itt közöljük kolozsvári felekezeti iskoláink e szép napjának lefolyását.

*

Ifjúsági ünnepély. Kolozsvári ref. kollégiumunk ama nagy és soká emlékezetes ünnepélyben, mely hazaszerte ezeréves államiságunk örömeire rendeztetet, magához méltóan részt vett. E hó 9-én az intézet csinosan díszített belső udvarán, a szabad ég alatt rőtta le haláját a mindenható iránt, a ki épp e nemzedéknek juttatá a most lefolyó fényes napokat. Az ünnepélyt az ifjúsági énekkar a XC. zs. eléneklésével nyitotta meg, a melyet Tárkányi György, hitoktató, költői lendületű, ügyesen kigondolt és szónoki hévvel előadott imája követett. Ünnepi beszédet dr. Török István, igazgató mondott s háromnegyed óráig tartó előadását a nagy számban megjelent előkelő közönség és az ifjúság feszült figyelemmel kísérte, zajos éljenekkel jutalmazta. Élénk vonásokkal ecsetelte a honfoglalás, az önvédelem és a szabadságharcok küzdelmeit s eredményeit, képet nyújtott alkotmányunk fejlődéséről, a keresztény vallás és ebben a protestantizmus terjedéséről, kiemelve az utóbbinak az államra és társadalomra tett hatását. Majd Csoma Zsigmond, VIII. o. tanuló szavalt el ifju hévvel, érzéstele csengő hangon, Pósa Lajosnak Ima a hazáért c. költeményét. Közbe az ének- és zenekar működött és Seprődi János, tanárjelölt különösen az Őseink emléke című nehéz, de kedves darabnak betanításával és az ifj. ének és zenekar szakértő vezetésével tehetségének és szorgalmának nem csekély jeleit adta. A közönség, mely az intézet folyosóin foglalt helyet, a Rákóczi-induló hangjai mellett oszlott szét.

*

A belyárosi ev. ref. leányiskola május 9-iki ezredéves ünnepe egyike volt a legbájosabbaknak. Mintha Murillo, vagy Rafael kedves gyermek- és angyalfejei nyertek volna életet azokban a kicsi babákban, vagy mintha a tavasz feslő bimbói sorakoztak volna koszorukba azokban a nagyobbacska leánykákban, a kik egy szívvel-lélekkel ékesíteni óhajtották az ezredéves ünnepet.

A hymnus eléneklése után, K enessey Béla, theol. igazgató, iskolaszéki tag üdvözölte néhány meleg szóval az ünnepélyre összegyűlt szép közönséget és a növendékeket, kiemelve, hogy a hazaszeretet főleg nagy és szent kötelességek teljesítésében áll. Majd Csombor Anna, Incédi L. »Előre« c. költeményét szavalt; maga az igazgatónő, özv. Tattiás Ferencné, sz. Vadas Ilona, Magyarország ezer éves történetét ismertette röviden, de igen tanulságosan, s a végén lelkesítőleg szólva tanítványaihoz. Pap Róza hazánk térképén büszkén mutatta meg a hármás bérc és négy folyó határait; Bajza »Árpád a honalapító« c. költeményét Csiki Erzsébet szavalt. Árpád történetét Farkas Jolán mondta el, mire a kis Ferenci Magdá (dr. Ferenci Zoltán leánykája) biztosította Árpád apánkat, hogy ne féltse ősi nemzetét, »nem vész el már, ha eddig el nem vészett;« I. Istvánról Dénes Erzsébet beszélt, Vida József »Tatárjárás«-át négyen szavalták el: Moldován I. F., Moldván I. Gy., Péterfi A. és Kis Julia; Nagy Lajosról Ábrahám Ilona szólt; Mi a haza? c. költeményt Csermák I. szavalt; Hunyadi Jánosról Mamica M., Cucor »Hunyadi«-ját Vankai Ilona szavalt; a mohácsi vészről beszélt Tokay Róza; a »Látnok« Kuhn Edit; a magyar szabadságharcról Szathmáry Jolán szólt, »Ki volt nagyobb? Büttner Linától, Szuszai Margit által; Bodor Ilona tett társai nevében fogadást, hogy hü honleányok lesznek. Közben az énekkar gyönyörködtetett csinosan előadott hazafias dalával. Végül, az elnöki zárszóra elhangzott a »Szózat« s azzal a meggyőződéssel jöttünk el az ünnepélyről, hogy valóban nem kell féltenuünk azt a nemzetet, a melynek uj, most felnövő ifju tagjait ilyen derék szellemben nevelik s így tanítják lelkesedni a haza szent eszméjéért.

*

Az újutcai ev. ref. iskola Herepei Gergely felügyelő lelkész einöklete alatt tartotta meg ezer éves ünnepét, melyet a szívhez szóló egyszerűség jellemzett. Magyarország földszített térképe előtt szinte megújult szemeink előtt az ezer év története. Az elnöki megnyitó, és Benedek József, igazgató ünnepi beszéde után, a kis fiúk és leányok ajakán egymás után elevenedett fel Árpád, I. István, IV. Béla, Nagy Lajos, Hunyadi János, a mohácsi vész, a szabadságharc emlékezte, hazafias költeményekkel kapcsolatban. A húsz pontból álló sorozatot a Hymnus, végén pedig a Szózat egyesítette egy felséges képpé. Arról szólanunk sem kell, hogy nagy közönség volt jelen, s hogy dél után majális volt a gyermekek számára.

*

A külmagyarutcai egyes népiskolában pontban tíz órakor vette kezdetét az a bájos ünnepély, mely derült, vidámságot csalt az arcokra, és jóleső könnyeket a szemekbe. Jól esett ott látnunk az iskolás gyermekek szülőinek nagy részét, és bebizonyosodva ama kijelentést, hogy a jó isten a kicsinyek által terjeszti a maga dicsőségét, nagyságát, jóságát. Mert abban a környezetben nem volt egyetlen egy szív, melyet meg ne érintett volna az istennek közel léte. A szép ünnepélyt az iskola inspektora, Szász Gerő, esperes a következő rövid beszéddel nyitotta meg.

»Mélyen tisztelt gyülekezet, kedves szülők, érdeklődő közönség, és ti kedves növendékek!

Az isten házából, mely a felnőttek iskolája, jöttünk ide. az iskolába, mely a gyermekek temploma. Az ok, me-

lyért e napon legelőször is a templomba mentünk; és azok, melyért itt vagyunk: az a nagy ünnep, melyet a magyar nemzet ünnepel ez esztendőben, hogy édes hazánk, Magyarország megérte megalapításának, fennállásának ezredik esztendőjét.

Mi, a kik maiak, és tegnapiak vagyunk, és úgy lehet, hogy holnap nem leszünk: tán fel sem tudjuk fogni azt a véghetetlen távolságot, azt a széditő mélységet, melyet az foglal magában: ezer esztendő! Mennyi öröm, mennyi könyhullatás; mennyi fáradtság és küzdelem csak egyetlen egy nap is, ha kötelességeinket hiven akarjuk betölteni: hát, ezer esztendő alatt! Ki tudná megmérni azokat a megpróbáltatásokat, azokat az áldozatokat, annak a vértengernek a mélységét, melyen édes magyar nemzetünk átment ezer esztendő alatt! De átment, mint egykoron Izraél népe a veres-tengeren. És most itt áll ifju erőben, erős akaratú, és a jövőbe vetett erős bizodalommal, és ünnepli fennállásának ezredik esztendjét.

És itt állunk mi, késő unokák, szívünkben a kegyelet szent érzelmeivel, és emlékoszlopokat állítunk a bemohosult sirok felett azoknak, kik érettünk haltak meg; — és világító oszlopokat állítunk fel azok számára, kik utánunk következnek.

E szent pillanatban méltán kérdezhetjük: ki segített meg a multban; kiből bizhatunk a jövőben? Van-e szív, van-e lélek, mely fel ne sóhajtana: én uram, és én istenem! Neked, örökké való istenünk, neked legyen hála, dicséret, és felmagasztalás, ki adtál szívós önfentartási vágyat, és akarat-erőt, mely nemzetünket soha elcsüggedni nem engedte, és mindig buzdított, hogy a romokat újból felépítsük; adott hazaszeretetet, alkotmányhoz való ragaszkodást, és jogérzetet, mely őseinket mindig jellemezte, és a mi egyedül tarthat fenn a jövőben. Ezeket dicsőítjük a multban; ezeket kérjük a jövőre, és ezért üljük ez ünnepet, hogy ezeket beoltsuk gyermekeink szívébe.

Hazafias lelkesedéssel, a haza szent földje iránt való szeretettel vegyetek részt e nagy innepen, és hálát adva istennek, hogy mi ennek részesei lehetünk: tegyünk fogadást, hogy élünk az istenért, a királyért, a hazáért, és magasztos példát adunk e növendékeknek, hogy ők is nyomába lépjenek az ősöknek, hogy ne csak reményei, de egykor támaszai legyenek hazánknak.

Ezredéves iskolai ünnepélyünk ezennel kezdetét veszi.

És ezután, Szentgyörgyi Lajos, igazgató-tanító vezetése mellett, gyors egymásutánban, de ünnepélyes hangulatban járt le a tizenégy számból álló programm, melynek minden száma a kegyeletnek, a hálás visszaemlékezésnek, a hazaszeretnek, és a jövőre való elhatározásnak, a lelkesedésnek volt kifejezője. Valamivel tizenegy óra után már befejezést nyert a szép ünnepély, melyről mindenki azzal a megnyugvással távozhatott, hogy ez iskolánk vezetése jó kezekben van, és a jövőben is szép reményeket táplálhatunk az onnan kikerülő nemzedék felől. Dél után mezei kirándulás fejezte be a szép napot.

*

Muzeum-utcai óvodánk millenáris ünnepélyén dr. Kecskeméthy István, theol. tanár elnökölt. Ezek a kis emberek is derekasan megfeleltek annak a kevésnek, a mit tőlük józan észszel megvárni lehetett. Énekeltek, versecskéket szavaltak; csevegtek, mint a patak, csicseregtek, mint a madár; okoztak örömet az őket körülvevő szülők-

nek, és elmerengésre hajtottak: miből lesz az ember; miből lesz a hazafi! A tiz számból álló programm sikerült. Végül, az elnök néhány meleg szót intézett a jelen voltakhoz, melyben a legmagyarabb, és legszabadabb elvű egyháznak, mely a magyar állam nemzeti jellegét nehéz időben megőrizte, az egyenlőségnek, türelemnek, igazi szabadságnak uttörője volt, a felvilágosodásnak pedig fáklyavivője: a ref. egyháznak szeretetére, hazafiságra, törvény, és király tiszteletére buzdította őket, kérvén, hogy ezeket a szent érzelmeiket korán oltsák be kis gyermekeik szívébe; mert csak így lesznek ők a haza reménysége, s a következő ezer év biztositéka. Isten áldása legyen nemzetén, királyon!

*

Végül, a mennyiben valamelyes egyházi funkciót is végeztünk, megemlékezünk a kolozsvári II. községi elemi iskola millenáris ünnepélyéről, melyet egy új dísz-zászló felavatásával kapcsolatban tartottak meg az iskola növendékei s nagyszámu közönség jelenlétében. Dobál Antal, felügyelőbizottsági elnök, lelkes megnyitója után a húsz pontból álló s igen változatos műsor minden egyes része főlemelő és kedves élvezetet nyújtott. Ugy az igazgató tanító alkalmi beszéde, mint az egyes növendékek által előadott szavaltatok méltó tükrözői voltak annak a lelkes, hazafias érületnek, mely, hisszük, felejthetetlen emléket fog vésni édes magyar hazánk egész ifjúságának lelkébe. Az ország címerével ékesített fehér dísz zászló felavatását, melynél a zászlóanya tisztét Dobál Antalné őnga volt szíves teljesíteni, Wassilkievics József, róm. kath. és Bátor Gábor ev. ref. segédlelkészek végezték. A mindvégig lelkes hangulatban folyt ünnepélyt délután az iskola udvarán rendezett majális zárta be.

Külömfélék.

== **Br. Bánffy Dezső, ő excellenciája kitüntése.** Király urunk ő felsége, br. Bánffy Dezső, miniszterelnöknek a Lipót-rend nagykeresztjét adományozta. Az erről szóló legfelsőbb kézirat így hangzik: »Kedves br. Bánffy! Hű odaadással teljesített buzgó, és jeles szolgálati elismerésül önnek Lipót-rendem nagykeresztjét díjmentesen adományozom. Kelt Budapesten, 1896 évi május hó 1-én. Ferenc József, s. k. Br. Jósika Sámuel, s. k.« Tudjuk, hogy a hol a király beszél, ha büntet, vagy jutalmaz: tisztünk a hallgatás. De mert a királyi kegyelem ez alkalommal azt a férfit érte, ki egyházkerületünknek is főgondnoka: részünket mi is kivesszük e kitüntetésből annyiban, hogy kifejezzük hódolatunkat a király felséges személye, és a kitüntetett férfinak legfelsőbb helyen is elismert érdemei iránt.

== **A millenáris hálát adó istentisztelet** a kolozsvári egyházunkhoz méltó díszszel, és buzgósággal folyt le folyó hó 10-én, mindkét templomunkban. Belfarkasutcai templomunkban főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. mondott imát, melyet lapunk legkiválóbb helyén közlünk; beszédet mondott Herepei Gergely; a külmagyarutcai templomban Molnár Lőrinc, püspöki titkár végezte az isteni tiszteletet. Azt nem is kell mondanunk, hogy mindkét templomunk a zsufolásig telve volt hazafias, buzgó közönséggel, mely egy szívvel, egy lélekkel sóhajtott az egek urához: isten, áldd meg a magyart!

== **A sepsiszentgyörgyi ev. ref. kollégium tanári kara** már szétküldte a meghívókat az erdélyi ev. ref. tanárok május 21—23. napjain megtartandó értekezletére. A programm szerint, az értekezletet a hálás elismerés adójának lerovása előzi meg: a kollégium négy főbb jöltevője

arcképének leleplezése. A tárgysorozat főbb pontjai: dr. Székely Bendegúz, igazgató előterjesztése a Mikó-kollégium 1880—1895-ig terjedő történelméről s a kolozsvári tanári kar javaslata a tanári özv.-árva gyámintézet ügyéről, a mely utóbbi kérdés végleges tisztázása és eldöntése az értekezlet főfeladata. L'árgyalás alá kerül a sz.-udvarhelyi tanári karnak tanár-egyesület alakítására vonatkozó tervezete s Bedőházy János, m.-vásárhelyi tanár előadása a tanári függetlenségről, a mely értekezés elé kiváló érdeklődéssel nézünk. 23-ára kirándulások vannak tervbe véve, ha ugyan a meglehetősen távoli vidékekről összegyűlő tanárokat a szent ünnepek családi tűzhelyükhöz vissza nem vonzzák. A mint látható, tárgy, megbeszélni való van elég s hisszük is, hogy a kerületünk intézetének tanárait összekapcsoló szeretet, a mit ez értekezlet bizonyára csak erősíteni fog, továbbra is munkálója lesz ama fenséges feladat előhaladásának és teljes felvirágzásának, melynek célja: a hazafias és vallásos nevelés és oktatás, eszközei a tudományok, a felvilágosítás és a szabad gondolkodás fejlesztése. Isten áldása legyen középiskolaink e munkáinak s a munkán, a melyre kezüket vetették.

— **Ev. ref. theologiai fakultásunk** folyó hó 16 án d. e. 11 órakor fogja az intézet dísztermében megtartani az ezredéves ünnepet a következő program szerint: 1. Gyülekezeti ének. 2. Ima, tartja Kenessey Béla, igazgató. 3. Hymnusz, előadja az ifj. Cnekkar. 4. Ünnepi beszéd, tartja Molnár Albert, tanár. 5. Szózat, előadja az ifj. énekkar. 6. »Rendületlenül«, Arany J., szavalja Valancs Miklós, II. é. theol. 7. Rákóci-induló, előadja az ifj. ének- és zenekar. 8. Zárszó, Kenessey Béla, igazgató és 9. Gyülekezeti ének (XC. Zsoltár 1. verse.)

— **A sárpataki egyház folyó hó 3-án választotta** meg új lelképásztorát szép, és ritka egyetértéssel, egyhangulag Szász Márton, pávai pap személyében. Kívánjuk, hogy ez egyetértés maradjon fenn mindigre épülésére a híveknek, dicsőségére istennek, öröme a vallásos lelkeknek.

— **Pályázat, tanári állomásra.** A szatmárnémeti ev. ref. főgimnáziumnál a jövő 1896—97-ik iskolai év kezdetével elfoglalható magyar-latin nyelvi helyettes-tanári állomásra pályázat hirdetik, a főgimnázium pénztárából, negyedévi részletekben előre fizetendő, évi 800 forint fizetéssel. Csak ev. ref. vallású egyén választhatik meg. Előleges tájékoztulás, e helyen is megjegyzetik, hogy ezen állomás egy év múlva rendszeresítetté fog 1,200 forint évi törzsfizetéssel (e törzsfizetés, a fizetési osztályok szerint 1,400, illetve 1.600 forintig emelkedhetik), 240 forint lakbérrel, és 500 forintig emelkedhető 100 forintos ötödéves korpótlékkal. A rendes tanári állomás betöltése, a főgimnázium fentartó testületének ajánlata alapján, a nmélt. vallás-, és közoktatásügyi miniszter úr jogkörébe fog tartozni Pályázók felhívják, hogy folyamodványukat keresztleveleikkel, végzett tanulmányaikról, képesítésükről, s ha alkalmazásban vannak, eddigi szolgálatukról, továbbá, egészségi állapotukról, és hadkötelezettségükről szóló bizonyítványaikkal együtt, folyó évi június hó 15-ig a főgimnázium Igazgató-Tanácsának alul írott elnöke címére (Szatmárra) küldjék be. Szatmár, 1896. máj. 8. Farkas Antal, az ev. ref. főgimn. Igazg.-Tanácsának elnöke.

— **Pályázat.** Az államsegélyben részesülő pesti ref. főgimnáziumon betöltendő német nyelv és irodalmi tanári állásra pályázat nyitattik Pályázhatnak reformált vallású, a kijelölt tanszakra képesített okleveles tanárok. E tanszék javadalma eg.előre 1200 frt. törzsfizetés és 400 frt. lakáspénz. öt évenként (öt ízben) 100 frt. fizetés-pótlék s megnyilando üresedésekkel fokozatos előléptetés, (1300, 1400, 1600, 1800 frt. törzsfizetésre és 500 frt. lakáspénzre.) E tanárt az egyháztanács ajánlatára, a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki. Kellőleg felszerelt pályázati folyamodványok, a pesti ev. ref. egyháztanács elnökségéhez, (Budapest, Kálvin-tér 7. sz.) f. é. június hó 5-ig küldendők be. A pesti ref. egyháztanács 1896. ápril 30-iki üléséből. Szász Károly.

HIVATALOS RÉSZ.

1698—1896.

KÖRLEVÉL,

*valamennyi erdélyrészi evang. református kollégium
m. t. Elöljáróságának.*

Tudomás és nyilvántartás végett, értesítjük a mélt. t. Elöljáróságokat, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága f. é. 17,502. sz. rendeletével Vargha István (született 1878. évi november hó 29-én, Nagy-Váradon, rom. kath. vallású) nagyváradai kath. főgimnáziumi VII. oszt. tanulót több ízben elkövetett lopás, továbbá az iskolából való elmaradás igazolására hamis bizonyítvány kiállításá miatt, az ország összes középiskolaiból kizárta. Kolozsvártt, 1896. május 7-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1785—1896.

KÖRLEVÉL,

*valamennyi erdélyrészi evang. református kollégium
mélt. t. Elöljáróságának.*

Az erdélyrészi ev. ref. egyházkerület főhatósága alatt álló főgimnáziumoknál, az érettségi vizsgálatok szóbeli része, az alábbirt időben és elnökök, meg kormányképviselő jelenlétében fog megtartatni.

1. Nagy-Enyeden f. é. május 29 és 30-ik napjain, Zeyk Daniel, kollégiumi főgondnok elnöklése mellett, Géresi Kálmán, debreceni főiskolai tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

2. Kolozsvártt f. é. június 16, 17 és 18-ik napjain, br. Bánffy Ernő, gondnok, akadályoztatása esetében Gyarmathy Miklós, kollégiumi főgondnok elnöklése mellett, dr. Öreg János, debreceni főiskolai tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

3. Maros-Vásárhelyt f. é. június hó 24 és 25-ik napjain; elnöke lesz br. Kemény Kálmán, kollégiumi főgondnok, akadályoztatása esetében, Dósa Elek, kollégiumi gondnok; kormányképviselő: dr. Szádecky Lajos, kolozsvári egyetemi tanár.

4. Székelyudvarhelyt f. é. június hó 26 és 27-ik napjain; elnöke lesz: dr. Mezei Ödön, kollégiumi főgond-

nok, akadályoztatása esetében Ugron János, kollégiumi gondnok; kormányképviselő: Szinnyei Gerzson, sáropataki főiskolai tanár.

5. Zilahon f. é. június 20 és 21-ik napjain, br. Weselényi Miklós, kollégiumi főgondnok, akadályoztatása esetében, Lőrinczy György, kollégiumi főgondnok elnöklése mellett és dr. Öreg János, debreceni főiskolai tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

6. Szászvároson f. é. június hó 20 és 21-ik napjain, gr. Kuun Géza, főgondnok elnöklése mellett és dr. Szádecky Lajos, kolozsvári egyetemi tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

7. Sepsiszentgyörgyön f. é. június hó 12 és 13-ik napjain, dr. Bodor Tivadar, kollégiumi főgondnok, akadályoztatása esetében, dr. Szász Izsák, kollégiumi gondnok elnöklése mellett és dr. Schilling Lajos, kolozsvári egyetemi tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

Miről a mélt. t. Elöljáróságot tudomás és mihez tartás végett, ezennel értesítjük.

Kolozsvártt, 1896. apr. 27-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Vályi Gábor,
az elnök helyett.

721—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a romániai miszsiói egyházmegyébe kebeleztet bukaresti egyházközség segédlelkész-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalma: 1. a központi pénztárból évenként 300 frt. évenkénti utólagos részletekben; 2. az egyházközség pénztárából évenként 480 frank, havi utólagos részletekben; 3. a rendes lelkész akadályoztatása esetében, az általa végzendő szolgálatokért járó stóla; 4. egy butorral ellátott szobából álló lakás

Pályázati határidő: 1896 június 10. Folyamodványok a püspöki hivatalhoz, Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvártt, 1896. május 12.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Május 21.

21. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Pünköst.

Békesség tinektek mindnyájan, kik a Krisztus Jézusban vagytok!

»Vegyétek szent lelket!»

A föltámadott Jézusnak tanítványaihoz intézett eme szavaival (Ján. XX. 22.) köszöntjük a híveket, a mi szeretett atyánkfiait, azon a pünköst ünnepén, a melyen az egy akarattal együtt levő tanítványokra az égből, mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, kettős tüzes nyelvek alakjában az istennek vigasztaló, egyező hitre tanító, a vértanuságig bátorságot adó, békességet hozó, lelkesítő, és megszentelő szent lelke egykor kitöltetett, hogy megtanítsa őket mindenekre, és eszekbe juttassa mindazokat, a melyeket menybe költözött, s megdicsőült Mesterük mondott nekik.

Vegyétek szent lelket! Vegyétek a fiúságnak ama lelkét, a melyből azt kiálthatjátok: Abba! azaz, szerelmes atya. hogy így életetek minden pillanatában, sorsotok minden változásában ott érezhessétek magatokhoz közvetlen közelben, veletök élő összeköttetésben azt a szerető mennyei atyát, a ki előtt még fejünknek hajszálai is számon vannak.

Vegyétek az ismeretnek, a keresztyén bölcsességnek ama lelkét, a mely által a Jézust úrnak, Megváltónak a mi üdvösségünk fejedelmének ismerjük meg, és ő rajta kívül a mi egész életünknek semmi más fundamentumot nem akarunk vetni.

Vegyétek a megalázódásnak, és az engedelmességnek ama lelkét, a mely mindenre elégségesnek tartja az istennek kegyelmét, mert ezzel mindeneket megcselekedhetünk, de nélküle semmit nem tehetünk.

Vegyétek azt a lelket, mely hűségessé tesz bennünket a mi anyaszentegyházunkhoz.

Vegyétek az egy akaratnak összetartó lelkét, a szeretetnek mindeneket hívó, mindeneket remélő, és mindeneket elfedező erejét.

Vegyétek az imádságnak megszentelő lelkét, a mely segítse a ti lelkeiteket, hogy tudjátok, mit kelljen kérnetek a ti erőtlenségeitekben.

És vegyétek az istennek ama lelkét, a mely előkészít bennünket arra az örökkévaló világra, a hol lakozásunk leszen, ha a mi testünknek porsátora elromol; mert minél inkább készülünk az örökkévalóságra, annál hivebben teljesítjük földi hazánk iránt való nagy, és szent kötelességeinket is. Ennek a hazának olyan polgárokra van szüksége, és a mi anyaszentegyházunknak olyan hívekre, a kik a menny polgárainak, és a Krisztus örökös társainak érzik, hiszik, és tudják magukat már e földi téreken.

Amaz első, felséges pünköst nagy tényeinek hirdetésére küldjük ki a hívekhez a mi kedvelt tanítványunkat — — aát. Fogadják őt a hívek jó szívvel, s fogadják szeretettel azt a jó kívánságot is, a melyet ev. ref. theologiai fakultásunk tanári kara részéről is magával visz: legyen a híveknek boldog, és üdvösséges inneplésük.

Az ev. ref. theol. fakultás tanári kara, különösen annak igazgatója.

Kolozsvár, 1896. május havában.

Kenessey Béla.

A tanügyi előadó évi jelentése.

Főtiszteletü Közgyűlés!

Az 1896-ik esztendő nagy jelentőségü ránk, magyarokra, mert állami önállóságunknak, és egy nagy nemzetté való fejlődésünknek első ezeréves határ-követ teszi. Illő azért, hogy mikint a vándor, a ki a hon határainál megáll, és visszanez, hogy még egyszer visszaidézze azokat az emlékeket, a melyek őt szülőföldjéhez fűzik, hogy mi is államiságunk ezeréves határ-kövének megálljunk, és kegyeletesen visszatekintsünk az elmúlt idők eseményeire, hogy azok által okuljunk, és hogy azokból buzditást, és hazafiai lelkesülést merítsünk jövő cselekedeteinkre nézve.

S mi, erdélyi reformátusok, kik e szűkebb-körü, bérces hazarészben, a közművelődés, kiválóan az iskolaügy terén valaha a vezérszerepet vittük, teljes önérettel tekinthetünk vissza hitsorsos elődeink áldozat-készségére, bámulatra, és tiszteletre méltó kitartására, a melylyel ők, dacára a folytonos kül- és belháboruk sanyargatásainak, idegen kormány jogtiprásának, számos fő-, és középiskolát állítottak és tartottak fenn. Nem csak önérettünk növelése, nem csupán kegyelet, és tudás-vágy a multak tanulságai iránt ösztönözhet minket a visszapillantásra, hanem mindezeknél erősebb rugó, az erkölcsi kötelezettség érzete, mely elszámolást követel a gondjainkra bízott tanintézetek multjáról, és jelenéről; mely kérdésbe teszi: méltók-e ezek az intézetek nemzetünk bizodalma, mely meggyökerezett, és hitsosaink kegyeletére, mely mindenkor melegen ápolta? Haladnak-e a korrallal? S biztathat-e a remény, hogy ezen túl is versenyre képesek lesznek?

E gondolatok, és ez erkölcsi kötelesség tudatában határozta el az Igazgató-Tanács, hogy »Emlék-könyvet« irat a millenium alkalmából, egyházkerületi oktatásügyünk állapotairól.

A munka elkészült, és megjelent tizenhét nagy nyolcadrétü nyomtatott iven, díszes kiadásban, a melynek teljes címe: »Az evangyéliom szerint reformált erdélyrészi egyházkerület fő-közép-, és elemi iskoláinak Állapotrajza. Általános történeti adatokkal, húsz évre visszapillantó statisztikával, gráfikus táblával, és a kollégiumi épületek képeivel illusztrálva. Hazánk ezeresztendő fennállásának emlékére. Irta, és szerkesztette: Parádi Kálmán. Kiadta az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsa. Kolozsvártt, 1896.« Ugyancsak az adminisztráló Igazgató-Tanács, mint kiadó, saját elismerésének, és ragaszkodásának kívánta jelét adni, midőn e művet oktatásügyünk egyházi főfelügyelőjének, Szász Domokos, püspöknek dedikálta.

A négyszázötven példányban nyomtatott iskolai »Állapotrajz« megjelenvén, igazgató-tanácsi intézkedés következtében még március hónap második felében leküldetett, megfelelő számu példányban, az érdekelt kollégiumok előljáróságainak, az egyházmegyék espereseinek, és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak keblü tanácsainak a gondnokok, tanárok, lelkészek, és tanítók, nemkülönb a tanuló ifjuság, és tanügybarátok köreiben leendő terjesztés, meg értékesítés végett. Szintugy megküldetett a közoktatásügyi miniszteriumnak, az

egyetemes konventnek, és a testvéregyházkerületek kiválóbb férfainak, és a tanügyi szak-folyóiratoknak megismerés, és méltatás végett.

A főtiszteletü közgyűlésnek, rendes évi jelentésem gyanánt, van szerencsém az ide fogott példányokat bemutatni, és a mennyiben a közelebb letűnt 1894—95-ik iskolai év főbb mozzanatai is benne foglaltatnak, tisztelettel kérem a m. t. közgyűlést, hogy ezt a munkát köteles jelentésemül elfogadni, és az Igazgató-Tanácsnak minden arra vonatkozó, és megjelenhetése érdekében tett intézkedéseit jóváhagyni, méltóztassék.

Érzem, és tudom, m. t. közgyűlés, hogy a bemutatott »Állapotrajz«, a nagy feladathoz, és rendeltetéséhez képest, csak hiányos munka; számosak benne az ismétlések is, tán számosabbak, mint sem azokat az irói kerekdedség megengedheté vala; de, elnézéssel biztat annak tudata, hogy vannak igazságok, miket sokszor szükséges ismételnünk, hogy megragadjanak, és miknek megragadniok kell, mert sok függ tőlük. S ezért kérem, hogy ne essék érte szemrehányás, ha a munka ismertetésébe is bocsátkozom, ha a belőle vonható tanulságok előadása által a hiányait pótolni törekszem.

Az »Állapotrajz« címü millenárius emlékkönyv I—VIII. fejezeteiben az egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásának, nemkülönb a gyulafehérvár-nagyenyedi, kolozsvári, maros-vásárhelyi, székely-udvarhelyi, zilahi, szászvárosi, és sepsi-szentgyörgyi kollégiumoknak az illető intézetek történelem tanárai által megírt története adatik elő, természetesen, csak vázlatosan, a főbb mozzanatokra, újabb és jelentékenyebb alapítványok, és kiválóbb jelesei munkásságának méltatására van szoritva, hogy szintugy önmagát kínálja az elolvasásra, menten minden monografikus részletességtől, és pedánságtól. S ezzel eljutottam oda, hogy végre-valahára elmondhatjuk kollégiumaink mindenikéről, hogy birjuk, és ismerjük történetét, ha mindjárt csak rövidre szoritott vázlatban is.

Ugyane fejezetekben, közvetlenül a történetek után, méltató visszapillantás esik azokra a gondnokokra, és tanárookra, kik az 1860-ik évtől egészen az 1894—95-ik iskolai év kezdetéig az illető kollégiumokhoz rendesen megválasztva voltak, és állást foglaltak, de időközben vagy elhaltak, vagy nyugalomba léptek, vagy pedig élve megváltak állásaiktól. Ezt követi a jelenben is működő előljáróságok, tanárok és tanítók személyenkint való ki-

mutatása; munkaköreik, társadalmi állásaik, viszonyaik a kulturintézményekhez, s főleg a tanárookra nézve, irodalmi munkásságuk tüzetesebb méltatásával. Ez a bemutatás, nézetem szerint, elkerülhetetlen volt, s bármint ítéljen róla a köznapifelfogás, ez a bemutatás voltaképpen lélektan háttérrel, és kriteriuma a tanári elhivatásnak, és a kötelesség-teljesítésről való felfogásnak. Hogy milyenek a mi tanintézeteink, azt semmi sem bizonyítja kézzelfoghatóbban, mint tanárainknak személyenként való szakképzettsége, és irodalmi műveltsége. A tényleges viszonyokból levonható tanulság, bizony, ez idő szerint még az előlegezés bizalmi felvételére támaszkodik, mert százhusz tanárunk között alig találhatik huszonöt olyan, ki tollforgatással is számbavehető jeleit adta volna, és adhatná szakbeli jártasságának, és oktató nevelői ügybuzgalmának. Mentségül felhozható ugyan a jelenlegi tanár-generáció fiatal-sága, hogy pályája kezdetén még a tapasztalás, és átsajátítás receptív munkája foglalja el; felhozható mindnyájára nézve a fizetés csekély-sége, mely mellett a megélhetés nyomasztó gondjai őket mellékkereset után indulni kényszerítik; de, egyben, az irodalmi munkásság általános irányára nézve nem talállok mentséget sem magamra, sem tanárkarainkra nézve. Megdöbbenő jelenségnek találom ugyanis azt az eléggé nem sajnálható körülményt, hogy tankönyvirással egyáltalában nem foglalkozunk. Pedig a tantervet önmagunk szabhatjuk meg, autonomiánk van az oktatás, meg nevelés önálló intézésében; mind ennek alap-föltétele, »sine qua non« ja, nézetem szerint, a jóra való tankönyv, mely sokszoros kísérlet, és nyilvántartott verseny nélkül, létre nem jöhet. Valóban, óhajtanó, hogy a második milleniumban oktatási autonomiánk ezen igényeire is kellő gond fordítottassék.

(Vége következik)

Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

(Folytatás.)

Az idén ez iránti kérésünket ismételtük, mert különben a fontos állomásra állandó körlelkészt alig fogunk találni. Anyagi tekintetben anyaegyháza kielégítő helyzetben van. Régi templomát a múlt év folyamán, részben egyházkerületi segélyből, részben a hívek áldozatkészségéből renoválta s a parokhiát gazdasági épületekkel látta el. Az anyaegyházban és az örményesi leányegyházban állami népiskola áll fenn, de Mező-Szt.-Mártonban, hol pedig híveink nagyobb számban laknak, semmiféle magyar nyelvű iskola nincs s így tanköteleseink az oláh iskolába kénytelenek járni. A hívek vallás-erkölcsi élete ellen

semmi kifogás sem emelhető, sőt azon szokásukat is kezdik elhagyni, mely szerint csak a vasárnap délelőtti istenitiszteletet látogatták, a mióta a körlelkész és tanító vezetése alatt ifjúsági együletet alakítottak s ennek a délutáni isteni tisztelet utánra tett összejövetelein, vallásos és gazdasági tárgy felolvasásokkal, valamint egyházi és hazafias dalok tanulásával töltik idejüket.

23. Tancsi körlelkészségünkben a vallás erkölcsi élet külső ismérve; a templomgyalorlás, kívánni valót alig hagy fenn, de tényleges eredménye e buzgóságnak nincsen, az ott hallott tanítások követését és ahhoz mért erkölcsös életet közhiveink körében alig találjuk fel. PEDI BALOGH SÁNDOR aa. dicséretes buzgalommal igyekszik tulajdonképpen kötelességei mellett ez irányban is minden lehető elkövetni. Legmegdöbbenően illusztrálja a hívek erkölcsi érzületét s az egyház iránti magatartását azon körülmény, hogy a múlt év október hava óta kötött két polgári házasság egyikénél sem kérték ki az illetők az egyház áldását, habár arra eleve oly kijelentéssel lettek figyelmeztetve, hogy lelkész aa. az esketésért semmi díjat sem követel. Vagyonilag az anyaegyház, mert csak ennél lehet vagyonrúl beszélni, kielégítő helyzetben van, de a hívekkel még most is gyakran kell perbe szállania, az adósságok felhajtása végett, a mi pedig szintén bő okot és alkalmat nyújt a pap és hívők közötti egyenetlenkedésre. TANCSON FELEKEZETI ISKOLÁNK VAN, melyben a tanítás rendszeresen foly s tanköteleseink is szép számmal látogatják.

24. A TOPLICALI körlelkészségre nézve az elmúlt esztendő a hitnek és buzgóságnak emelésére célzó áldásos munka esztendeje volt. Ez évben kezdte és fejezte be toplicali anyaegyházunk diszes kis templomát, melynek telkét BR. BÁNFFY DEZSŐ, főgondnok aa. ő excellenciája ajándékozta a város legszebb helyén, építési költségeihez pedig az egyházkerület 2000 frt. segélylyel, ÉLTető ALBERT, egyházmegyei gondnok aa. 2000 frt. kamat nélküli kölcsönrel, a patrónus és hívek pedig kisebb-nagyobb adományokkal és közmunkával járultak. Toplicai híveinket s általában az egész körben lakó ref. magyarokat nagy örömmel tölti el csak félve remélt óhajuk teljesülése, mert, a mint PÁLL KÁROLY, buzgó körlelkész aa. írja, »itt a gyergyói katolicizmus lábánál, hol még a kereszt az egyedüli jelvény s a babona a lélek tápláléka: nevezetes momentum az evangéliom világos hirdetésére épült ref. templom és torony.« Más-különben is a körlelkészség minden egyházában rend, béke és vallásos buzgóság honol.

E körhöz van beosztva borszéki filiánk is, hol is a múlt év folyamán egy templom építése érdekében oly szép és sikeres mozgalom indult meg, hogy nagy valószínűséggel már ez év folyamán felépül új templomunk, s így a főt. konvent intencióinak megfelelően, Erdély-részünk ezen leglátogatottabb furdóján is gondoskodunk lehet a tekintélyes számban itt tartózkodó hívek lelki szükségleteinek kielégítéséről.

25. ERZSÉBETVÁROSI körlelkészségünk hasonló nagy és üdvös munkával volt elfoglalva a múlt év folyamán. Diszes, új templomát építette fel könyöradománygyűjtésből, egyházkerületi kedvezményes kölcsönből és híveinek dicséretes áldozatkészségéből. De a ren-

delkezésre állott fedezetből a belső felszerelésre szükséges 1000 frt. már nem telt ki s így ennek megszerzése céljából újabb adománygyűjtési engedélyért folyamodott, melyet megnyervén, reménye van, hogy a jelen év folyamán pompás új templomát fölszentelheti. Az évek hosszú során át folytatott előkészületi munkának, hiveink áldozatkészségének és úgy a jelenlegi körlelkész, Zayzon János aa. mint elődje: Ince Lajos aa. fáradhatatlan buzgóságának méltó gyümölcsét tehát e helyen is megérlelé az Úr. E mellett, természetesen, az elmúlt évben is pontosan végezte itteni kiválóan buzgó körlelkészünk a templomon kívüli szolgálatokat, valamint a filiák látogatását és a különböző iskolákban a hitoktatást s így a vallás-erkölcsi élet ez évben is a rendes mederben zavartalanul folyt. Vagyoni tekintetben elég kedvező helyzetben van erzsébetvárosi anyaegyházunk, mert rendszeres kiadásainak fedezésére képes, csak éppen a hivek nagy részének szegénysége ad némi aggodalomra okot, addig, míg szerencsésebb viszonyok között az egyházi adó mellőzhető s különösen az annyira elavult képzési rendszer megváltoztatható lesz.

26. A küküllővári körlelkészség kötelékébe tartozó mindenik egyházközségben kedvező vallás-erkölcsi élet uralkodik; a hivek szorgalmasan látogatják az isteni tiszteleteket s magánéletükben békések és erkölcsösek. Az anyaegyházban, valamint a múlt évtől kezdve a boldogfalvi leányegyházban is állami iskola áll fenn s azokba tanköteleseink szorgalmasan járnak; szászveszszői leányegyházunkban pedig most áll tárgyalás alatt az állami iskola, az állami iskola szervezése. Vagyonilag rendezett viszonyok közt levőnek mondható a boldogfalvi l. egyház, de Küküllővárt és Szász-Vesszősön még mindig sok a rendbe hozni való. Boldogfalvi egyházunk a múlt évben építtette fel a követelményeknek megfelelő iskolaházát, melyet azután az államnak adott át; szász-veszszői egyházunk az imaház építéséhez készül s e célra a szükséges 1000 frtból 900 frtja már rendelkezésre áll, de a küküllővári egyház semmiképpen sem bírja előteremteni régi és nagyon elavult templomának helyreállítására a kívánt 5—6000 frtot s ezért kénytelen, csak ideiglenes reperálásokat eszközölni s még ezek 600 frtnyi szükségletére is csak 2—300 frt, fedezetet tudott megszerezni. Az alsó-bajomi fiókegyházban tartani szokott istentiszteletek a múlt év folyamán félbemaradtak, mert az Esterházy-féle uradalmat, melynek egyik tisztalakásában szoktak volt a hivek összegyűlni, megvette a kath. státus s az egyáltalában nem akar helyet adni a ref. hivek gyülekezetének. Egyébkint a körlelkész, Józsa Ferenc aa. dicséretes buzgósággal végzi teendőit.

27. Medgyesi körlelkészségünk már a rendezettebb vagyoni viszonyok közt levő missziói állomások közé tartozik s a múlt év folyamán a hivek számában is örvendetes gyarapodás észlelhető. Örvendetes jelenlegint említi föl Kovács Árpád, körlelkész aa. a múlt évről beadott egyetlen jelentésében azon körülményt is, hogy az intelligencia kezd érdeklődni az egyházi ügyek iránt, úgy, hogy presbiteriumának fele már intelligens hivekből áll. Nevezetesebb mozzanat a múlt évben csak annyiban fordult elő a körlelkészség életében, hogy az

egyházi adó könnyebb és biztosabb felszedhetése érdekében célszerű intézkedések tétettek. Különben, a naplómásolat tanúsága szerint, körlelkész aa. eléggé megfelelően végzi kötelességeit

28. A dicső-szent-mártoni körlelkészség vagyoni helyzete, kedvezőbb felekezetközi viszonyok között, nem adna ugyan komolyabb aggodalomra okot, de itt több fényesen dotált idegen felekezetű lelkész között s különösen a jól berendezett és ténitgetésre mindig kész unitárius egyház mellett csak nagyobb anyagi erővel s különben is nagyrészt közönyös hiveire nem szorulna, tudna biztos existenciát kivívni. Mindenekelőtt szükséges volna egy kántori állomás szervezése s a körlelkészi javadalom olymértvű emelése, hogy a különben is csak félig-meddig befolyó kepe, melynek kényszerrel való behajtása kiszámíthatatlan bonyodalmakra vezetne, megszüntetendő legyen. A hivek valóságossága ellen különben nem lehet kifogást emelni, de erkölcsileg a köznép még oly gyenge lábbon áll, hogy a múlt évben pl. minden 6-ik ujszülött házasságon kívüli volt, habár törvénytelen együttélés csak egyetlen egy fordult elő.

De, vannak viszont, hála istennek, olyanok is szép számmal a hivek között, kik az egyház ügyei iránt érdeklődnek s azért áldozatokat is hoznak, melynek szép bizonyítéka az, hogy önkéntes adományból egy száz forintot meghaladó értékű kepeváltó magtárt alapítottak a múlt évben. Vályi János, körlelkész aa. működése különben elismerésre méltó.

(Folytatása következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. május 13—15.

Elnökölt: főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. Jegyzett: Kádár János, s.-titkár.

Jelen voltak: Szász Gerő, egyházkerületi főjegyző, Bartha Lajos, közügyigazgató, dr. Vályi Gábor, Gyarmathy Miklós, Deésy Gyula, Parádi Kálmán, és Herceg Lajos, igazg.-tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, és Maksay János, h.-számvevő.

Elnök, aa. az ülést megnyitván, miután az elakileg elintéztett ügyekhez hozzászólni, senki sem kívánt: föl-hívta az egyes előadókat a napirenden levő ügyek előterjesztésére.

Első sorban főtiszt. püspök, aa.-nak a közalap tulajdonát képező értékek elhelyezése tárgyában tett előterjesztése olvastatott fel, melyben a Pollitzer Zsigmond, bankárnál elhelyezett értékpapiroknak az Általános Hitelbankhoz leendő áttételét ajánlja, hol azok kevesebb költséggel fognak kezeltetni. Igazgató-Tanácsunk az előterjesztés értelmében határozott, főtiszt. püspök. és Maksay János, h.-számvevő, aait. kérvén föl, és bizván meg, jelentéstétel kötelezettsége mellett, a leszámolással, és az értékek áthelyezésével.

Feszty Gyula, budapesti építész felülvizsgálati jegyzőkönyve, melyet a Pollitzer Zsigmond által épített három bérpalota végleges felülvizsgálásáról, és átvételéről vett föl, visszaküldetett, hogy az abban felsorolt hiányok elismerése céljából, az építő-vállalkozó által is aláíratassék.

Maksay János, számvevő, a. a. -nak, mint a m. n. zombori gazdaság felügyelőjének előterjesztésére tudomásul vette Igazgató-Tanácsunk Grün Lipót, hidalmási regále-bérlőnek a bérettől történt elmozdítását, s a szesz-készletünk értékesítése körül előállható nagyobb károsodások kikerülése céljából, felhatalmazást adott nevezett számvevő, a. a. -nak arra, hogy szükség esetén, az egyházkerület részére bérelje ki a hidalmási járás regaléját. Együttal Márkus János titkár, és ügyvéd, a. a. megbízott azzal, hogy Grün A. Lipót ellen, nála levő követeléseink biztosítása iránt, a szükséges lépéseket haladéktalanul tegye meg.

Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok ur ó excellenciájának amaz átirata, melyben az ismeretes okok miatt félbeszakadt közgyűlés tárgysorozatának letárgyalására újabb közgyűlés összehívásának szükségét jelzi, tudomásul vétetett, s a folyó évi június hó végére, vagy július letelejére összehívandó közgyűlés tárgysorozata megállapított. A főgondnok úr további rendelkezése értelmében pedig Márkus János, titkár, a. a. utasított a tárgyalásra kitűzött összes ügyiratoknak önagyméltóságához leendő fölvitelére, és bemutatására.

A közgyűlési tárgysorozatba bevételni határozta utólag még I. Tanácsunk az egyházkerületi számvevői állás végleges betöltésére és a pénztári könyvelői állásra kinevezett hivatalnok véglegesítésére vonatkozó előterjesztést is, hogy eme személyi ügyek hosszasan függőben ne maradjanak. Tudvalevőleg ugyanis a dr. Sárkány Lajos lemondásával még 1895. jan. 1-én megüresedett számvevői állásra Ig. Tanácsunk Maksay János, volt pénztári ellenőrt, helyezte át, 900 frt. ellenőri fizetésével és helyét a pénztárban Horváth Pál aával töltötte be, az előbb számvevői javadalmat képezett évi 800 frt. fizetést utalván ki részére.

Míthogy, azonban, az így egész emberrel betöltött s nem csak mellékfoglalkozást képező számvevői állás teendői, a hatáskörébe tartozó összes ügyek oda-utalásával s egyházkerületünk rendkívül sok irányu vagyongazdálkodásának ellenőrzésével, nagyon megszorodtak, javaslatba hozza Ig. Tanácsunk a közgyűlésnek, hogy Maksay János a. a., évi 1200 frt. javadalom mellett, erősítsék meg számvevői állásában s hogy megerősítése esetén úgy tölje, mint az Ig. Tanács által saját hatáskörében kinevezett Horváth Pál, könyvelő-ellenőrtől, a hivatalos eskü bevételével. Az általános fizetés-rendezés ügye azonban, kellőleg előkészítve nem lévén, ez alkalommal napirendről levétetett, de ez évre kivételesen kiutalta Ig. Tanácsunk mindenik tisztviselő részére fizetésének 20% át, milleniumi pótlék címen, buzgó munkálkodásuk elismerésül és a kolozsvári drága megélhetési viszonyok ismeretére való tekintettel, némi segítségül.

Főt. püspök a. a. indítványára egyhangu megállapodással utalt ki továbbá Ig. Tanácsunk a milleniumi Állapotrajz árából befolyó összeg terhére, 200 frt. honoráriumot Parádi Kálmán, tanügyi előadó aának, az »Állapotrajz« szerkesztőjének, a munka megírásával kifejtett nagybecsű tevékenységének némi elismerésül.

Ilyefalvi egyházközségünk kérésére megengedte Ig. Tanácsunk, hogy iskola-alapjának jövedelmét, melyre,

községi iskola fennállása miatt, most szüksége nincs, közszükségleteinek fedezésére fordíthassa, de magának a tőkének valamely más célra leendő fölhasználhatása külön engedélytől tétetett függővé.

Daruka Károly és társai, ördögös füzesi lakosoknak, az általuk taxás természetűnek állított telkek megváltatása tárgyában hozott egyházmegyei határozat elleni felebbezése elutasított, mert a befektetett iratokból kitűnt, hogy a szóban forgó telkek az egyház kizárólagos tulajdonai s azok nem taxás minőségben, hanem bérben bíráttak elődeik által is.

Szabó István, helybeli lakos kérésére megengedett, hogy 3000 frt. kölcsöne biztosítására lekötött fekvőségeiből két parcella eladassék, a vételár megfelelő részének beszolgáltatása mellett.

A körösi egyházközség kezelésére bizott Csoma Sándor féle iskolai alapítvány jövedelmének hova fordítása tárgyában, a felekezeti iskola megszűnése folytán, szabályzatot dolgozott ki az egyházközség, melyben az alapítvány kamatainak, a községi iskolába járó növendékek segélyezésére leendő fölhasználását körvonalozza. E szabályzat ellen azonban a vallás és közoktatásügyi miniszter többrendbeli kifogást emelvén, arra kéri utasítani az egyházat, hogy az általa részletesen körülírt vezér-elvek szerint új alapítólevelet készítsen. Ig. Tanácsunk a miniszter kívánságát teljesíthetőnek találván, az egyházat megfelelően utasította.

Magyar-Nemeyei egyházunk ama kérése, hogy taxás telkeinek vételárát, az egyházmegyei tanács határozatától eltérően, az ott helyi hitelszövetkezetbe helyezhesse el, a fölhozott indokok alapján, teljesített, oly kikötéssel azonban, hogy a leteendő összeg biztosítására a presbiterium anyagi felelősséget vállaljon.

Abosfalvi egyházunk templom-terve, a műszaki előadó véleménye értelmében, elfogadható nem volt, mert a szerint a templom oly primitív módon és gyengén épülne, hogy a ráfordítandó költséget meg nem érné, hanem utasított az egyház újabb és megfelelőbb terv készítésére, esetleg a hárli egyház templomterve szerinti építkezésre.

Vajda-Kamarási egyházközségünk lelkészének működése ellen panasz tétetvén, annak megvizsgálása rendjén kitűnt, hogy nevezett a. a. öreg kora miatt, tényleg képtelen kötelességeinek megfelelni. Ennélfogva utasította Igazgató-Tanácsunk a széki egyházmegye tanácsát, hogy nevezett a. a. méltányos nyugdíjba helyezése iránt intézkedjék, és addig is bizza meg valamelyik szomszédos egyház lelkészét a beszolgálással, a nyugdíjösszegezen felül fenmaradandó papi fizetésből leendő díjazás feltétele mellett.

A központi pénztár rendezésénél, illetőleg, az új könyvelés bevezetésénél több hónapon át segédkezett Vikol Antal, díjtalan gyakornok, a. a. saját kérésére, állásától fölmentetik, s szorgalmas munkálkodásáért részére 30 forint kiutaltatik.

Tudomására jutván Igazgató-Tanácsunknak ama szabálytalanság, hogy szamosfalvi egyházunkban a presbiteri és közgyűlésekben való elnöklést a számadó gondnok teljesíti: az illető gondnok, a. a. fölhevítetett, hogy jövőre ettől tartózkodjék, mert egyházi törvényeink értelmében, elnöklésre csak a lelkész van jogosítva.

A szamosujvár-németi leány-egyház, és ottani nyugalmazott lévitánk között létrejött amaz egyezés, melynek értelmében az egyháznak a lévitával szemben fennálló követelése részben elengedett, s ezért viszont a lévita az őt megillető nyugdíjról lemondott: megerősítést nyert.

Piski egyházunk tartozásának rendezése ügyében

útasított az egyházközség az elvállalt kamatfizetési kötelezettség teljesítésére, esetleg, bérházának eladása útján, a tőketartozás apasztására.

Végül, a néhai Horváth Paula sírjának gondozása érdekében tettek intézkedések, s ezzel az ülés, a tárgysorozat kimerítésével, bezárattott.

r. s.

TÁRCA.

Megújulás.

CIII. Zsoltár, 5.

E zsoltár, mely méltán mondható keresztyén zsoltárnak, s melyből most alapigémet vettem föl, hálaadó ének. Így kezdődik: »Áldjad én lelkem az urat!« S az úr jótéményeit számlálgatván, mond az ötödik versben: »Megújítja a te ifjúságotat, mint a saskeselyűnek«. A hálaadás zsoltára, az úr jótéményeinek emlegetése illik a mi ajkainkra is. Mi a nemzet ezer éves életeért, ezer éves élet áldásaiért szentelünk ünnepet istennek. Templommá lesz e szent haza, s megtelik himnuszsal, imával a levegő. Föltáruul e hazaföld az ő szépségeivel, áldásaival. Kinyílik előtünk történelmünk könyve. Fénye körül sугároz, majd felhője, gyásza borít el. Elvonulnak itt hosszú sorban történelmünk alakjai: fegyveresen, diadalmasan, vérezve, könyezve, bilincsből, zsoltárt énekelve, temetési menetben, sebbel, koszorúval, roskadozva, megifjodva. E változatos történelemben is istennek kijelentése van. És szétnézünk e mai hazán. E földet magyarrá tette a magyar vér, s a magyar verejték, a levégőt a beleolvadó magyar szó, e hajlékokat a magyar család, az intézményeket a magyar kultúra. Ah, új erő száll szivünkbe. »Áldjad én lelkem az urat!«

A végzet: gondviseles; a sors: világkormányzat; és az egyének, népek életének megmásíthatatlan törvénye van. Népünk ezer éves multjának, s a végtelen időbe szálló jövőjének mi a titka? Nem titka. Világos törvénye. Az élet e törvényét e szóba fogalom: megújulás.

Megújulás a nemzet életében, megújulás az egyén életben.

I.

A megújulásban együtt van valami változatlan, s valami folyton változó. Ime, ezek a hegyek, völgyek a régiek. Ez az édes, felséges nyelv: a régi. Népünk is a régi. Legszeretebb birtoka ma is: a föld. Fája, a cser, a fenyő; házi virága: az orgona-bokor; költészete: a hősmundák, és tündérmesék; művészete: a dal, az ének. Nemzeti egyéniségünk is a régi. Van valami lelkünkben bérceink fenségéből, rónáink végtelenségéből, erdőink miszticizmusából, verőfényes zengő ligeteinkből, s van valami szivünkben tengerünk mélységeiből. S e változatlanágban mégis mennyi változás! Már nem csak harci kürtök riadása, de harangok ünnepélyes zúgása; nem csak fegyver-zörgés, de műhelyek zaja; már nem csak véres diadalmi ének, de száll, zeng a légből magyar arató dal. Az egykori sátrak helyett falvak, városok; kő oltárok helyett templomok, iskolák, tudománynak, művészetnek csarnokai. Ez a megújulás. Mint újult meg nyelvünk, költészetünk, tudásunk; mint újult meg alkotmányunk; mint lett a régi rendekből egységes nemzet! A régi honszerző erő, ma hontartó erő. A harc-mező munka-mezővé vált. Munka-mező! Napfényt, áldást jelent. A munka is harc; a munkának is megvannak fegyverei, hősei, hódításai. A munka is harc;

de, eszményítve, megnesesítve. Isten nem harcol, de munkál. Im, a változatlanágban a változás. A tűz: az értelem, a lelkesedés: a honszeretet, a szabadság vágya; szóval, a nemzeti egyéniség a régi, de új, és új alakban. Az ő egyéniség nem elenyészett, de fejlődött. Az őserő megifjodása ez. Ez a megújulás.

Az élet ez örök törvényét, a megújulást közelebből határozom meg, s nevezem először kulturának. Kultúra nélkül nincs élet, nincs történelem. A kultúra nem csak is értelmet, s nem csak is erkölcsöt jelent. A történelem tisztázta immár azt az igazságot, hogy csakis fényes elméjű nemzetek, és csakis patriárkhális, idillikus népek enyésztek el, s elenyésznek, meg nem újulnak. A valódi kultúra értelem- és erkölcs együtt. A művészet a szépnek kulturája, a tudomány az igaznak kulturája, mai erkölcsi világrendünk a jónak kulturája. Tudom, sok helyett szokás, szembe állítani a kulturát, és vallást. Végzetes tévedés. A kultúra: folyam, melynek iránya a távol, a messziség; a vallás pedig: a bér, melynek iránya a magasság; de, e folyam forrása mégis a bér lábainál buzog föl. A valódi kultúra sem egyéb, mint a végetlen isteninek emberi realizálása. De, mert nyelvünk e szóban: kultúra, mégis inkább az emberi mozzanatot fejezi ki, mint az isteni mozzanatot, azért, az élet megtörhetetlen örök törvényét, a megújulást, e bibliai kifejezéssel nevezem: megszentelődés. A jézusi keresztyénség éppen azért élet, mert megszentelődés. Megszentelődés! Értelmünknek, erkölcsi erőinknek, kulturánknak, hitünknek, egész egyéniségünknek isten szent lelke által való áthatottsága, megelevenítése ez. Ez a zsoltár saskeselyűjének megifjodása. Ez Ézsaiás próféta (40, 31.) sassainak szárnyalása a magasságra, a végtelenségbe, az égre föl. Megszentelődés! Ez a valódi megújulás. Ilyen megújulása volt nemzetünknek, csak a korszakos fordulatokat tekintve, e század közepén, a reformációban, a keresztyénségben. A keresztyénség volt nemzetünk előfájának meggyökerezése, a reformációban korona-hajtása, e század közepén virágzása. És gyümölcsözése? Ah, ez még egy szebb, boldogabb jövőjé!

II.

És van megújulás az egyén életében.

Kiszabadulunk egy tévedésből, eljutunk egy igazságra: megújulunk! Munkálunk hazáért, egyházért, az emberiség magas érdekeiért, isten országáért: megújulunk! Csalódunk, vesztünk, szenvedünk. De, bennünk tiszta öntudat, vigasz szól hozzánk, részvét tekint reánk, szeretet karol át, óh, ereinkben új vér, szivünkben új dobbanás, szemünkben új láng. Egész tavaszi verőfény süt ránk, szivünk virágot hajt. Megújulunk! Fáradt, hideg, fásult leszünk. Ime, egy nagy gondolat; ime, egy szent cél, egy fényes eszmény ihlet. Ah, visszatér ifjúságunk: megújulunk! Alapigénk mondja: az úr megújítja a te ifjúságotat, mint a saskeselyűnek. Ez egy

szép mithosz. Mert a mi megifjodni képes, az nem a sas-keselyű, de, az ember, az emberiség.

Nemes ifjuság! Örök ifjuság nincs, de van megifjodás. Ez a megifjodás értelmet, erkölcsöt, kulturát, hitet, életünk egész rendeltetését egy szóba foglalja: megszentelődés. Magadnak is így kell megújulnod szüntelen, s így kell részt venni a nemzet megújulásában. Az ifjukur hivatása is komoly, és nagy. Avagy a komoly, nagy hivatás igen nehéz neked? Mikor az úr Jeremiást a nagy, szent munkára szólítja föl, az ifju Jeremiás mondá: »Ah, ah, uram isten, gyermek vagyok én!« »És az úr monda nékem«, folytatja a próféta, »ne mond azt: gyermek vagyok én, hanem valamire küldelek téged, elmenj.« Mózes a Sinai hegy lábánál a szövetség első áldozatát nyújtani a Jehovának, izrael ifjait küldi. Mily szimbolum ez! Az ifjukur nem csak üres álmodozás. A mór lovagokat, a költő szerint, egy kies völgyben, rózsabokrok alatt, lágy, illatos szellők fuvalma közepette, álmokat szöve, lepte meg, s ölte meg az ellenség. Az ifjukur is az ébrenlét, a készület ideje. Az ifjuság nem a könnyelműség kora. A könnyelműség, ha gyönyör, a halálban, a megsemmisülésben való gyönyör. A lelkes munka pedig gyönyör, az életben. Valóban! Igazi ifjunak lenni, nem kisebb föladat, s nem kisebb dicsőség, mint férfunak lenni. E nemzetnek mindig volt ifjusága, és csak most ne volna-e? Van! Bizalommal nézünk a jövőbe. Ha int nekünk a hervadás, az alkony, ime, mögöttünk kél a tavasz, kél a hajnal, s néma sirunk fölött zeng tovább az élet: »Áldjad én lelkem az urat, és el ne felejtkezzél semmi jótéteményeiről. Áldjad én lelkem az urat, ki megszabadítja a koporsóból a te életedet, ki téged megkoronáz kegyelmességével, és irgalmasságával, ki megújítja a te ifjúságodat, mint a sas-keselyűnek.« Az urat, ki ezer éven át nemzetünket kezeivel vezérelte, megáldotta, szent lelkével ihlette, megújította; ki atyai kezeivel most is nyújtja nekünk a jövődőt: áldjad, áldjad én lelkem az urat! Ámen.

Molnár Albert,
theol. tanár

Különfélék.

== **Ev. ref. theol fakultásunk**, mint előre jeleztük, f. hó 16-án tartotta meg az ezredéves ünnepet. Lángoló honszerelem és mély vallásos érzés egyesült a Kenessey Béla, igazgató imát rebegő ajakán. Az ifjusági énekkar nagy lelkesedéssel énekelt. Molnár Albert, theol. tanár ez alkalommal is elmondotta szónoki remekei egyik legszebbikét. A nagyon előkelő és szép számmal megjelent közönség felemelt gondolatokkal távozott, feledhetetlen érzések emlékét vivén magával. Az ünnepély folytatásaként este nyolc óraker a fakultás konviktusában kedélyes vacsora volt, melyre a konviktusi felügyelő hölgy-bizottság is hivatalos volt. Itt is sok szép beszédet mondtak el, gyönyörűségére úgy az ifjuságnak, mint a szép számmal megjelent hölgyközönségnek. Nem lesz érdektelen, azt hisszük, ha felemlítjük, hogy Balázs István, a fakultás egyik növendéke, e napon tette le, diszretes sikerrel, a tanári szakvizsgát s így a természettudományok előadására képesítettet.

== **A kolozsvári ev. ref. kollégiumban** a napokban ejtetett meg a tisztviselők választása, a mikoron is igazgatóvá dr. Török István, eddigi igazgató, gazdasági felügyelő tanárrá Szathmári Ákos, tanvezetővé dr. Sárkány Lajos, tanárok választottak meg, a következő három éves ciklusra. A midőn a választottaknak, az autonomiánkból folyó eme gyönyörű terhek viselésére, istentől erőt és buzgóságot kívánunk, az elismerés adóját kell lerónunk Geréb Már-

ton, tanár iránt, a ki tizenkét évig fáradozott az intézet gazdasági, anyagi érdekeinek előbbvitelében; valamint: Parádi Kálmán irányában, a ki csaknem két évtizeden át tölté be a tanvezetői nehéz tisztet, sohasem hiányozván az elsők közül a kollégium szellemi ügyeinek vezetésében, a tanrendszer és a nevelés újabb követelményeinek megfelelő újítások diadalra juttatásában, érvényesítésében.

== **Középiszkoláink anyagi és szellemi helyzetének** megvizsgálására kiküldött egyházkerületi bizottság, a mint értesülünk, a folyó iskolai évben, munkássága fonalát újra felveszi, a mennyiben kolozsvári kollégiumunkat a jövő hó folyamán vizsgálat alá vonja s annak anyagi állapotáról, és szertárai, gyűjteményei és könyvtárai gyarapodásáról és rendezettségéről, meg a tanulmányi viszonyokról az Ig-Tanácsnak jelentést tesz.

== **Kolozsvári egyházunkban a pünköszt előtti** vasárnapon szokott végrehajtatni a konfirmációi szép, és egyszerűségében magasztos ünnepély. Ez évben a belső templomban Szász Gerő, a külső templomban Belle Lajos, segéd-pap, végezte a tanítást, és szertartást. Konfirmáltatott összesen 306 növendék. Érdekesnek tartjuk feljegyezni, hogy Budapesten ugyanakkor volt a konfirmáció, és felavattatott 260 növendék: az érdekes benne az, hogy Budapesten, a belmisszió és evangelizáció szülőte-földén 40,000 kálvinista él, Kolozsvártt csak 13,000.

== **Cs. Papp József, tanár, és a kolozsvári** egyetemen az olasz nyelv lektora, lefordította Dante »Di vna Comediáját«, mellőzve a verses formát, hogy az élvezhetést megkönnyítse, prózában, mely által elkerülhetővé tette a sok magyarázatot. Egyelőre a »Poklot« adja ki, melynek előfizetési ára 1 fit. A nagy olasz költő világirodalmi jelentőségü műve méltán érdekelheti a mélyebb elméket. Mi a magunk részéről melegen ajánljuk.

== **Pályázati hirdetés tanári állomásra.** A dunántúli ev. ref. egyházkerület államilag segélyezett ev. ref. pápai főgimnáziumához, a német nyelv, és irodalom rendes tanári tanszékére, pályázat hirtetik. Az ezen tanszékre megválasztott tanár évi fizetése 1,200 fit. alapfizetés, 200 fit lakbérilletmény, öt ízben öt évi szolgálat után 100 fit. ötödéves korpótlék, a melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is felelő részben beszámíthatnak. Ha a tanári pályán már működött volt, s az igazgató-tanács tudomása szerint kiválóbb érdemeket szerzett tanár is pályáz, illetőleg. választatik meg a hirdett állomásra tanáru: az az 1,400 fit. vagy éppen az 1,600 forint alapfizetéssel rendszeresített második, és első fizetési osztályú állomásra megválasztásával egyidejűleg előléptethető. Ezen tanszék betöltése a nmélt. magyar kir. vallás és közoktatási miniszter hatáskörébe tartozik. Ennél fogva pályázók felhivatnak, hogy az állomás betöltésére jogosított hatósághoz intézett folyamodványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, véd-kütelezettségüket igazoló bizonyítványaikkal együtt. 1896-ik év jun. 25-ig küldjék be főtiszt. és mélt. Antal Gábor, dunántúli ev. ref. püspök úrhoz Ácsra, Komárommegye Megjegyzetetik. hogy csak ev. ref. vallású egyének pályázatait vétetnek figyelembe. A megválasztott, illetőleg, kinevezett tanár, az országos tanári nyugdíj-intézetnek jogosított. és kötelezett tagja. Állomását a kinevezett tanár 1896. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel kötelese elfoglalni. s a mennyiben eddig rendes tanárként még nem működött tanár választatnék meg, vagy neveztetnék ki, egy év mulva véglegesítettik. Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanáru, annak évi fizetése 800 fit. leend. egy év alatt tartozik oklevelét megszerezni, s ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik. Kelt Pápán, 1896. május 16. Darányi Ignác, főiskolai világi gondnok. Cike Lajos, főiskolai egyházi gondnok.

Szerkesztői nyiltposta.

== **Meggyült a bajunk azokkal a millenaris** predikációkkal, a melyek elmondattak, és a melyek megiratlanul maradtak, különösen ez utolsókka. A Juhász Izidor-féle indítvány, dacára a biztató kezdetnek, nem volt realizálható. A hozzánk beküldött és köszönettel vett anyagi támogatás egyáltalában nem felelt meg annak a szellemi igénynek, melyet egy pályázathoz kötünk. Az összeg csekélysége kivihetlenné tett egy szép eszmét. Az öszszegről legközelebbtről beszámolunk, és vagy visszaküldjük, vagy megkérdézzük: hogy az illetők nem adnák-e valamelyes jótékony célra, például, az árva papfiuk »Szeretet-házára?« Kérjük a »Többben« aláírással nálunk tudakozódókat, hogy ez izenetünket egyelőre tudomásul venni, sziveskedjenek.

HIVATALOS RÉSZ.

735—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a püspöki vizsgálat alatt álló szászvárosi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. az egyházközség pénztárából utólagos havi részletekben fizetendő évi 600 frt. a szolgálat idejétől számítandó törvényszabta korpótlékokkal; 2. 1572 □-öl szőlő és más külső fekvőség, melynek adóját az egyházközség fizeti; 3. temetésért 50 kr. stóla; 4. tisztességes lakás, vagy e helyett évenként 120 frt. szálláspénz.

Pályázati határidő: 1896. június 26. Folyamodványok főt. Szász Domokos, püspök aához küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvártt, 1896. május 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

737—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett berekereszturi egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, kerttel; ezenkívül buza-, zab- és fakepe, 12 hold 828 □-öl kanonika-porción haszonélvezete, egyházközségi becsles szerint, 143 frt. 10 kr. értékben, mihez járul évi 145 frt. államegély. (A javadalomnak 400 frtra való kiegészítése kérelmezve van.)

Pályázati határnap: 1896. június 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. május. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

738—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett bedei leányegyházközség levitanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson, gazdasági épületeken, kerten kívül szalmás, vékás és fakepe, továbbá 6 hold kanonika-porción haszonélvezete: egyházközségi becsles szerint, 123 frt. 92 kr. mihez 152 frt. évi államegély járul (a fizetésnek 400 frtra való kiegészítése kérelmezve van.)

Pályázati határnap: 1896. június 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. május 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

739—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett kelementelki egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és kerttel el látott lakáson kívül, áll szalmás, vékás, fa- és mustkepe, továbbá 6½ hold kanonika-porción haszonélvezetében, egyházközségi becsles szerint, 191 frt. 49 kr. mihez járul évi 94 frt. államegély (a javadalomnak 400 frtra leendő kiegészítése kérelmezve van.)

Pályázati határnap: 1896. június 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. május 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

740—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett csókai egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyitattik

Javadalom: gazdasági épületekkel és kerttel el látott lakáson kívül, áll szalmás, vékás, must- és fakepe, továbbá 55 frt. készpénzben, egyházközségi becsles szerint,

149 frt. 77 kr. mihez évi 148 frt. államegély járul (a javadalomnak 400 frtra leendő kiegészítése kérelmezve van.)

Pályázati határnap: 1896. június 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. május 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

741—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett bedeszentháromsági leányegyházközség levitanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és kerttel el látott lakáson kívül, szalmás, vékás és fakepe, továbbá 7½ hold szántó és kaszáló, ½ hold szőlő, kanonika-porción haszonélvezete, 70 frt. központi segély és alapítványi kamat 384 frt. 73 kr. értékben.

Pályázati határnap: 1896. június 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. május 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

749—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői ref. egyházmegyébe kebelezett, kutyfalvi egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel és gazdasági épületekkel el látott tisztességes lakás és 400 frt. 60 kr. mely áll: a) 13 hold tagosított szántó haszonbéri értéke 106 frt.; b) 1700 frt. alaptőke kamata 136 frt.; c) államegély 67 frt.; d) fapénz, az egyház pénztárából 6 frt.; e) 60 véka szemes törökbuza, a kepe megváltási alaptól 36 frt. f) tandíj 62—70 tanoncútl, a 80 kr. 49 frt.

Pályázati határidő: június 26. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához küldendők, V-Gálfalvára, u. p. D.-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 1896. május 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

500—1854.

MEGHIVÓ.

Egyházmegyei tanácsunk 58. sz. a. hozott határozata alapján, van szerencsém, a nagyenyedi egyházmegye közgyűlésének tagjait meghívni, a június 17-én Nagy-Enyeden tartandó egyházmegyei közgyűlésre s az azt megelőző milleniumi ünnepélyes isteni tiszteletre. A közgyűlés világi tagjait külön meghívókban kértem a megjelenésre, de azért kérem tiszteletes hivatalársaimat, hogy a rendes szokás szerint, a gyűlés idejét mind a világi, mind a tanító képviselőknek (Málnási Lajos, Mezei András, Miklós Sándor, Csákány Sándor, Török István, Székely Dániel) tudtul adni, sziveskedjenek. Mi, lelkészek, az isteni tiszteleten palástosan jelenünk meg.

A közgyűlést megelőző nap, jun. 16 án d. u. 3 órán kezdődőleg egyházmegyei gyámintézeti közgyűlést és Papi-Értekezletet tartok; a Papi-Értekezleten t. Derzsi Lőrinc és t. Veress Károly afiai fognak előadni.

A közgyűlés tárgysorozata: 1. Milleniumi isteni tisztelet, (könyörög Jancsó Lajos, egyházi beszédet tart Ujvári István.) 2. Elnöki megnyitó. 3. Főjegyzői jelentés. 4. Esperes, esetleg főjegyző választás. 5. Számvevői jelentés. 6. Országos gyámintézeti pénztáros és ellenőrző bizottság választása. 7. Felső rendeletek. 8. Beérkezett ügyek. 9. Indítványok és kérelmek tárgyalása.

A nagyenyedi ev. ref. egyházm. esperesi hivatala.

Maros-Ujvár, 1896. május 10. *Jancsó Lajos,*
h esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Május 28.

22. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A tanügyi előadó évi jelentése.

(Vége.)

Az emlékkönyv IX-ik fejezetében a felügyelés, kormányzás, és igazgatás viszonyai tárgyaltatnak, összes tanintézeteinket illetőleg: kezdve az egyetemes konventen, és végezve a tanári, illetőleg, tanítói testületekkel; mindenik hatóság szervezete, jog- és hatásköre itt megfelelő figyelemben, és méltatásban részesül, feltüntetésével a protestáns felfogás, és iskolai joggyakorlat sajátosságainak, a tanáregyéniség megbecsülésének, és a testületi szellem uralmának, mint a melytől a tanári karok összegének és egyeseinek üdvös hatása, erkölcsi helyzete, és társadalmi tekintélye függ. Röviden szólva, itt adatik elő a közoktatási, és köznevelési törvényeinkben és rendszabályainkban letett elvek filozófiája. Csendes tiltakozás ez az ellen a folyvást növekvő, s már minket is fenyegető áramlat ellen, mely az iskolát bűróvá teszi, és a nevelés ethikai munkáját kenyér-keresetté, a mi mellett, aztán, az eszményekért való lelkesedés, a nagy célok felé való törekvés haszontalan, és értéktelen dolgok lesznek, ámde, a bűró-munka, a kötelesség formai teljesítése, a vélemény hiánya, és a gondolkodás gyávasága érdemké.

A X-ik fejezet, »Tantervek, és Oktatástani Viszonyok« címén, visszapillantva az 1848 előtti tantervekre, az 1849-től 1862-ig terjedett átmeneti állapotokra az 1861-iki szervezetet méltatja tüzetesebben, kimutatván történeti, és kritikai alapon, hogy miért kellett egyházkerületünk kollégiumainak is, saját önálló bölcselmi tanfolyamaik feladásával, az állami gimnáziumi tantervhez közeledniök? Hogyan jött létre, és mely elveken alapszik a mai gimnáziumi tanterv? Mi okon kellett kollégiumi elemi iskoláinkat, régibb tantervük megváltoztatásával, egyszerű előkészítő progimnáziumokká tennünk?

A XI-ik fejezetben a tanulók önkintes tevékenysége, különösen az ifjúsági önképző-körökkel

elért eredmények, az iskolai kirándulások, és torna-versenyek, mint újabb keletű intézmények kerültek méltatás, és olyformán ismertetés alá, hogy belőlük a tanuló ifjúság okulást, és buzdulást mérithessen, az oktatásügy intézői pedig mind jobban meggyőzessenek arról, hogy a nevelés korántsem betanítás, hanem a tanuló egyéniségének önmunkásság által való kifejtése.

A XII-ik fejezet a vagyonyügyekkel, és a tanulmányi segélyforrásokkal foglalatoskodik. Ebből tudhatjuk meg, hogy a hét kollégium, a kolozsvári theologiai fakultással együtt, 5.120,003 frtra tehető alapvagyonnal, és ebből 351,935 frtnyi jövedelemmel rendelkezik. A jövedelem felhasználását illetőleg. általán véve, mondhatjuk, hogy tanintézeteink évi jövedelmük 46,9%-ával fedezik a személyi illetményeket, 44,1%-ával a dologi szükségleteket, 8,8%-ával a tanulói ösztöndíjak, és segélyek költségeit, és 0,2%-ka az, mi költség-előirányzataik szerint pénztárban marad. A vagyony mértékére nézve ily sorban következnek egymásután: nagy-enyedi Bethlen-kollégium (hol theol. akadémia, főgimnázium, és tanító-képző, elemi iskolával, áll fenn) 2.352,416 frttal; a kolozsvári kollégium 589,092 frttal; a sz. udvarhelyi kollégium 422,743 frttal; a sepsi-szent-györgyi Mikó-kollégium 410,258 frttal; a m.-vásárhelyi kollégium 382.704 frttal; az egyházkerület kolozsvári theol. fakultása 367,295 frttal; a szász-városi Kuun-kollégium 365,127 forinttal, és a zilahi kollégium 233,368 forinttal.

A XIII-ik fejezet a statisztikai viszonyokat tárja föl. Húsz év adatainak összehasonlító egybevetéséből a következő tanulságokat vonhatjuk le.

Ha, az erdélyi részek összes középiskoláira tekintve, a lakosság, és a tanulók számaránya után kutatunk, és ezt összevetjük Magyarország hasonló átlag-adataival, azt találjuk, hogy Magyarországon általában 10,000 lakósra harminchárom középiskolai tanuló jut, míg az erdélyi részekben

csak huszonegy, s így nálunk nem emelhető panasza a középiskolákba való tódulás miatt.

Magyarországon középszámmal 100,000 lakásra huszonhárom érettségi vizsgálatra álló ifjúság esik, a mi vidékeinken csak hét, kilenc, és legfőlegb hús jut el az érettségi vizsgálatig.

Az erdélyrészi középiskolák népességének csak három-százaléka tesz érettségi vizsgálatot, holott Magyarországon az átlagos százalék 5.9.

Tisztán saját felekezetünk tanintézeteit tekintve, azt mutatják ezek az adatok, hogy hús év alatt beiratkozott a hét főgimnáziumba mindössze: 28,837 tanuló; évenként, átlag véve: 1442. Népeség arányában (évi átlagszámaik szerint) főgimnáziumaink ily sorban következnek egymásután: nagy-enyedi 330, kolozsvári 283, m.-vásárhelyi 250, sepsi-szent-györgyi 167, sz.-udvarhelyi 163, szászvárosi 147, és a zilahi 103 tanulóval. A nyolcadik osztályba, általán véve, az első osztályba lépett tanulóknak csak hat-százaléka jut fel.

A nagy-enyedi theol. akadémián beiratkozott hús év alatt: 1440 pap-jelölt; évenként, átlag véve, 57. A nagy-enyedi tanító-képzőben hús év alatt: 750 tanító-jelölt; évenként, átlag véve, 37.

A kollégiumok elemi iskoláiba, mint progimnáziumokba, beiratkozott hús év alatt: 18,999 növendék; évenként, átlag véve, 949.

Tanulmányi eredményre nézve: az iskolai évet befejezte, és vizsgálatot tett hús év folyamán mindössze: 28,676 gimnáziumi tanuló, átlag véve: 1433 évenként. Köztük volt, átlag véve, 9.68%-ka minden tárgyból jeles; 19.18%-ka minden tárgyból legalább jó; 48.01%-ka minden tárgyból legalább elégséges; 7.55%-ka egy tárgyból elégtelen; 8.68%-ka két tárgyból elégtelen; 6.84%-ka több tárgyból elégtelen.

Érettségi vizsgálatot tett hús év alatt mindössze: 1759 ifju, a tanulói létszám 6.1%-ka. Esik egy évre, átlag véve, 88 maturus.

Papi szigorlatot tett, s papi oklevelet nyert a nagy-enyedi theol. akadémián hús év alatt mindössze: 285 ifju; évi átlagban: 14, mely összeg az akadémiára hús év alatt beirtottnak (1140) éppen 25%-át teszi.

Tanító-képesítő vizsgálatot tett, és néptanítói oklevelet nyert a nagy-enyedi tanító-képzőben, hús év alatt, mindössze 241 ifju; évi átlagban 12, a mely szám az e folyamra, ugyancsak hús év alatt, beirtottnak (750) 32%-át teszi.

A XIV ik, és utolsó fejezet az egyházközségi népiskolák rajzát nyújtja, statisztikai, és történeti

szempontokból, a mihez a megkivántatott adatok összeállításában, és kiszolgáltatásában elismerésre méltó buzgóságot fejtettek ki az egyházmegyei tanügy-előadók egyen-egyen, kiválóan: Juhász Izidor, vajda-hunyadi, Dobay Lajos, szilágy-szolnoki, Csekme Ferenc, görgényi, Nemes Árpád, küküllői, Benke Ferenc, erdővidéki, és Bodor Géza, kézdi egyházmegyei tanügy-előadók, tiszt. aai. nemkülönb. Pallós Albert, maros-vásárhelyi polgári, előbb felsőbb leány-iskolánk érdemes igazgatója.

A kép fiziognomiája, melyet ez adatok nyomán rajzolnunk sikerült, kisebb keretű ugyan, mint az 1891-iki, de márkásabb vonású, derültebb, és egészségesebb viszonyokról tanuskodó.

Az a közgyűlésünk keheléből is többször felhangzott óhaj, hogy a magyar tannyelvű népiskoláknak minél nagyobb számban való szervezése a közoktatásügyi politika programjában fokozott mértékben keresztül vitessék, és az a felfogás, hogy az állam feladata ebben az irányban kettős, még pedig: segélyezése azoknak a felekezeteknek, a melyek a hazafias kultúra előmozdításában eddig is az államnak a leghűségesebb támaszai voltak; s másodsor: a szorosabb értelemben állami iskolák felállítása napról-napra mind láthatóbb testet ölt, és mint győzedelmes eszme, hódít.

Egyházkerületünk sohasem vonakodott felekezeti iskoláinak államosításától, sőt községi alapon való rendezésétől sem: ezt a következő adatok szembe-tűnően bizonyítják. A népiskolai országos törvény keletkezésekor, 1868-ban, volt egyházkerületünknek egyházközségi erőn fenntartott 587 ev. ref. felekezeti iskolája. Ezekből idők folytán, különösen az utóbbi években, államivá lőn 168, községivé 106, úgy hogy az azóta keletkezett új felekezeti iskolákat is számítva, van ez idő szerint 352 népiskolánk, köztük 41 államilag segélyezett. S dacára iskoláink e számbeli apadásának, kedvezőbb oktatástani eredményekről szólhatunk még felekezeti iskoláink munkáját illetőleg is, a mit a következő adatok illusztrálnak kétségbe vonhatatlanul. 1891-ben ev. ref. felekezeti iskolánk volt 433, bennök 496 tanító működött. Azokba járt mindössze 27,075 mindennapi, és ismétlő iskolás tanuló (a tankötelesek 43.98%-ka). Most van 352 iskolánk, 387 tanítóval, és 36,259 tanuló növendékkel.

De, nem kívánhatom a már forgalomba adott millenárius Állapotrajz tartalmi adataival, és tanulságaival is igénybe venni a m. t. közgyűlés szives

figyelmét, csak a befejezés szokásos keretét óhajtanám még kitölteni, ha a m. t. közgyűlés figyelmével megajándékoz.

Legyen szabad, elmondanom azt, a mi szívesen fekszik, a mit az új millenium iskola panteonjaiba bevinni, és ott megvalósítani szeretnék.

Elsőbben is, a kötelesség-tudás igaz értelmének szigorubb mértékét, mert társadalmunk elfajzott felfogása nyomán köztünk is vannak, a kik érdem számba veszik a kötelesség pusztá teljesítését, és jutalmat várnak, a kik csak kötelességüket teljesítik, ezért vannak oly sokan sorainkban, kik kötelességüket nem is teljesítik.

Utasítsuk el magunktól a minduntalan felhangzó, hitelrontó vádat, hogy a tanárok nem tudnak tanítani, mert ha akad is, a ki nem tud: kié a felelősség, ki a hibás? Az-e, a ki nem tud, vagy a ki megengedi, hogy a tudatlan kontárkodjék, s rontson-bontson ott, a hol építeni kellene? Ezért, minthogy az az egyszerű logikai sarkétel: »qui est causa causae, est etiam causa causati«, ma is érvényben áll, sürgessük, és követeljük a tanár-képzés reformját; követeljük, és biztosítsuk a működő tanegyénség megbecsülését.

Lebegjen előttünk mindig a bölcs Agesilaus válasza, midőn erre a kérdésre, mire kell tanítani az ifjakat, azt felelte: a mit nagy korokban cselekedniök kell.

»Az élet rideg pesszimusára való hajlandóságot korán irtsuk ki a gyöngye szivekből. Neveljük az új nemzedéket vallásosnak, becsületosnak, erős karakterűnek, harmonikus, derült, a nemzet nagy jövőjének hitétől lelkesített világnézetűnek.« (Wlassics, miniszter.) Az alkotás, meg az adminisztráció munkájába vonjuk bele mind a hivatottakat, adjunk alkalmat, hogy minden komoly meggyőződés szóhoz juthasson, és erejéhez képest érvényesüljen.

Nagyot haladtunk 1862 óta, sok tapasztalást is gyűjtöttünk, volt alkalmunk az okulásra, s most itt az ideje, hogy a revízióhoz fogjunk minden téren. Nem szükséges, hogy fölforgassuk közoktatásügyünk épületeit, de intézményeinkbe egységesebb szellemet kell bevinni, és a fogyatkozásokat pótolni. Ez igen nagy, és igen kényes munka, mert nem merész koncepciók kellene most nekünk, nem fényes elveket kell hangoztatnunk, hanem részletmunkát kell végeznünk, minden egyes követ megvizsgálunk óvatosan, hogy kárt ne tegyünk abban, mi jónak bizonyult és elfogulatlanul, hogy elszántan eltávolíthassuk,

a mi kulturai intézményeink öszhangját zavarná, vagy gátolná.

Ha így törekszünk, és ha ezek a gondolatok edzik meg majd a mi, és késő utódaink akaratát, akkor remény nyílhatik a második millenárium diadalához is.

A kegyelem istenét kérjük, hogy úgy legyen!

Parádi Kálmán.

Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

(Folytatás.)

29. Balázsfalvi körlelkésztségünk csak az 1894. évben szerveztetett, de kiválóan buzgó lelkésze, Csereszyés Ödön aa. ezen rövid idő alatt is rendbe hozta a körhez tartozó mindhárom egyházat. Balázsfalva kifizette regálékárpótlásából az 1300 frtot meghaladó adósságát, renoválta és jövedelmező bérházzá alakította át kántori lakását, sőt a többi egyházi épületeket is helyreállította s ezeken felül, a megszavazott évi 100 frt. államségélylyel háztartási egyensúlyát is teljesen helyreállította. Hasonlóan rendezte t. körlelkész aa. a hosszuaszoói és türi egyházak vagyoni viszonyait is, úgy, hogy jövőre mindhárom egyház már tőkegyűjtéshez is láthat, sőt a türi egyház már ez évben is tőkésített 200 frtot, pedig a tagosítás folytán szenvedett tetemes kára, melynek folytán eddig 800 frtot jövedelmezett tagja most csak 500 frtért volt kiadható, már ez évben éreztette hatását. Tanköteleseink Balázsfalván az Emke-iskolába és Hosszuaszón az állami iskolába járnak, csak Türben vár még az iskolaügy rendezésre, hol eddig fentartott felekezeti iskolánk a legelemibb követelményeknek sem volt megfelelő. A balázsfalvi hivek vallásosságáról és az egyházi ügyek iránti érdeklődéséről elismeréssel szólhatunk. Kielégítő állapotok vannak Türben is, de hosszuaszoói hiveink, nagy részben elfoglalt cselédek lévén, talán éppen ezért nem tanúsíthatnak oly érdeklődést egyházunk iránt, minőt kellene.

30. Bólyavölgyi körlelkésztségünk életében az elmúlt év alatt szintén sok örvendetes előhaladás mutatkozik, melyek között első helyen említendő fel azon körülmény, hogy a mihályfalvi anyaegyházban, hol eddig a körlelkész végezte a tanítást és a bolyai leányegyházban állami iskola szerveztetett s ez által egyfelől a rendszeresebb iskoláztatás biztosítva lón, másfelől pedig felszabadult Putnoki Lajos, körlelkész aa. a tanítás terhe alól s így szorosabb értelemben vett lelkeszi teendőit fokozottabb mértékben végezheti. Mihályfalván folyamatban van az új papilak építése, de bevégezhetését a fedezet hiánya gátolta. Szász-Vessződi egyházunk sem rendelkezik még kellő fedezettel nagy templomának renoválására s külségély nélkül arra képes sem lesz. Bólyában nincs imaházunk, de reméli az egyház, hogy az erdő-elkülönítésből várható jövedelemből képes lesz egy kisebbszerű imaházat építeni, hol is a vallásos buzgóságot inkább kielégítő módon lehet majd isteni tiszteletet tartani, mint magán-lakásokban. A hivek vallásossága az isteni tiszteletek szorgalmas gyakorlásában s magánéletükben dicséretesen nyilvánul, és körlelkész aa. működése is buzgó.

31. Oláh-ujfalusi körlelkézségünk életében valami nevezetesebb föllendülést s itteni körlelkézségünk működésétől valamely kiváló sikert várunk, alig lehet, mert a hivek száma oly csekély (9 községben összesen 216) s ezek is oly szegények, hogy az egyház fentartására tőlük áldozatot várni, alig lehet. A mint tehát a missziói állomás megalkotása is csak a konvent és egyházkerület segélyével volt eszközölhető, ugy annak fentartása is csak állandó segélyezés mellett eszközölhető. Maga a papi fizetés is oly csekély, hogy e miatt már a harmadik körlelkész szolgál itt, Bogdán József aa. személyében, ki a mult év elején neveztetett ki s azóta elég nagy buzgósággal és fáradságot nem kímélő lelkesedéssel végzi teendőit, melyek többnyire a szórványokban élő hivek meglátogatásában, az anyaegyházban való istentisztelet-tartásban s két iskolában való hitoktatásban állanak. Templom és más egyházi épületek természetesen csak az anyaegyházban vannak, sőt ma még az oláh-ujfalusi templom sem használható, mert fedezet hiánya miatt az ezelőtt négy évvel összeomlott torony és az ez által megrongált templom csak jelen év folyamán fog helyreállíttatni. Felekezeti iskolánk e kör területén nincsen.

32. Fehérnyikóvölgyi körlelkézségünk anyagi állapotát türethetőnek nevezhetjük. A legszükségesebb kiadásokat ugy az alsó-siménfalvi anya-, mint a nagy- és kis-kedei, valamint a medeséri fiókegyház fődözhetik és itteni hiveinkben meg is van a jóakarattal tehetségükhöz mérten áldozni egyházuk céljaira. Legnagyobb hiány azonban e helyen a körlelkézi fizetés csekélyisége, mert a 400 frtot alig haladván meg, egy családos lelkész életfentartására annál kevésbé elégséges, minthogy az utazásokra is jókora összeget kell költenie. Volt alkalmunk, egyszer már kérni a főt. egyetemes konventet, hogy ezen körlelkészünk részére még legalább évi 50 frt. segélyt megszavazni kegyeskedjék, mint hogy azonban e kérésünk akkor fedezet hiányában teljesítve nem lett, kénytelenek voltunk, azt az idén tisztelettel ismételni. A hivek vallásosságáról kedvezően nyilatkozhatunk: buzgó templomgyakorlók, magánéletükben erkölcsösök és az unitárius hivekkel a legbékésebb viszonyban élnek. A népoktatás ügyét Alsó-Siménfalván, Nagy- és Kis-Kedében kellőleg berendezett községi iskolák szolgálják, melyekben a körlelkész, Szász Károly aa. rendszeresen végzi a hitoktatást.

33. Segesvári körlelkézségünk, ugy anyagi, mint szellemi tekintetben a legrendezettebbek közé tartozik. Segesvár anyaegyház és Fehéregyháza leányegyház kellő vagyonnal rendelkezik szükségletei fedezésére, csak éppen a sárpataki leányegyház vivódik még iskolaügyének rendezésével, de biztos kilátás van arra, hogy iskolánkat e helyen már ez évben átveszi az állam s így egyfelől a rendszeresebb oktatás biztosítva lesz, másfelől pedig t. körlelkész aának is működésében alkalmas segédje kerül. Segesvári anyaegyházunk a mult év folyamán igen előnyös föltételek mellett adta el emeletes, de szűk papi lakását s a telek megmaradt részére a vételárból teljesen megfelelő új papilakást épített. Balázs Imre, körlelkész aa. működése kiválóan buzgó és eredményes és hasonló igyekezettel végzi fe-

héregyházi lévitánk is teendőit. Végül, örömmel jegyezhetjük meg azt is, hogy itt a gazdag lutheránus egyház mellett, a református missziói állomásunk már tekintélyes állást vivott ki, a mi főképpen a hivek buzgóságának, dicséretes összetartásának és t. körlelkész aa. szerencsés föllépésének tulajdonítható.

34. A brassói körlelkézség buzgó hivei és fáradhatlan körlelkésze, az elmúlt 1895-ik év alatt is szép sikerű munkát végeztek, az egyház berendezését illetőleg. Diszes új templomukat egy megfelelő s igen értékes orgonával látták el, a körülmények szerencsés összetalálkozása folytán, csakis 1650 frt. költséggel, mert a kecskeméti ref. egyház volt szives egy régi orgonát ajándékozni brassói egyházunknak, mely Nagy József, jóhirű orgonaépítő által megújítva és kibővítve, oly jól és diszesen állíttatott föl, hogy szakértők állítása szerint, legalább is 3000 frtot megér. Az 1650 frt. költség fedezete, részint a már meglevő 900 frtnyi orgonából, részint pedig új gyűjtésből telt ki és brassói hiveinknek e tekintetben tanúsított áldozatkészsége annál nagyobb értékkel bír, mivel a 900 frtot is maguk adományozták, dacára annak, hogy a templom és papi ház építésére fölvetett nagyösszegű kölcsönök törlesztése, valamint az egyházi közszükségletek fedezése céljából oly mérvű egyházi adót fizetnek, minő erdélyi egyházkerületünk egyetlen községében sincs kiróva. Ezzel be is fejezhetjük brassói körlelkézségünkről szóló jelentésünket, mert az egyház helyzete s feltűnően gyors emelkedése, a főt. közgyűlés előtt ismeretes; csak még arról kell elismerőleg megemlékezni, hogy ugy Péchy Árpád, körlelkész aa. mint ottani presbiteriumunk minden egyes tagja a legnagyobb lelkesedéssel munkál ezen egyházunk felvirágoztatásán.

(Folytatása következik.)

Tanári értekezlet Sepsi-Szt.-Györgyön.

(Május 21. és 22-én.)

Erdélyrészi hét ref. kollegiumunk tanárai, a mint előre jeleztük, rendes értekezletüket, a hivatását nemesen betöltő legifjabb székely kollegium, a sepsiszentgyörgyi testvér-intézet falai közt tartották meg.

A fogadtatás, melyben a többi kollegiumok tanárai odaérkezésük alkalmával részesültek, mindenkire a legkedvezőbb benyomást tette, mert ugy a megérkezésnél, mint a gyűlés folyama alatt tapasztaltakból meggyőződhetett, hogy a tanári kar, meg a város és a megye intelligenciája közt megvan az a szívélyes, egyetértésen alapuló viszony, a mely egy fejlődésben levő középiskola megerősítésére, felvirágoztatására okvetetlenül szükséges. E kedvező jelenség felemlítésénél szó nélkül nem hagyhatom, hogy maga a megye főispánja, az érdemekben megőszült Pótsa József jár elől a jó példaadásban, a mennyiben ugy a kollegiumi ünnepélyt, mint a város által a tanárok tiszteletére rendezett ebédet személyes megjelenésével megtisztelte.

Magát a tanári értekezletet a vendéglátó kollegiumnak egy kegyeletes ünnepélye előzte meg, a mennyiben május 21-én délelőtt, alapítójának, gróf Mikó Imrének, közoktatásügyünk kiváló volt vezérének, gróf Csáky Albinnak, a kollegium érdekeit szíven viselő néhai Császár Bálintnak és Szász Domokos püspöknek arcképeit leplezte le. Az ifju-

sági énekkar által előadott »Gályarabok« éneke után Miklós Géza főgimn. vallásnár mondott alkalmi imát, majd dr. Bodor Tivadar főgondnok, egyházi és iskolai életünk érdekeinek a székelységen e hathatós támogatója méltatta amaz érdemeket, a melyeket az iskola megteremtése, fejlesztése, kiegészítése és az épület felemelése körül az ünnepeltek maguknak szereztek. A lepel lehullván, az intézet disztermét szorongásig megtöltő ifjúság és közönség lelkesen megéljenezte a még élő ünnepeltek, de az éljenek szóltak a szónok főgondnoknak is, a kinek munkásságától még nagyon sokat várhat egyházkerületünk.

Maga a tanári értekezlet d. e. 10 órakor kezdődött, a mikor is a tanárokat dr. Bodor Tivadar főgondnok és dr. Székely Bendeguz igazgató üdvözölték. Megszoktuk, hogy az elnöki megnyitók közoktatásunk köréből meritve tárgyakat, valamely aktuális kérdéssel foglalkozzanak. Még fülünkbe csengenek a szászvárosi kollegium tudós főgondnokának, Kuun Géza grófnak szavai, a melyekkel a görög nyelv további tanításának szükségességét hangoztatá. Bodor Tivadar egy soha aktuálítását nem vesztő kérdés-halmazatról szólott: tanrendszerünk hiányairól. Az intézetek külső képének kedvező átalakulásával szembeállítá a szellemi fejlődés útját álló akadályokat: a tantárgyak számának és terjedelmének tulságos voltát, a tanárok részéről tapasztalható s az oktatásra káros részletezést, a melyek a közép-szerű tehetségeket, a kikből pedig a közélet leghasznosabb munkásai válnak, leszorítják a középiskolai oktatás teréről.

Az egyetemi tanításnak, melyhez a középiskolai oktatásból minden kapocs nélkül jutnak az ifjak, szintén megvannak a hiányai, a melyek orvoslást várnak. A középiskolából kikerült ifjak az egyetemen gyakran oly nehéz előadásokat hallgatnak, melyeknek megértésére kellő előkészültségük nincsen. Némelyik tanár hirdetett előadásában a bevezetésnél nem is jut tovább, a tulajdonképpeni anyagot folytatónak sem adja elő; elvi meghatározásoknál számos tudós nézetét tárja fel, mondja el, a nélkül, hogy a hallgatónak a leghelyesebb vélemény kiválasztásában segítségére lenne. Ezek az okai annak, hogy az egyetemről kikerült ifjak sem gyakorlati, sem tudományos munkásságuk kezdetén rendszeres ismeretekkel nem rendelkeznek.

Figyelemre méltó szavak, okos észrevételek voltak mindezek a főgondnok ajkáról, melyeket ismételten fontolóra venni s a jelzett hiányok, akadályok megszüntetését együttes akarattal munkálni, tanárainknak kötelessége. (Közelebbi számunkban közöljük e nagyfontosságú beszédet. Szerk.)

Ezután dr. Székely Bendeguz, igazgató olvasta fel a kollegiumnak 1880—1895. évekre terjedő történetét, kiemelve az annak emelkedésére, nyolc osztályúvá fejlődésére ható okokat és körülményeket. Az érdekesen összeállított előterjesztésben foglaltak élénken tanuskodnak a legifjabb, de gyorsan előtörő intézetünk létjogosultsága mellett, melynek fennállását az államsegély örökre biztosította.

A tárgysorozat következő pontja az általános özvegy-árvai gyámintézet sorsa felett való döntés volt. Alapul szolgált a kolozsvári tanári testület előterjesztése, a melynek lényege a csaknem 50.000 frt. alaptőke felosztásában állott. A hosszú, de nyugodt és tárgyilagos vita a jelenlevők összeségét meggyőzte a gyámintézet további fentartásának lehetetlenségéről; ennek eredménye a következő pontokba foglalható határozat:

1. A tanári értekezlet az özvegy-árva-alap tőkét az egyes kollegiumok befizetései és jelenben rájuk nehezedő terhek közös arányában a hét kollegium közt felosztja.

2. A kolozsvári kezelő tanári testületet utasítja, hogy Berde Sándor özvegye igényeinek biztosítása ügyében az Igazgató-Tanácschal tárgyalásba bocsátkozzék s esetleg egyeségre lépjen, a tanári értekezlet jóváhagyásának fentartásával.

3. A kolozsvári tanári testület a feloszlásra vonatkozólag az Igazgató-Tanácschoz jelentést és tervezetet terjeszzen be jóváhagyásra, a minek megnyerése esetén, ha lehetséges, még az ez évben tartandó egyházkerületi közgyűlés folyamán rendkívüli értekezletet hívjon egybe a feloszlás végleges keresztülvitelére, de csakis az összes kollegiumok tanárainak az állami orsz. nyugdíjintézetbe történt felvétele után.

4. Ezután választandó tanárokat, tekintettel a közeli feloszlásra, a gyámintézetbe fel nem vett, de viszont a jelenlegi tagok kötelezettségeit a felosztás megtörténtéig fentartja.

A mint látható, e határozattal a gyámintézet harminckét évi áldásos működése után megszűnik s a huszonöt özvegy és árva segélyezése az egyes intézetekre hárul, talán egyideig némelyikre kisebb-nagyobb megterheléssel, de joggal, mert közoktatásügyünk elhunyt márkásainak hátramaradottjairól gondoskodni, amugy is az intézetek erkölcsi kötelessége volna.

Az első napi tárgyalások utolsó pontja volt az udvarhelyi tanári kar tervezete erdélyi ref. tanáregyesület alakítása ügyében. Többek hozzászólása után, az értekezlet javaslatával Parádi Kálmán, Bedőházi János, Bod Károly, dr. Török István és dr. Sárkány Lajos tanárokat bizta meg, a mely javaslat a jövő évi zilahai értekezleten kerül tárgyalás alá.

Május 22-én Bedőházi János, m.-vásárhelyi tanár tartott előadást általános figyelem közt a tanári függetlenségről. Előadásában a protestáns szabad gondolkodásról, a tanárok önálló működéséről, független eljárásáról beszélt ellentétben az állami tanárok alárendeltségével, megkötöttségével. Az állami felügyelet folytán intézeteinkbe behozott némely kisebb szabású intézkedésekre vonatkozólag tett megjegyzéseivel azonban nem mindenben érthettünk egyet, mert szép az a tanári függetlenség, ha annak határait önmagunk közösen szabva meg, megtartjuk, de nagyon káros lenne, ha minden egyesnek saját tetszésére bizatnék annak meghatározása, hogy mi szükséges, és mi szabad?

Ez érdekes felolvasást a különböző bizottságok jelentései követték, a szertárak, a könyvtár, stb. állapotáról, s mindannyiból csak örvendetes adatok jöttek napfényre, a melyekből következtetve, a Mikó-kollegiumunk felvirágzását bizton várhatjuk.

Megemlítem még, hogy a tanárok tiszteletére a város, másnap meg az intézeti előljáróság adott ebédet s mindkét bankett az ismeretes székely vendégszeretetről tett tanúságot, s mindkettőn a fesztelen, kedélyes hangulat uralkodván, úgy a vendégek, mint a vendéglátók sokáig együtt maradtak, véget érni nem akaró pohárköszöntések között, éltetvén mindazokat, a kik a nevelés és ebben a sepsiszentgyörgyi kollegiumunk érdekeit szíven viselik és önzetlenül szolgálják.

X Y

TÁRCA.

Emlékbeszéd,

(lécfalvi Gyárfás Domokos, egyházmegyei és kollégiumi tiszt. főgondnok s a vaskorona rend lovagja felett.)

Tisztelt gyülekezet!

Fájó érzés hatja át keblemet és remegve nyílnak meg ajkaim ebben a pillanatban, a midőn azért állottam e helyre, hogy meggyujtsam a kegyeletes visszaemlékezés szövétnékét; hogy fellebbentsem azt a fátyolt, mely hazánk, egyházunk, iskolai és társadalmi életünk egén, több mint 80 éven át, derűben és boruban egyiránt tündöklött; de ezelőtt néhány hónappal (született 1814 május 10-én, meghalt 1895 június 6-án Segesváron) a kárpitról alászállott fényes csillagot fedi el tekintetünk elől.

Azért állottam meg itt, ezen a helyen, hogy fölemeljem a hálás kegyelet emlékoszlopát azon férfiú számára, a ki, míg közöttünk volt, tűzoszlopképpen fénylett és vezérelt minket is s kinek helye tán sokáig üres marad sorainkban, de emlékezete szívünkbe van zárva és ott élni fog mindörökké.

És, ha bár nem sokára egy éve már annak, hogy a nemes szív végsőt dobbant és bár ha nem sokára, egy év óta takarja a sz.-kereszturi családi sirboltba helyezett koporsó azokat a drága porokat, melyekkel az erdélyi részek közügyeinek egyházi, iskolai és társadalmi életének minden jelentékenyebb mozzanata több mint félszázad óta szorososan egygyé volt forrva; s bárha az első fájdalom hatása alól a k-blek immár felszabadultak, a szerető és viszont szerető gyermekek, s a hű rokonok sohajai elszálltak, a könnyek pedig felszáradtak: mégis félve szólalok meg, hogy annak halálát hirdessem, ki, míg közöttünk élt, hív és nagy vala.

Érzem, mert tudom, hogy nincsen elég erőm, méltó oszlopot emelni; tudom, mert jól ismerem nyelvem gyöngességét, és hogy ha mégis fölemelem igénytelen szómat, mentsen ki az a körülmény, hogy a nagyok és erők félreállva, nekem engedték át ma ezt a helyet, nekem, a kit egyéb iránt, és ezt büszke önérzettel mondom, oly sok hála, annyi kegyelet és gyöngéd érzelem fűzött ahhoz, kinek tanulságos életét s munkálkodását ebben az ünnepélyes órában jellemeznem kell.

Ne várja hát senki, hogy hű tolmácsolója legyek annak a gyásznak, a mely mindnyájunké s a mely az én lelkemet is elborítja.

Én csak erőtelen kalauz lehetek azon az úton, a melyen az a fényes csillag végigvonult és teljesen elérem céloamat, ha ama hosszú és dicső pályafutásnak bár csak egy pár fényesebb pontját kiemelve, és közelebből fölmutatva, maradandóbbá teszem.

Én célt érek, ha sikerülni fog az emlékezet rózsás egét, bár csak egy pillanatra fölnyitnom; ha sikerülni fog a kialudt tűz hamvai közé rejtett gyémánt szemek közül bár a legszebbeket, a legragyogóbbakat, mint megőrzendő drága kincset, fölmutatnom és felmutatnom.

Én tehát csupán egy pár legáltalóbb, legjellemzőbb vonást óhajtanék kiemelni abból a képből, melyben e gyülekezet tagjai immár csak néhai lécfalvi Gyárfás Domokosra fognak ráismerni.

De talán még ezen jellemző vonásokat sem kell mind kiemelnem.

Hiszen, közülünk avagy ki ne ismerte volna őt?

Hiszen, az ő szép, férfias, marcona alakja, öles termete, nemes, méltóságteljes és tiszteletet parancsoló megjelenése olyan jellemző és impozáns volt, hogy a ki egyszer életében meglátta, az jól megnézte és többé el sem is feledte őt soha.

Legyen elég hát tőlem, ha mellőzve a magán-ember életviszonyainak, családi körülményeinek, költői és általában művészeti hajlamainak s mégis gyakorlati irányban haladásának részletes ismertetését, egy igénytelen és rövid alkalmi beszéd szűk keretébe foglalom azt a jól ismert képet, a melynek legjellemzőbb vonásai: I. a hazaszeretet, és II. a hitbuzgóság.

I.

Tisztelt gyülekezet!

A tapasztalás azt bizonyítja, hogy abban a létért való szakadatlan küzdelemben, melyet közönségesen emberi életnek neveznek, nemcsak a honfoglaló, ország-alapító, avagy állambontó s egy nemzet, vagy éppen az egész emberiség sorsára döntő befolyást gyakorló alakok élettörténetei érdekesek és tanulságosak, hanem a szűkebb körben működők példaadása is hathatósan befolyhat arra, hogy átlássuk, megértsük és megtanuljuk, hogy boldog csak az lehet, ki hiven küzd, szereti övét, hazáját és az istent.

Lécfalvi Gyárfás Domokos, ős székely nemes családból született, 1814-ben, május 10-én, Maros-Vásárhelyt.

Atyja Gyárfás József, kormányzékai titkár s majd Bécsben az erdélyi udvari kancelláriánál tanácsos, édes anyja pedig zeykfalvi Zeyk Katalin volt.

Tanulmányait a kolozsvári református kollégiumban kezdette, 1830-ig, atyja haláláig, Bécsben folytatta és a jogot Maros-Vásárhelyt végezte be, kitűnő sikerrel.

Egyetlen testvér-huga, Gyárfás Anna, a szép és tisztes ősz matróna, ma is él és néhai b. e. losonci báró Bánffy Dániel özvegye, Magyarország mostani miniszterelnökének, losonci báró Bánffy Dezsőnek pedig édes anyja, és miniszterelnökünk az idvezültnek unokaöccse.

Gyárfás Domokos 1839-ben vette nőül báró Kemény Polixenát, gyermekmonostori báró Kemény Pál és gróf Teleki Rákhel második leányát.

Szellemes és nemeslelkű nejevel, ki őt két derék gyermekkel, Máivinnal és Endrével ajándékozta meg, negyvenhét éven s tehát csaknem félszázadon át, az arany megyező küszöbéig, szép, boldog családi élete volt.

De nem szólok én az előkelő székely nemes család ezen derék sarja gyermekségének első gondtalan, tanulói pályájának ernyedetlen szorgalom és verejtékes munka közepett eltöltött, vagy ifjúságának ábrándos éveiről.

És nem emlitem meg, hogy a gyermeknek már első fejlődése is ép és természetes vala s hogy az ifju abban a gondos, test és lélekfejlesztésre összhangzatosan és céltudatosan törekvő nevelésben részesült, mely, kivált a régibb időben, az erdélyi főnemesi családoknál jellemző sajátság, mondhatnám, hagyományos örökségképpen szállott apáról-fiúra.

Hiszen, a ki oly sok időn át, annyi hasznos szolgálatot teljesített, a kinek tanácsát oly szokszor kérték ki és hallgatták meg még a politikai és nemzetgazdasági nyilvános pályák legmagasabb polcára emelkedett férfiak is: az jó nevelésű, nemes és kipróbált jellemű, higgadt és mély gondolkozású kellett hogy legyen.

Hiszen, a ki szeret kutatni és fűrkészni az okozatok okát, a ki a nyár gyümölcsöző áldását és termékeny gazdagságát a kedvező tavasznak tulajdonítja: az a férfikor üdvös munkássága és egy egész emberi élet közhasznú volta s a gyermek és ifju kor kedvező és jól felhasznált körülményei között is könnyen, sőt szükségképpen föl fogja lelteni a logikai összefüggést.

Léctalvi Gyárfás Domokos alapos képzettséggel, magas színvonalon álló műveltséggel, tetterővel, bátor szívet és éppen olyan időszakban lépte át a férfikor köszöbét, midőn a hazának minden hü fiára szüksége volt; midőn a fejlődő tehetségek számára, kivált a vármegyei közélet terén, oly sok és kedvező alkalom nyílt. Mert hanyatló századunk 30-as és 40-es éveit még a nemzeti forrongás és a gyökeres átalakulás korszakának nevezik, midőn Kárpátoktól le az Adriáig, mindenkinek fülébe csengett az ébresztő szózat: »Hass, alkoss, gyarapíts s a haza fényre derül« s a midőn gróf Széchenyi, a legnagyobb magyar, megadta a jelszót: »Magyarország nem volt, hanem lesz.«

Ekkor ő is sorompóba lépett, bárha soha se tartozott a szerepelni vágyók közé és így soha sem volt nagy politikus, vagy diplomata, mert egyenes és nemes lelke nem tudott a politikai élet kanyargós és rögzös utvesztőin haladni. Ő inkább a szív, az érzés embere volt, ki egész életében önzetlenül állott a legmagasabb eszményi célok szolgálatában és éppen ezért nem szívesen merült bele a politikai élet olykor zavaros és sok iszapot hagyó hullámaiba.

De mégis, ha a haza veszélyben forgott, vagy ha szükség volt az ő szolgálatára, mindig a legelső között küzdött.

Igy 1848-ban is, midőn a nemzet önvédelmi harcát vivta s midőn ez volt a jelszó: szabadság, vagy halál; midőn gyermek, férfi és öreg kardot kötött; midőn a férj elhagyta hitvesét, a gyermek édes anyját és együtt mentek mind a vészbe, harcba; midőn nemzetünk Tírteüszre vérbe mártott lantját véres kezekkel pengette: akkor ott volt ő is véges-végig az oroszlánszivi bajnokok között és mint nemzetőri őrnagy, tevékenyen működött a honvédség szervezésében.

(Vége következik.)

Különfélek.

— **Halálozás.** Vályi Lajos, peribetei lelkész, esperes, és a dunántúli egyházkerület főjegyzője, kir. tanácsos, folyó hó 17-én meghalt. Kik az egyetemes zsinatoknak, és kon-

venteknek eddig tagjai voltunk, ismertük mindannyian az egyszerű, kevés igényekkel bíró, de sok buzgóságot, és meg nem becsülhető jóakaratot tanusító férfit, ki, ime, 72 esztendőskorában hamar követte püspökét, néhai való Papp Gábort a halálba, kivel együtt buzgolkodott a dunántúli egyházkerület előhaladásán. Az utolsó püspök-választásnál még sokaknak volt jelöltje, s bár többséget nem nyert, úgy véljük, most mégis ő a nyertes, mert elment elvenni azt a koronát, melyet a legigazságosabb bíró ad azoknak, kik hivek voltak a kevesen. Nyugodjék csöndesen.

— **Hálás köszönet.** Az érseki királyi ev. ref. egyházközösgnek, idős Kaizler László, földbirtokos, és neje, Balogh Polixéna, egy csinos kiállítású, 800 frtba került, hat változatu orgonát készítettett, melyet folyó évi május 17-én ünnepélyesen föl avatva, adtuk át a használatnak. A kegyes adakozók ez által egyházunk iránti szeretetüknek újabb jelét adták, miért fogadják, úgy a magam, mint egyházam nevében, itt a nyilvánosság előtt is kifejezett hálás köszönetemet. Ér-Szentkirály, 1896. május 19. Ignác Márton, evang. református pap.

— **Ősrégi evangyélium.** A »Daily News« nak sürgönyözik Konstantinápolyból, hogy Kis Ázsiában az evangyéliumnak ősrégi kéziratát fedezték föl ujabbán. Már három év óta volt tudomásuk a tudósoknak egy kézirat létezéséről, mely a hetedik, vagy talán még a hatodik századból való, s a mely Cesarea környékén egy kis templomban őriztetett. Egy angol egyetemnek a megbízottja, és egy amerikai tudós érintkezésbe léptek az állami hatóságokkal, hogy az említett kéziratot megvásárolhassák. De, azt bizony egy orosz elhalászta az orruk elöl, s 25 000 frankért megvette az orosz cár nevében. A kézirat nem csak nagyon régi, a mennyiben a Tischendorf által fölfedeztetett, »Sinaiticus« kivételével, a legrégebbi evangyéliumi kézirat is csak az ötödik századból való, hanem különben is igen szép. Bibor szín, s jól van konzerválva, pergamentre van írva, arany, és kitűnő ezüstös betűkkel ékítve. Minden lap harminckét centiméter hosszú, huszonhat széles, s minden lapon két hasábra van osztva az írás. Némelyek azt hiszik, hogy e kézirat egy részét képezi a híres N. Codexnek, melyből hat lapot a vatikánban, négyet a Britisch-Muzeumban, kettőt Bécsben, harminchárom Pathmos szigetén őriznek, de a többiek mindez ideig hiányoztak.

— **A vaja-kisgörgény-göcsi konfirmándusok,** derék papjuk, Kócsi Dániel buzgóságából megemlékeztek a »Szeretetházról« és a perselypénzzel együtt, 3 frt. 75 krt. küldtek a szép cél előmozdítása érdekében. Nem örömet közlünk ilyen részletes kimutatást, de példának okáért ezt mégis közre adjuk annak bizonyításául, hogy cseppekből lesz a tenger. Gáspár Dániel 10 kr. Sós Samu 5 kr. Tanászi Mihály 4 kr. Mezei József 3 kr. Gál Károly 2 kr. Burján János 2 kr. Csatlós Antal 1 kr. Simon Károly 1 kr. Zágonyi Róza 10 kr. Jáni Júlia 10 kr. Szabó Júlia 10 kr. László Póli 8 kr. Simon Eszter 10 kr. Csatlós Júlia 10 kr. Miklós Eszter 10 kr. Mezei Juszina 10 kr. Szederjesi Anna 4 kr. Paizs Ágnes 3 kr. Tóth Zsanett 1 kr. Kereszturi Sándor 10 kr. Szász József 10 kr. Ince Albert 10 kr. Majlát Mihály 10 kr. Bárdosi Lajos 8 kr. Sipos Sándor 5 kr. Ince Károly 5 kr. Kovács János 2 kr. Székely Póli 10 kr. Mezei Róza 10 kr. Harkó Ágnes 10 kr. Ince Póli 5 kr. Orbán Júlia 5 kr. Gergely Ida 4 kr. Solyom Júlia 4 kr. Barabás Ferenc 9 kr. Pécsi József 5 kr. Iszlai Póli 10 kr. Csatlós Júlia 10 kr. Gergely Ilona 10 kr. Kovács Teréz 10 kr. Kovács Júlia 10 kr. Berec-i Giza 10 kr. Pap Eszter 10 kr. András Trézsi 5 kr. Kis Eliza 4 kr. Nagy Zsuzsa 1 kr. Perselypézz 64 kr. Összesen 3 frt. 75 krt. Vaja, 1896. május 19-én Kócsi Dániel, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2042—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ref. egyházmegye nt. Esperesének, a kollégiumok mélt. t. Elöljáróságának, és a püspöki egyházak útsz. t. Tanácsának.

Egyházkerületünknek a folyó 1896-ik évre szerkesztett hivatalos »Névkönyve« szétküldtétvén, fölhívjuk Cimeket, hogy azok árát, darabonként 1 frt. 5 kr.-val számítva, folyó évi

augusztus hó 1-ig egyházkerületi pénztárunkba beszolgáltattni sziveskedjenek, az alábbiak szerint.

1. A vajda-hunyadi egyházmegye esperese 25 példány után 26 frt. 25 krt. 2. A gyulafehérvári, 15 pd. 15 frt. 75 krt. 3. A nagy-enyedi, 36 pd. 37 frt. 80 krt. 4. A kolozsvári, 4 pd. 4 frt. 20 krt. 5. A kolozs-kalotai, 38 pd. 39 frt. 90 krt. 6. A szilágy-szolnoki 64 pd. 67 frt. 20 krt. 7. A deési, 25 pd. 26 frt. 25 krt. 8. A széki, 38 pd. 39 frt.

90 krt. 9. A nagy-sajói, 13 pd. 14 frt. 65 krt. 10. A gör-
gényi, 34 pd. 35 frt. 70 krt. 11. A marosi, 65 pd. 68 frt.
25 krt. 12. A küküllői, 37 pd. 38 frt. 85 krt. 13. A nagy-
szebeni, 15 pd. 15 frt. 75 krt. 14. Az udvarhelyi, 51 pd.
53 frt. 55 krt. 15. Az erdővidéki, 15 pd. 15 frt. 75 krt.
16. A sepsi, 38 pd. 39 frt. 90 krt. 17. Az orbai, 13 pd.
13 frt. 65 krt. 18. A kézdi, 15 pd. 15 frt. 75 krt. 19. A
romániai, 5 pd. 5 frt. 25 kr. 20. A deési püsp. vizsg. alatti egy-
ház 4 pd. 4 frt. 20 krt. 21. A fogarasi, 3 pd. 3 frt. 15 krt.
22. Az ilyefalvi, 2 pd. 2 frt. 10 krt. 23. Ak.-vásárhelyi, 3 pd.
3 frt. 15 krt. 24. A maros-vásárhelyi, 3 pd. 3 frt. 15 krt.
25. A nagy-enyedi, 3 pd. 3 frt. 15 krt. 26. A sepsi-szent-
györgyi, 3 pd. 3 frt. 15 krt. 27. A szász-városi, 3 pd. 3 frt.
15 krt. 28. A székely udvarhelyi, 3 pd. 3 frt. 15 krt. 29. A
kolozsvári theologia, 1 pd. 1 frt. 5 krt. 30. A nagy-enyedi
kollégium, 2 pd. 2 frt. 10 krt. 31. A többi hat kollégium
egy-egy példány után, 6 frt. 30 krt. Összesen: 612 frt. 10 kr.
Kolozsvártt, 1896. május hó 20 án.

Márkus János,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1795—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollégium
mélt. t. Elöljáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi
764. elnöki szám alatt kelt leirata alapján felkérjük a mélt.
t. Elöljáróságokat, sziveskedjenek lehetőleg oda hatni, hogy
a főgimnáziumban szükséges kötszövészeti cikkek (torna-
ingek, sat.) belföldről szereztessenek be.

Kolozsvártt, 1896. május 21-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1703—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollégium m. t. Elöljáróságának,
és mindenik ref. iskolaszék nt. Lelkész-Elnökének.

Az ezredéves innepélyt az ország tanuló-ifjusága kö-
rében minél emlékezetesebbé óhajtván tenni, az ifjuság kö-
zött oly művet kívánunk minél szélesebb körben terjeszteni,
mely egyrészt mult irodalmunk gyöngye, másrészt pedig irány-
túje ifjuságunk vallási, erkölcsi, és értelmi nevelésének.

Ezen mű nem lehet más, mint Kölcsey »Parainesis«-e,
a legmagasztosabb életbölcselet, a tisztult vallási- és erkölcsi
érzés, a humanizmus, hazafiság, és munka-szeretet örök tör-
vényeinek foglalatja, oly becses, és nem csak hazai, hanem
a világirodalomban is számot tevő alkotás, mely igazságaival,
szépségeivel, hazai viszonyainkra való vonatkozással kell,
hogy megragadja, öntudatra ébressze föladatai iránt, gondol-
kozóba ejtse az ifjuság java részét.

Felkérjük ennél fogva Cimeket, hogy a jelen tanévben
kiosztandó jutalom-könyvvül lehetőleg ezt a művet is szives-
kedjenek használni. A Lampel Róbert-féle budapesti könyv-
kiadó vállalat ezt a művet jutalom-könyvnek alkalmas alak-
ban fogja kiállítani

Kolozsvártt, 1896. május 21-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

60—1896 PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A székelyudvarhelyi ev. ref. kollégiumban, az 1896/7.
iskolai esztendőre egy helyettes és egy vallás-
tanári szék az előjáróság által be fog tölteni. A he-
lyettes-tanár első sorban latin és magyar nyelvet tanít az
alsóbb osztályokban, de szükség esetén még más tantár-
gyat is el kell vállalnia. A vallástanár a vallástanítás mel-
lett köteles a gyermek-istentiszteleteket végezni s esetleg
még más rendes tantárgy tanítására is vállalkozni. Mind-
két tanár tartozik az intézetben bennlakni s ott egy a ta-
nitványok, mint az internátus felügyelését megbízatása sze-
rint teljesíteni. A helyettes-tanár évi fizetése 800 frt., a

vallástanáré 400 frt. A folyamodványokat június 20 áig a
kollégium előjáróságához be kell nyújtani.

Sz.-Udvarhelytt, 1896. május 22.

Elöljárósági megbízásból:

Gönci Lajos,
igazgató.

111—1896. PÁLYÁZAT SÉGÉDTANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollégiumhoz
az 1896—97. (esetleg, a következő) tanévre segédtanári
állomásra pályázat hirdettetik.

Ezen állomásra pályázhatnak a human-tárgyakat vég-
zett tanárjelöltek.

Évi fizetés 600 frt. benlakás és a konviktusban teljes
ellátás. Ezen fizetésért a beosztott tantárgyakat tanítani és
a benlakásban a megállapított szabályok szerint a felügye-
letet teljesíteni köteles.

A kellőleg fölszerelt folyamodványok, képesítettse-
güket feltüntető okmányok, a sepsiszentgyörgyi kollégium
előjáróságához június hó 15-ig nyújtandók be.

A s.-sz. györgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollégium elő-
járóságának 1896. április 19-én tartott gyűléséből.

Péter Mózes,
jegyző.

Dr. Szász Izsák,
gondnok.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollégium előjárósága
pályázatot hirdet az üresedésben álló ének-orgona-
tanítói állomásra, a következő javadalom mellett: 1.
Fizetés évi 600 (hatszáz) frt. havi előleges részletekben. 2.
Szállás, vagy 120 frt. szálláspénz, félévi előleges részle-
tekben.

Teendők: 1. Zongora és orgona tanítás a néptanító-
képzőben, hetenkint 12 órán. 2. Énekelmélet és gyakorlás
a néptanítóképzőben, hetenkint 6 órán. 3. Énektanítás a
gimnázium I—II. osztályainak, hetenkint 2—2 órán, a III.
és IV. osztályoknak együtt, hetenkint 2 órán. 4. Az ifju-
sági vegyes dalkar tanítása és vezetése. 5. Templomi éne-
kek tanítása a theologusoknak, heti 1 órán.

Az állomás szeptember 1-én elfoglalandó, az állandó-
sítás azonban két évi próbaidő eltelte után fog bekövet-
kezni, ha a megválasztott ez idő alatt a vallás és közokt.
miniszter 4576—1896 sz. »Szabályzat«-ában körülírt ké-
pesítést is megszerzi. A megválasztott az orsz. tanári nyug-
díjintézetnek kötelezett tagja.

A folyamodványok keresztlevéll, rövid életzajz, vala-
mint képességi, gyakorlati, működési, sat. bizonyítványok
kíséretében, folyó év június 30 ig a főiskolai előjáróság-
hoz intézve, benyújtandók.

Nagy-Enyeden, 1896. május 1.

A Bethlen-kollégium előjárósága.

402—1896

MEGHIVÓ.

A széki egyházmegye közgyűlése f. évi június 17-én
d. e. 9 órakor lesz megtartandó Szamosujvárt, melyre van
szerencsém a t. tag urakat tisztelettel meghívni.

Tárgyak: Esperesi jelentés, főjegyző jelentése a ta-
nács működéséről, tanügyi előadó, számvevő és közalap-
kezelő előterjesztései, az összes tisztviselők restauracioja, a
gyámintézeti pénztárnok jelentése, folyamodványok.

E gyűlésen isteni tiszteletet tart t. Gáspár János,
visai lelkész, a fia.

A közgyűlést megelőző napon, 16-án, d. e. 9 órakor
tanácsülés, d. u. 4 órakor Papi Értekezlet és gyámintézeti
közgyűlés lesz.

Szék, 1896, május 22.

Somkerekéi Miklós,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**